

Hallituksen esitys Eduskunnalle eräiden rikoslain talousrikossäännösten ja eräiden niihin liittyvien lakien muuttamiseksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan useita rikoslain talousrikossäännöksiä muutettaviksi. Esityksen tavoitteena on poistaa talousrikossäännösten soveltamisessa ilmenneitä ongelmia rajoittumatta mihinkään yksittäiseen talousrikollisuuden lajiin.

Muutettavista rikostunnusmerkistöistä keskeinen merkitys on kirjanpitorikoksen tunnusmerkistöllä. Kirjanpitorikokselle ehdotetaan säädettäväksi uusi törkeä tekemuoto, jossa enimmäis- ja vähimmäisrangaistukset olisivat nykyisiä ankarammat. Kirjanpitorikoksen perustunnusmerkistöön tehtäisiin vähäisiä tarkistuksia.

Yrityssalaisuuden rikkomista koskevan säännöksen soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi niin, että yrityssalaisuuksien suoja jatkuisi rajoitetun ajan palvelussuhteen päättymisen jälkeenkin. Lisäksi yrityssalaisuuden rikkomisen yrityksestä tehtäisiin rangaistava.

Rahanpesurikoksille ehdotetaan säädettäväksi itsenäiset tunnusmerkistöt. Tällä hetkellä rahanpesusta rangaistaan kätkemisrikossäännösten perusteella. Rahanpesun esirikoksia ei rajoitettaisi, joten minkä tahansa rikoksen tuottamaan hyötyyn ryhtyminen voisi täyttää tunnusmerkistön. Tunnusmerkistöön

lisittäisiin ryhtymistavaksi välittäminen sekä peittämisessä tai häivyttämisessä avustaminen. Näin esimerkiksi rikoksenteelijän avustaminen rikoksella hankittujen varojen kätkemisessä voisi tulla rahanpesuna rangaistavaksi. Myös tuottamuksellinen rahanpesu ja salahanke törkeän rahanpesun tekemiseksi säädettäisiin rangaistaviksi. Rahanpesun enimmäisrangaistuksia korotettaisiin.

Velallisen rikoksissa velallisen epärehellisyuden tunnusmerkistöstä ehdotetaan poistettavaksi vaatimus kriisitilaeedellytyksestä. Velkojansuosinnan enimmäisrangaistusta ehdotetaan korotettavaksi.

Rikosten seuraamusten valintasäännöksiä ehdotetaan muutettaviksi niin, että yhteisösakkoon tuomitseminen olisi lähtökohtaisesti pakollista nykyisen harkinnanvaraisuuden asemesta. Yhteisösakko ehdotetaan lisäksi ulotettavaksi rikoslaisissa säädetyn työturvallisuusrikoksen seuraamukseksi.

Lisäksi rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annettuun lakiin, kirjanpitolakiin, pakkokeinolakiin ja tullilakiin ehdotetaan teknislouhteisia muutoksia.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYSLUETTELO.....	2
YLEISPERUSTELUT	4
1. Johdanto.....	4
2. Nykytila	4
2.1. Yleistä.....	4
2.2. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	4
Oikeushenkilön rangaistusvastuu	4
Rikokset julkista taloutta vastaan.....	5
Elinkeinorikokset.....	5
Kätkemisrikokset.....	6
Velallisen rikokset.....	8
Työrikkokset.....	9
2.3. Muiden Pohjoismaiden lainsäädäntöä.....	10
Oikeushenkilön rangaistusvastuu	10
Elinkeinorikokset.....	10
Kätkemisrikokset.....	11
Velallisen rikokset.....	12
Työrikkokset.....	13
2.4. Nykytilan arviointi.....	13
Oikeushenkilön rangaistusvastuu	13
Rikokset julkista taloutta vastaan.....	15
Elinkeinorikokset.....	15
Kätkemisrikokset.....	18
Velallisen rikokset.....	21
Työrikkokset.....	23
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	26
3.1. Yleiset tavoitteet.....	26
3.2. Oikeushenkilön rangaistusvastuu.....	26
3.3. Rikokset julkista taloutta vastaan	26
3.4. Elinkeinorikokset.....	26
Yrityssalaisuuden rikkominen.....	26
Kirjanpitorikos	26
3.5. Kätkemisrikokset.....	27
Kätkemisrikos.....	27
Rahanpesu.....	27
3.6. Velallisen rikokset.....	27
Velallisen epärehellisyys	27
Velkojansuosinta.....	28
Syyteoikeus	28
3.7. Työrikkokset.....	28

4.	Esityksen vaikutukset.....	28
5.	Esityksen valmistelu.....	28
6.	Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja.....	29
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....		30
1.	Lakiehdotusten perustelut.....	30
1.1.	Rikoslaki.....	30
9 luku.	Oikeushenkilön rangaistusvastuusta.....	30
10 luku.	Menettämisseuraamuksista.....	31
29 luku.	Rikoksista julkista taloutta vastaan.....	31
30 luku.	Elinkeinorikoksista.....	31
32 luku.	Kätkemisrikoksista.....	34
39 luku.	Velallisen rikoksista.....	39
47 luku.	Työrikoksista.....	39
1.2.	Kirjanpitolaki.....	40
1.3.	Laki rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä.....	40
1.4.	Pakkokeinolaki.....	40
1.5.	Tullilaki.....	40
2.	Voimaantulo.....	40
LAKIEHDOTUKSET.....		41
	rikoslain muuttamisesta.....	41
	kirjanpitolain 8 luvun 4 §:n muuttamisesta.....	46
	rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain muuttamisesta.....	47
	pakkokeinolain 5 a luvun 2 §:n muuttamisesta.....	48
	tullilain 14 §:n muuttamisesta.....	49
LIITE.....		50
RINNAKKAISTEKSTIT.....		50
	rikoslain muuttamisesta.....	50
	kirjanpitolain 8 luvun 4 §:n muuttamisesta.....	61
	rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain muuttamisesta.....	62
	pakkokeinolain 5 a luvun 2 §:n muuttamisesta.....	63
	tullilain 14 §:n muuttamisesta.....	65

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Esityksen tarkoituksena on talousrikossäännösten tarkistaminen, joten se kattaa koko laajan talousrikosten kentän. Tämän seurauksena esitys on melko moniaineksinen, eikä siinä ole ollut tarkoitukseen pitäytyä tiiviisti jossakin talousrikollisuuden erityislajissa. Erityisesti on selvitetty velallisen rikoksia, kirjanpitorikoksia, rahanpesua sekä oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevia rikoslain säännöksiä.

Esityksessä on myös tarkasteltu, mitä lainmuutoksia edellyttävät Euroopan unionin neuvoston 19 päivänä kesäkuuta 1997 hyväksymä Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamista koskevaan yleissopimukseen liittyvä toinen pöytäkirja (EYVL N:o C 221, 19.7.1997, jäljempänä yhteisöpetos-sopimus).

2. Nykytila

2.1. Yleistä

Talousrikossäännökset ovat suhteellisen uusia. Pääosa niistä on tullut voimaan 1 päivänä tammikuuta 1991 osana rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäistä vaihetta. Tältä ajalta ovat muiden muassa rikoslain 29 luvun säännökset rikoksista julkista taloutta vastaan, 30 luvun säännökset elinkeinorikoksista, 39 luvun velallisen rikoksia koskevat säännökset ja 46 luvun säännöstelyrikoksia ja salakuljetusta koskevat säännökset.

Rikoslain kokonaisuudistuksen toisessa vaiheessa puolestaan säädettiin muun ohella oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskeva rikoslain 9 luku ja työrikoksia koskeva 47 luku. Nämä säännökset tulivat voimaan 1 päivänä syyskuuta 1995. Rahanpesusta otettiin oma säännös rikoslakiin vuonna 1994.

Talousrikollisuuden ja harmaan talouden vastainen toiminta on 1990-luvun jälkipuo-

liskolta alkaen ollut eräs keskeisistä poliisin ja eräiden muiden viranomaisten tehtävistä. Valtioneuvoston periaatepäätöksissä vuosilta 1996, 1998 ja 2001 on kiinnitetty runsaasti huomiota rikoksella saadun omaisuuden jäljittämiseen ja takaisinsaantiin. Samaan on pyritty ulosottolakiin tehdyillä muutoksilla sekä rikoslain menettämisseuraamuksia koskevalla lainmuutoksella, joka tuli voimaan 1.1.2002.

Talousrikossäännöksiin on viime vuosikymmenellä tehty muutoksia. Ehkä tärkein niistä oli vuonna 1994 tehty rikoslain 39 luvun muutos, jolla velallisen epärehellisyyteen säädettiin törkeä tekemuoto ja velallisen epärehellisyys muutettiin virallisen syytteen alaiseksi.

Kun pääosa talousrikossäännöksistä on ollut voimassa vähintään kuusi vuotta, oikeuskäytännöstä on saatu riittävästi tietoja sen arvioimiseksi, onko rikoslain talousrikossäännöksissä korjaamisen tarvetta. Ratkaisuja on jo melko runsaasti saatavilla myös muutoksenhakutuomioistuimista. Tuomioistuinten ratkaisuja on monista rikoslajeista lisäksi niin paljon, että voidaan erottaa ne lain soveltamisongelmat, jotka oikeuskäytännössä pystytään ratkaisemaan niistä, jotka vaativat lainmuutosta.

2.2. Lainsäädäntö ja käytäntö

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskeva rikoslain 9 luku tuli voimaan 1 päivänä syyskuuta 1995. Yksi keskeisistä lain valmisteluvaiheissa erimielisyyttä aiheuttaneista kysymyksistä oli uuden seuraamuksen harkinnanvaraisuus. Keskustelua käytiin siitä, olisiko seuraamuksen oltava harkinnanvarainen siinä mielessä, että yhteisösakkoon tuomitseminen olisi tuomioistuimen vapaassa harkinnassa silloin, kun edellytykset tuomitsemiselle ovat täytyneet. Toisena vaihtoehtona oli seuraa-

muksen pakollisuus siten, että yhteisösak-
koon olisi pääsääntöisesti tuomittava niissä
tapauksissa, joissa edellytykset täyttyvät.
Tuomitsematta jättäminen olisi kuitenkin ol-
lut tässä ratkaisussa mahdollista, jos siihen
olisi laissa nimenomaan säädetty peruste.
Yhteisösakon pakolliseen tuomitsemiseen lii-
tettävä suhteellisen laaja toimenpiteistä-
luopumissäännös olisi vähentänyt pakolli-
seen tuomitsemiseen ja harkinnanvaraisuus-
teen perustuvan järjestelmän välistä eroa.

Rikoslakiprojektin ehdotuksessa (oikeus-
ministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu
13/1987) yhteisösakon tuomitseminen oli
harkinnanvaraista. Lausuntopalautteen perus-
teella virkamiesvalmistelussa laaditussa esi-
tysehdotuksessa tuomitseminen oli pakollis-
ta. Samalla kannalla oli laintarkastuskunta
esitysehdotuksesta antamassaan lausunnossa.
Hallituksen esityksessä oikeushenkilön ran-
gaistusvastuuta koskeva lainsäädännöksi
(HE 95/1993 vp) tuomitseminen oli jälleen
muutettu harkinnanvaraiseksi. Myös edus-
kunta päätyi sille kannalle, että yhteisösak-
koon tuomitsemisen on oltava harkinnanva-
raista.

Vuoden 2000 loppuun mennessä syyttäjät
ovat esittäneet kaiken kaikkiaan yhdeksän
vaatimusta yhteisösakon tuomitsemisesta.
Tuomioita on annettu alioikeuksissa viisi.
Suurimmat tuomitut yhteisösakot ovat olleet
50 000 markkaa ja pienin 5 000 markkaa.

Rikokset julkista taloutta vastaan

Oikeushenkilön rangaistusvastuuta koske-
via säännöksiä ei voida soveltaa verorikok-
siin. Asiaa koskevassa hallituksen esitykses-
sä (HE 95/1993 vp) ratkaisua perusteltiin sil-
lä, että verorikoksissa perinteinen rangaistus-
vastuu, rikosperusteinen vahingonkorvaus ja
hallinnolliset veroseuraamukset muodostavat
niin tuntuvan seuraamuskokonaisuuden, että
yhteisösakon lisääminen siihen ei enää ole
tarpeen.

Yhteisöpetossopimuksen toinen pöytäkirja
kuitenkin velvoittaa oikeushenkilön ranga-
istusvastuun ulottamista eräisiin verorikoksiin.
Lainsäädäntömme ei näin ollen nykyisellään
täytä niitä vaatimuksia, joihin Suomi on pöy-
täkirjan allekirjoittamisella sitoutunut.

Elinkeinorikokset

Yrityssalaisuuden rikkominen. Yrityssala-
isuuden rikkomista koskeva rangaistussään-
nös otettiin rikoslain 30 luvun 5§:ään lain
kokonaisuudistuksen ensimmäisessä vaihees-
sa vuonna 1991. Sitä ennen liikesalaisuuksien
suojelemisesta säädettiin sopimattomasta
menettelystä elinkeinotoiminnassa annetussa
laissa (1061/1978).

Yrityssalaisuuden rikkominen koskee myös
toisen palveluksessa olevia (1 momentin
1 kohta). Pykälän 2 momentissa sovelta-
misalan ulkopuolelle on kuitenkin nimen-
omaisesti suljettu teot, joihin toisen palvelu-
ksessa ollut on ryhtynyt palvelusaikansa pää-
tyttyä.

Yrityssalaisuuden rikkomisen yrittämistä ei
ole säädetty rangaistavaksi.

Yrityssalaisuuden rikkomisesta tuomittiin
vuosina 1997—2000 yhteensä neljä henkilöä.

Kirjanpitorikos. Rikoslain 30 luvun 9 §:n
mukaisen kirjanpitorikoksen tekijäpiiriin
kuuluvat kirjanpitovelvollinen, tämän edusta-
ja sekä se, jonka tehtäväksi kirjanpito on
toimeksiannolla uskottu. Oikeuskäytännössä
näihin on rinnastettu myös henkilö, joka
käyttää tosiasiallisesti määräysvaltaa kirjan-
pitovelvollisessa oikeushenkilössä.

Kirjanpitorikosta koskevalla rangaistus-
säännöksellä annetaan rikosoikeudellista suo-
jaa kirjanpidon oikeellisuudelle sinällään.
Taustalla on kuitenkin pyrkimys suojata yri-
tyksen sidosryhmiä, kuten luotonantajia,
omistajia ja veronsaajaa niihin kohdistuvilta
muilta rikoksilta. Kirjanpito on keskeinen vä-
line yritysten toiminnan kontrolloimisessa.
Kirjanpidon hävittämisen tai laiminlyömis-
en kielteisiä seurauksia ovat esimerkiksi halli-
tuksen ja velkojien tiedonsaannin katkeami-
nen sekä hallitusten jäsenten henkilökohta-
isen vastuun kaventuminen oman pääoman
menettämisen jälkeen syntyneiden velvoit-
teiden osalta. Lisäksi velkojien tasapuolinen
kohtelu vaarantuu maksukyvyttömyysmenet-
elyssä, kun takaisinsaantikanteita ei saada
ajettua. Kirjanpitorikos aiheuttaa ongelmia
myös verotukselle oikean verotusperusteen
puuttumisen vuoksi sekä työntekijöiden
palkka-asioiden selvittelylle.

Kirjanpidon tietyllä tavalla välillinen mer-
kitys selittää osaltaan sen, että kirjanpidon

oikeellisuutta suojaava säännös jäi vuosikymmeniksi vähälle huomiolle. Sidosryhmi- en etujahan suojaavat omat säännöksensä, muun muassa säännökset verorikoksista ja velallisen rikoksista. Kirjanpitorikoksen tunnusmerkistö oli vuosikymmenien ajan melko avoin sekä osittain epätäydellinen ja rangaistusasteikko oli lievä. Enimmäisrangaistus oli vain kuusi kuukautta vankeutta vuoteen 1984 saakka.

Suhteellisen vaatimattoman rikosoikeudellisen sanktioinnin ongelma oli siinä, että kirjanpitorikoksella, erityisesti kirjanpidon hävittämällä, voidaan estää myös muiden yritystoimintaan liittyvien rikosten selvittäminen. Voimassa olevassa tunnusmerkistössä ja rangaistusasteikossa nämä näkökohdat on otettu huomioon. Keskustelua on kuitenkin käyty siitä, onko niitä vieläkin otettu huomioon riittävässä määrin. On esitetty arvioita, joiden mukaan kirjanpitorikoksista tuomittavat rangaistukset ovat edelleen liian lieviä.

Kirjanpitorikoksesta voidaan tuomita sakkoon tai enintään kolmeksi vuodeksi vankeuteen. Käytännössä tuomittavat rangaistukset jakautuvat nykyään osapuilleen tasan vankeus- ja sakkorangaistusten välillä. Vuonna 2000 alioikeuksissa kirjanpitorikokseen ainoana rikoksena tai päärikoksena syylliseksi todetuista 438 henkilöstä 248 tuomittiin vankeuteen. Näistä 26 eli noin 6 % tuomittiin ehdottomiin rangaistuksiin, ja näistä taas 10 eli 48 % määrättiin suorittamaan rangaistus yhdyskuntapalveluna. Sakkoihin tuomittiin 188 henkilöä, ja kaksi syylliseksi todettua jätettiin rangaistukseen tuomitsematta. Vankeusrangaistusten keskipituus oli 3,8 kuukautta, näistä vankeutena suoritettavien 7,4 kuukautta. Päiväsakkojen keskimääräinen lukumäärä 51.

Kirjanpitorikoksen sanktiointi on selvästi tehostunut 1990-luvulla. Vuonna 1992, kun rikoslain kirjanpitosäännökset olivat olleet vuoden voimassa, kirjanpitorikoksesta tuomittiin rangaistukseen vain 18 henkilöä. Vaikka tehtyjen rikostenkin määrä lienee tuosta ajankohdasta lisääntynyt, huomattava osa syytteiden lisääntymisestä on tehostuneen konkurssivalvonnan ja poliisin lisääntyneiden tutkintaresurssien ansiota. Tuomitusta rangaistuksista on vankeusrangaistusten

osuus noussut vuoden 1992 hieman yli viidenneksestä vuoden 2000 yli puoleen. Vaikka pelkkiin tilastolukuihin perustuvassa arvioissa on virhemahdollisuuksia, voidaan varsin suurella varmuudella todeta, että kirjanpitorikosten rangaistuskäytäntö on 1990-luvulla ankaroitunut.

Kätkemisrikokset

Kätkemisrikos. Perinteisestä kätkemisrikoksesta säädetään rikoslain 32 luvun 1 §:n 1 momentissa. Tunnusmerkistössä on lueteltu tyhjentävästi ne rikokset, jotka voivat olla kätkemisrikoksen esirikoksina. Näitä ovat tällä hetkellä varkaus-, kavallus-, ryöstö-, kiristys-, petos-, kiskonta- ja maksuvälinepetosrikokset sekä velallisen petos, törkeä velallisen petos ja tahallinen velallisen vilpillisyys.

Velallisen petos, törkeä velallisen petos ja velallisen vilpillisyys otettiin kätkemisrikosten esirikoksiksi vuonna 1994. Sitä ennen oli katsottu, että velallisen rikokset eivät sovellu esirikoksiksi, koska ne tulevat rangaistaviksi osallisuussäännöksiä soveltamalla eikä omaisuuteen saantiin liittyvään rikokseen osallista voida erikseen tuomita kätkemisrikoksesta. Hallituksen esityksen (HE 268/1993 vp) perusteluissa todettiin, että tämä arvio oli toteutunut ainoastaan velallisen epärehellisyyden osalta, kun taas muiden velallisen rikosten yhteydessä oli ollut ongelmia. Tästä syystä velallisen epärehellisyyttä ei lisätty kätkemisrikosten esirikosten luetteloon, eikä näihin tekoihin ole osallisuusajattelun vuoksi voitu soveltaa myöskään myöhemmin säädettyä 2 momentin rahanpesusäännöstä.

Kätkemisrikoksen kohteena voi olla ainoastaan rikoksella saatu omaisuus. Tällaisen omaisuuden sijaan tulleeeseen omaisuuteen ryhtyminen ei ole 1 momentin nojalla rangaistavaa.

Rahanpesu. Rahanpesu on tällä hetkellä kriminalisoitu rikoslain 32 luvun 1 §:n 2 momentissa. Rikosnimikkeenä rahanpesu ei ole käytössä, joten myös 2 momentin rikominen on kätkemisrikoksena rangaistavaa. Useimmat muutkin kätkemisrikokset, nimittäin törkeä kätkemisrikos, ammattimainen kätkemisrikos ja kätkemisrikkomus, voidaan toteuttaa rahanpesuna. Myös eräitä rikoksen-

tekijän lähipiiriin kuuluvia henkilöitä koskevaa rajoitussäännöstä, säännöstä oikeushenkilön rangaistusvastuusta sekä säännöstä kätkemisen kohteena olevan omaisuuden menetyksi tuomitsemisesta sovelletaan rahanpesuna toteutettavaan kätkemisrikoksiin. Sen sijaan tuottamuksellisena rahanpesu ei ole rangaistavaa.

Rahanpesun sääntelyn taustalla on kansainvälisiä velvoitteita. Wienissä 20 päivänä joulukuuta 1988 tehty Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus laitonta huumausainien ja psykotrooppisten aineiden kauppaa vastaan (Wienin huumausainesopimus) velvoittaa rahanpesun kriminalisoimiseen huumausainerikosten osalta. Se sisältää samojen tekemuotojen kriminalisointivelvoitteen kuin Strasbourgissa 8 päivänä marraskuuta 1990 tehty rikoksen tuottaman hyödyn rahanpesua, etsintää, takavarikkoa ja menetetyksi tuomitsemista koskeva yleissopimus (Strasbourg'n konfiskaatiosopimus). Jälkimmäistä ei kuitenkaan rajoitettu koskemaan ainoastaan joitain esirikoksia, vaan se on soveltamisalaltaan yleinen. Siihen oli tosin mahdollista tehdä varauma, jonka mukaan sitä sovelletaan vain tiettyihin esirikoksiin, mutta Suomi ei tällaista varaumaa tehnyt. Neuvoston 26 päivänä kesäkuuta 2001 tekemä puitepäättös rahanpesusta, rikoksentekevälaineiden ja rikoksen tuottaman hyödyn tunnistamisesta, jäljittamisestä, jäädyttämisestä tai takavarikoimisesta ja menetetyksi tuomitsemisesta (rahanpesupuitepäättös) myös velvoittaa poistamaan varaukset lukuun ottamatta sellaisia, jotka koskevat lieviä rikoksia.

Pykälän 2 momentti käsittää nykyisellään juuri ne tekotavat, joiden rankaisemiseen Wienin huumausainesopimus ja Strasbourg'n konfiskaatiosopimus ehdottomasti velvoittavat, sillä se säädettiin nimenomaan näiden yleissopimusten velvoitteiden täyttämiseksi. Rahanpesupuitepäättöksellä asetettiin lisäksi velvollisuus säätää rahanpesun enimmäisrangaistukseksi vähintään neljä vuotta vankeutta eli sama kuin törkeän kätkemisrikoksen enimmäisrangaistus. Rahanpesun kieltämiseen velvoittaa myös Euroopan yhteisöjen neuvoston 10 päivänä kesäkuuta 1991 rahoitusjärjestelmän rahanpesutarkoituksiin käyttämisen estämisestä annettu direktiivi (91/308/ETY) (rahanpesudirektiivi), joka si-

sältää vastaavanlaiset tekemuodot kuin edellä mainitut yleissopimukset.

Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan teko voi tulla rahanpesuna rangaistavaksi, jos rikosentekijä on tietoinen omaisuuden rikollisesta alkuperästä ja hänellä on varoihin ryhtyessään tarkoituksena peittää tai häivyttää niiden rikollinen alkuperä tai auttaa rikoksen tekijää välttämään tekonsa oikeudelliset seuraamukset. Kohdassa on tyhjentävästi lueltu toimet, joilla rahanpesuun voidaan syyllistyä, joten mikä tahansa ryhtyminen omaisuuden ei täytä tunnusmerkistöä kuten perinteisessä kätkemisrikoksessa.

Momentin 2 kohdan mukaan on rangaistavaa peittää tai häivyttää 1 kohdassa tarkoitettua omaisuuden todellinen luonne, alkuperä, sijainti tai siihen kohdistuvat määräämistimet tai oikeudet. Momentin 3 kohdan nojalla rahanpesusta voidaan tuomita myös se, joka jättää tekemättä rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain (68/1998) 10 §:n mukaisen ilmoituksen tai vastoin lain 10 §:ssä säädettyä kieltoa paljastaa siinä tarkoitettua ilmoituksen.

Suomessa rahanpesu on yleensä liittynyt huumausainerikoksiin, velallisen rikoksiin, verorikoksiin ja muihin talousrikoksiin. Huumausainerikosten merkitys rahanpesun esirikoksina on jatkuvasti lisääntynyt. Vuosien 1997—1999 välisenä aikana poliisin tietoon tulleiden huumausainerikosten määrä on kasvanut kolminkertaiseksi, ja yhä suurempi osa huumausainekaupasta näyttää olevan ammattimaisesti toimivien rikollisten käsissä. Rikollisorganisaatioiden toiminta on myös kansainvälistynyt, minkä seurauksena muun muassa rikoshyöty on vaikeammin jäljitettävissä ja pois otettavissa. Vuonna 1998 takavarikoitujen huumeiden katukauppa-arvoksi on laskettu 210—400 miljoonaa markkaa. Lisäksi on otettava huomioon, että kansainvälisesti hyväksytyyn arvion mukaan ainoastaan 5—10 % levityksessä olevasta huumausaineesta saadaan takavarikoiduksi. Samanaikaisesti huumausainerikollisuuden sekä muun järjestäytyneen ja kansainvälisen rikollisuuden torjuntaan on panostettu henkilöresursseja lisäämällä ja tutkintavaltuuksia laajentamalla.

Keskusrikospoliisin yhteydessä toimivan rahanpesun selvittelykeskuksen arvion mu-

kaan rahanpesun kohteena olevan omaisuuden arvo vuosittain on yli miljardi markkaa, kun lähtökohdaksi otetaan talous- ja huumausainerikosten sekä muiden taloudellista hyötyä tuottavien rikoslajien kautta saadun rikoshyödyn määrä. Arviossa on otettu huomioon se, että ilmoitettu rikosvahinko ei aina ole sama kuin rikoksen tekijälleen tuottama hyöty. Arvioitaessa rahanpesun kokonaiskuvaa on lisäksi kiinnitettävä huomiota siihen, että Suomeen siirretään ja maamme kautta myös kulkee sekä käteisenä rahana että sähköisessä muodossa varallisuutta, joka on ulkomailla tehtyjen esirikosten kautta hankittua taloudellista hyötyä. Kokonaissumman suuruutta on erittäin vaikea arvioida tarkasti. Jotakin viitteitä antaa se, että viime vuosina runsas kolmannes rahanpesun selvittelykeskukselle tulleista epäilyttävää liiketoimintaa koskevista ilmoituksista on liittynyt ulkomaisiin luonnollisiin ja oikeushenkilöihin. Vuosina 1996—1999 talousrikoksilla aiheutetut vahingot olivat asianomistajien ilmoitusten mukaan 0,6—2,3 miljardia markkaa vuodessa. Samanaikaisesti on rikoshiötyä saatu vuosittain takaisin 147—380 miljoonaa markkaa.

Rahanpesun laajuudesta huolimatta voimassa olevia säännöksiä on voitu soveltaa vain harvoissa tapauksissa. Vuosien 1994 ja 1999 välisenä aikana 2 momentissa olevan rahanpesusäännöksen mukaan on tuomittu vain 36 henkilöä, ja näistäkin puolet oli tosiasiassa syyllistynyt perinteiseen kätkemiseen. Tavallisimpina omaisuuden alkuperän häivyttämiskeinoina olivat varojen kierrättäminen kätkejän pankkitilien kautta tai omaisuuden, tavallisesti ajoneuvon, hankkiminen kätkejän nimiin, mutta todellisuudessa alkurikoksen tekijän hallintaan, sekä pelkkä varojen vastaanottaminen.

Kätketyn omaisuuden arvo on tuomioistuimissa käsitellyissä tapauksissa vaihdellut noin 10 000 ja 230 000 markan välillä. Mediaanirangaistus niillä henkilöillä, joita ei tuomittu samalla muista rikoksista, oli 50 päiväsakkoa. Kahdessa tapauksessa, joissa omaisuuden arvo oli 230 000 markkaa ja 87 000 markkaa, rangaistus määrättiin kätkemisrikoksen perustunnusmerkistön mukaan. Rangaistus oli kummassakin 50 päiväsakkoa. Törkeissä rahanpesutapauksissa kes-

kirangaistus oli 7,5 kuukautta vankeutta. Raja törkeän ja tavallisen kätkemisen välillä on yleensä ollut noin 80 000 markassa.

Rahanpesun selvittelykeskukselle tehtyjen epäilyttävää liiketoimintaa koskevien ilmoitusten vuotuinen määrä on vuosina 1994—1998 ollut runsaat 200. Vuonna 1999 ilmoitusten määrä kohosi 348:aan, vuonna 2000 ilmoituksia kertyi jo peräti 1 109 ja vuoden 2001 ensimmäisen puolen vuoden aikana ilmoituksia tehtiin 1 281. Ilmoituksissa mainittujen varojen määrä oli vuonna 1998 kaikkiaan noin 3,7 miljardia, vuonna 1999 yhteensä 2,5 miljardia, vuonna 2000 runsaat 35 miljardia markkaa ja vuoden 2001 ensimmäisen puolikkaan aikana 625 milj. markkaa. Selvittelykeskuksen toiminta kattaa ilmoitusten kirjaamisen rahanpesurekisteriin, niiden poliisitutkinnan sekä tarpeen vaatiessa epäiltyjen rikosten esitutkinnan. Selvittelykeskuksella on myös oikeus määrätä ilmoitusvelvollinen pidättäytymään ilmoituksen tarkoitamasta liiketoiminnasta. Kaikkiaan tätä toimivaltuutta on vuodesta 1998 vuoden 2001 puoleen väliin saakka käytetty 29 kertaa ja toimenpiteen kohteena olevien varojen arvo on ollut 47,7 miljoonaa markkaa.

Esitutkintaan toimitettujen ilmoitusten määrä on vaihdellut huomattavasti. Vuonna 1998 niitä oli 19, seuraavana vuonna 44 ja vuonna 2000 rikostutkinta aloitettiin 70 tapauksen osalta. Kaikkiaan esitutkinta on vuodesta 1994 vuoden 2001 puoleen väliin mennessä aloitettu 317 ilmoituksen johdosta. Rahanpesun selvittelykeskus on vuosien 1998—2000 välisenä aikana saanut rikoshiötyä takaisin noin 60 miljoonan markan arvosta.

Ilmoitusten perusteella langetetut tuomiot ovat suurimmassa osassa tapauksia tulleet esirikoksesta. Vuoden 1999 loppuun mennessä kaikkiaan 31 henkilöä oli tuomittu ilmoitusten perusteella. Näistä vain neljä henkilöä tuomittiin rahanpesusta, loput on tuomittu verorikoksista, muista talousrikoksista tai huumausainerikoksista.

Velallisen rikokset

Velallisen epärehellisyys. Rikoslain 39 luvun 1 §:n mukainen velallisen epärehellisyys koskee tilannetta, jossa velallinen heikentää varallisuusasemaansa todellisesti. Siinä se

eroa 2 §:ssä säädetystä velallisen petoksesta, jossa varallisuusasemaa heikennetään näennäisillä toimilla. Tyypillinen esimerkki velallisen epärehellisydestä on omaisuuden lainvastainen siirtäminen yrityksen varallisuudesta omistajan yksityiseen varallisuuteen.

Velallisen epärehellisydessä täytäntöönpanotoimen on tapahduttava taloudellisten vaikeuksien jo ollessa olemassa tai odotettavissa. Tämän lisäksi teon on joko aiheutettava velallisen maksukyvyttömäksi tuleminen tai pahennettava maksukyvyttömyyttä. Hyötytarkoitusta tunnusmerkistö ei edellytä.

Jossain määrin epäselväksi on jäänyt käsitteiden 'taloudelliset vaikeudet' ja 'maksukyvyttömyys' välinen suhde. Lain esitöistä (HE 66/1988 vp) voi saada tukea tulkinnalle, että niille on tarkoitettu antaa sama sisältö. Perusteluissa todetaan, että velallisen taloudellista kriisiä kuvaavaksi perustunnusmerkiksi on valittu maksukyvyttömyys. Käsitettä maksukyvyttömyys käytetään rinnakkain käsitteiden 'taloudelliset vaikeudet' ja 'taloudellinen kriisitila' kanssa siten, että niitä näytetään pidetyn synonyymeinä. Esityksessä esimerkiksi ensin selvitetään maksukyvyttömyyden aiheuttamista ja pahentamista, minkä jälkeen käytetään samaa asiaa selvennettäessä termiä 'taloudellinen kriisitilanne'. Myöskään oikeuskäytännössä käsitteitä ei ole näytetty käytävän eri merkityksessä, sillä niitä ei ole arvioitu erillisinä tunnusmerkistökiteijöinä (ks. KKO:1998:82 ja 2000:74 sekä 1999:117, jossa kyse oli takaisinsaannista).

Törkeinä tuomittujen velallisen epärehellisyksien osuus on kasvanut muutaman viime vuoden aikana. Vuonna 1997 tavallisia tekemuotoja tuomittiin 81 ja törkeitä 11, ja vuonna 1998 luvut olivat 65 ja 14 henkilöä. Vuonna 1999 todettiin 63 henkilöä syyllisiksi velallisen epärehellisyteen ja 34 törkeään tekemuotoon. Vuonna 2000 tavallisia tekemuotoja oli 41, kun taas törkeitä tekemuotoja oli jo 55.

Vuonna 2000 velallisen epärehellisydestä tuomittiin vankeuteen 30 henkilöä, joista 1 ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Vankeusrangaistuksen keskiarvo oli viisi kuukautta. Sakkorangaistus tuomittiin 11 henkilölle. Kaikki törkeään tekemuotoon syyllistyneet tuomittiin vankeusrangaistukseen, joista 16 oli ehdottomia rangaistuksia. Van-

keusrangaistusten keskiarvo oli 10 kuukautta.

Velkojansuosinta. Velkojansuosinnan enimmäisrangaistus on vuosi vankeutta. Rikoksen yleinen vanhentumisaika on näin ollen rikoslain 8 luvun 1 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan kaksi vuotta. Velkojansuosintaa koskee 8 luvun 6 §:n nojalla myös asianomistajarikosten erityinen yhden vuoden vanhentumisaika.

Velkojansuosinta on harvoin sovellettu tunnusmerkistö. Siihen syyllisiksi todettiin vuosina 1997—2000 yhteensä 20 henkilöä, joista 15 tuomittiin sakkorangaistukseen.

Syyteoikeus. Velallisen petoksen, törkeän velallisen petoksen, velallisen vilpillisyyden ja velallisrikkomuksen asianomistajia ovat 39 luvun 9 §:n 2 momentin mukaan selvitystai täytäntöönpanomenettelyyn osallistuvat velkojat. Säännöksestä seuraa se ongelma, että mikäli velallinen on 2 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaisesti salannut velan velkajärjestely- tai saneerausmenettelyssä ja salattu velkoja on menettänyt osuutensa sekä mahdollisuuden osallistua saneerausmenettelyn ehtojen määräämiseen, asianomistajana on rikoksen hyötyjätaho.

Työrikkokset

Työrikkosten johdosta ei ole mahdollista tuomita yhteisösakkoon.

Rikoslakiprojektin ehdotuksessa oikeushenkilön rangaistusvastuuksi (oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 13/1987) työrikkosten katsottiin kuuluvan oikeushenkilön rangaistusvastuun ydinalueeseen yhdessä ympäristö-, vero-, avustus- ja elinkeinorikosten kanssa. Hallituksen esityksessä työrikkokset oli kuitenkin jätetty pois vastuun piiristä, eikä lakivaliokuntakaan mietinnössään kannattanut yhteisövastuuta työrikkosten seuraamuksena. Työrikkosten jättämistä soveltamisalan ulkopuolelle ei käsitelty perusteluissa.

Niissä asiakirjoissa, joissa työrikkoksia on ehdotettu yhteisövastuun piiriin, perusratkaisua on pidetty itsestään selvänä. Erilaisia käsityksiä on esitetty lähinnä siitä, olisiko vastuun piiriin otettava kaikki rikoslain työrikkokset vai vain jotkin niistä.

Käytännössä yhteisösakko voitaisiin tuomita lähinnä rikoslain 47 luvun 1 §:ssä säädetyn

työturvallisuusrikoksen ja 2 §:ssä säädetyn työaika-suojelurikoksen seuraamuksena. Vuonna 2000 alioikeuksissa todettiin näihin rikoksiin syyllistyneen 122 ja 3 henkilöä. Muita työrikossäännöksiä sovelletaan varsin vähän.

2.3. Muiden Pohjoismaiden lainsäädäntöä

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Ruotsissa yrityssakko (företagsbot) ei tois-taiseksi ole muodollisesti rikosoikeudellinen rangaistus. Yrityssakkoon tuomitsemisesta säädetään rikoskaaren (brottsbalken) 36 lu-vun 7 §:ssä. Yrityssakkoon on säännöksen mukaan lähtökohtaisesti tuomittava, jos tuo-mitsemisen edellytykset täyttyvät. Yrityssak-ko voidaan kuitenkin jättää määräämättä tai määrätä säädettyä pienempänä, jos vaatimuk-sen kohteena oleva elinkeinonharjoittaja tai tämän edustaja tuomitaan rikoksesta seura-ukseen, jos rikos aiheuttaa elinkeinonhar-joittajalle muun maksuvelvoitteen tai siitä ai-heutuu tälle muu erityinen oikeudellinen seu-raamus taikka jos tähän on muu erityinen syy. Muistiossa Förtagsbot (Ds 2001:69) eh-dotetaan eräitä voimassa olevan järjestelmän tehostamiseen tähtäviä muutosehdotuksia. Muun muassa ehdotetaan, että seuraamuksen enimmäismäärä korotettaisiin kolmesta mil-joonasta kruunusta kymmeneen miljoonan kruunua.

Norjassa oikeushenkilön tuomitseminen sakkoon on harkinnanvaraista rikoslain (straffeloven) 48 a §:n nojalla.

Tanskassa yhteisösakkoon tuomitseminen on rikoslain (straffeloven) 25 §:n mukaan harkinnanvaraista.

Elinkeinorikokset

Yrityssalaisuuden rikkominen. Ruotsissa yrityssalaisuuksien suojasta on säädetty eril-linen laki (lag om skydd för företagshemli-gheter). Laissa säädetään kuitenkin rangais-tavaksi vain yritysvakoilu ja yrityssalaisuu-den väärinkäyttö. Suomessa yrityssalaisuu-den rikkomisena rangaistava teko sen sijaan rangaistaan Ruotsissa luottamusaseman vää-rinkäyttöä koskevan rikoskaaren (brottsbal-ken) 10 luvun 5 §:n mukaan. Säännös ei kos-

ke kaikkia työntekijöitä, vaan tekijältä edellytetään erityistä luottamusasemaa. Rikoksen tunnusmerkistö on rajoitettu luottamusaseman kestoaikaan. Luottamus-aseman väärinkäytön yrittäminen on rangaistavaa (10 luvun 9 §).

Norjassa yrityssalaisuuden rikkomista vas-taava säännös on rikoslain (straffeloven) 294 §:ssä. Yrityssalaisuuden oikeudeton käyttäminen tai ilmaiseminen ei ole rangais-tavaa sen jälkeen, kun palvelussuhteen päät-tymisestä on kulunut kaksi vuotta. Norjassa lähtökohtana on 49 §:n mukaan, että kaikkien rikkomusta vakavampien tekojen yritys on rangaistava. Koska 294 §:ssä säädetty vanke-usuhka ylittää kolme kuukautta, kyse ei enää ole rikkomuksesta.

Tanskassa yrityssalaisuuden väärinkäyttä-misestä säädetään markkinointilain (marked-föringlov) 10 §:ssä. Palvelussuhteessa tietoon saadun yrityssalaisuuden ilmaiseminen ja käyttäminen on kiellettyä vielä kolme vuotta palvelussuhteen päättymisen jälkeen. Myös Tanskassa markkinointilain 10 §:n rikkomis-en yritys on rangaistavaa yleissäännöksen mukaan. Sielläkin lähtökohtana on rikoslain (straffeloven) 21 §:n nojalla, että kaikki æ-teikossaan vankeusuhan sisältävät rikokset ovat myös yritysasteella rangaistavia.

Kirjanpitorikos. Ruotsissa kirjanpitorikok-sesta säädetään rikoskaaren (brottsbalken) 11 luvun 5 §:ssä. Perustekomuodon asteikkona on enintään kaksi vuotta vankeutta. Samassa säännöksessä on sivuasteikot vähäisiä ja tör-keitä tekemuotoja varten. Vähäisistä teoista tuomitaan sakkoon ja törkeästä kirjanpitori-koksesta vähintään kuudeksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi vankeuteen. Ruot-sin kirjanpitorikossäännöksessä ei kuvata seikkoja, jotka voivat tehdä rikoksesta lie-venemmän tai ankaramman sivuasteikon mu-kaan rangaistavan.

Norjan rikoslain (straffeloven) 286 §:ssä on avoin kirjanpitovelvollisuuden laiminlyömis-tä koskeva tunnusmerkistö. Perustekomuo-don asteikkona on sakkoa tai enintään vuosi vankeutta tai molemmat. Raskauttavien asianhaarojen vallitessa tehdystä rikoksesta voidaan tuomita enintään kolmeksi vuodeksi vankeuteen. Raskauttavia asianhaaroja ei lue-tella laissa.

Tanskassa kirjanpitorikoksiin sovelletaan

rikoslain (straffeloven) 302 §:n säännöstä, joka koskee vääriä kirjauksia, kirjanpidon laiminlyömistä ja kirjanpidon säilyttämise-lvollisuuden rikkomista. Tahallisissa teoissa enimmäisrangaistus on vuosi vankeutta ja törkeästä huolimattomuudesta tehdyissä rikoksissa neljä kuukautta vankeutta. Molemmat voidaan rangaista myös ainoastaan sakolla. Vähäisempiin kirjanpitolain säännösten rikkomisiin voidaan soveltaa kirjanpitolain 16 §:ää, jonka mukaan voidaan tuomita ainoastaan sakkoon. Sakkoon voidaan tuomita myös oikeushenkilö.

Kirjanpitorikokseen, jossa on tehty väärä merkintä kirjanpitoon, voidaan soveltaa rikoslain 175 §:n säännöstä intellektuaalisesta väärentämisestä. Enimmäisrangaistus on kolme vuotta vankeutta, mutta lieventävien olosuhteiden vallitessa tehtynä rikos on myös sakolla rangaistava.

Kätkemisrikokset

Ruotsissa kätkemisrikoksen (häleri) rangaistusasteikoksi on rikoskaaren (brottsbal-ken) 9 luvun 6 §:ssä säädetty vankeutta enintään kaksi vuotta. Kätkemisrikoksesta tuomitaan ensimmäisen momentin mukaan se, joka ryhtyy rikoksella toiselta saatuun omaisuuteen sen palauttamista vaikeuttaakseen (sakhäleri), hankkii sopimattomasti hyötyä toisen rikoksella saadusta omaisuudesta (vinningshäleri) tai velkomisen tai luovutuksen kautta tai muulla vastaavalla tavalla hyötyä rikoksen kautta tulleesta saatavasta (for-dringshäleri). Toisen momentin mukaan tuomitaan myös se, joka elinkeinotoiminnassa tai muuten tavanomaisesti tai laajamittaisesti harjoitetussa toiminnassa omaisuuden palauttamista vaikeuttaakseen hankkii tai vastaanottaa sellaista, jonka voidaan olettaa olevan rikoksella toiselta saatua (näringshäleri).

Rahanpesusta (penninghäleri) on 1 päivänä heinäkuuta 1999 otettu oma rangaistussäännös rikoslain 9 luvun 6 a §:ään. Aikaisemmin se oli kriminalisoitu kätkemisrikoksena. Perustekomuoto on jaettu kahteen momenttiin, joista ensimmäisen mukaan rikokseen syyllistyy henkilö, joka sopimattomalla tavalla edistää toisen mahdollisuutta käyttää hyväksi rikoksella hankittua omaisuutta tai joka sala-

takseen omaisuuden rikollisen alkuperän osallistuu omaisuuden poisviemiseen, luovuttamiseen, vaihtamiseen tai ryhtyy muuhun sellaiseen toimenpiteeseen. Toisen momentin mukaan rahanpesuun syyllistyy niin ikään se, joka osallistuu omaisuuden poisviemiseen, luovuttamiseen, vaihtamiseen tai ryhtyy muuhun sellaiseen toimenpiteeseen siten, että teko on omiaan peittämään sen, että joku toinen on rikastunut rikoksella.

Perustekomuodosta voidaan tuomita enintään kahdeksi vuodeksi vankeuteen. Törkeitä tekemuotoja varten on sivuasteikko, jossa minimi on kuusi kuukautta ja maksimi kuusi vuotta vankeutta. Luvun 7a §:n mukaisesta rahanpesurikkomuksesta voidaan tuomita sakkoon tai enintään kuudeksi kuukaudeksi vankeuteen. Tuottamuksellinen rahanpesu on rangaistavaa rahanpesurikkomuksena. Teko edellyttää, että tekijä ei ymmärtänyt varojen olevan rikollista alkuperää, mutta hänellä oli kohtuullista syytä epäillä tätä. Esirikoksen tekijää ei Ruotsissa voida syyttää omaisuuden kätkemisestä.

Kätkemisen esirikoksia ei ole rajattu, ja sen tunnusmerkistö on osittain päällekkäinen rahanpesun kanssa. Kätkeminen soveltuu kuitenkin ainoastaan silloin, kun omaisuus on saatu rikollisella teolla. Sitä ei voida soveltaa esimerkiksi silloin, kun esirikos on vero- tai tullirikos. Näihin sovelletaan sen sijaan rahanpesusäännöksen 2 momenttia. Jos molemmat tunnusmerkistöt soveltuvat tekoon, tuomitaan ensisijaisesti kätkemisestä.

Yhteisöpetossopimuksen toisen pöytäkirjan vaatimusten täyttämiseksi Ruotsissa on säädetty 1.1.2002 voimaan tulleella lailla (2001:780) myös törkeän kätkemisrikoksen ja törkeän rahanpesun yritys, valmistelu sekä salahanke rangaistavaksi. Kriminalisointi on rajoitettu törkeisiin tekemuotoihin, vaikka toisessa pöytäkirjassa ei tällaista rajoitusta tehdä. Esityksessä (prop. 2000/01:133) pöytäkirjan tulkitaan sallivan rajoituksen vaka-viin tapauksiin ilman varaumien tekemistäkin, koska tiukka sanamuodon mukainen tulkinta menisi liian pitkälle. Ruotsin tulkinta perustuu muun muassa siihen, että on voitava olla tilaa mukauttaa uudet kriminalisoinnit kansallisiin järjestelmiin ja yhteisöpetoksen osalta kriminalisointi saadaan rajoittaa vaka-viin tapauksiin jo pöytäkirjan nojalla. Lisäksi

epäitsenäisten rikosten luonteeseen kuuluu se, että niissä pidättäydytään vakavassa rikollisuudessa.

Norjassa rahanpesu on säädetty rangaistavaksi rikoslain (straffeloven) 317 §:ssä kätkemisrikoksena. Säännöksen mukaan voidaan rangaista sitä, joka vastaanottaa tai hankkii itselleen tai toiselle omaisuutta, joka on saatu rangaistavan teon seurauksena, tai avustaa toista kätkemään tällaista omaisuutta. Avustamisen tekoavat on jätetty avoimiksi, ja laissa kerrotaan niistä vain esimerkkeinä omaisuuden vastaanottaminen, säilyttäminen, kuljettaminen, muuntaminen ja investoiminen. Rangaistavuus ei edellytä tarkoitusta peittää omaisuuden alkuperää. Perustekomuodon rangaistusasteikkona on sakkoa tai enintään kolme vuotta vankeutta.

Rikoslain 317 §:n 2 momentissa olevan erityissäännöksen mukaan kätkemisestä voidaan tuomita, vaikka ketään ei tuomittaisi esirikoksesta. Säännöksellä helpotetaan ulkomailla tapahtuneen esirikoksen kautta saatujen varojen pesemisen rankaisemista. Lisäksi rahanpesun rangaistussäännös on 2 momentilla irrotettu esirikoksen vanhentumisesta. Momentin perusteella myös esirikoksen tekijä voidaan tuomita rahanpesusta. Norjassa voidaan siis rangaista esirikoksen tekijää hänen esirikoksella saamiensa varojen kätkemisestä, vaikka häntä ei voitaisi tuomita esirikoksesta. Sekä esirikoksesta että kätkemisestä samaa henkilöä ei kuitenkaan voida rangaista.

Tuottamuksellinen rahanpesu on myös Norjassa rangaistavaa. Rangaistusasteikko on sakoista kahteen vuoteen vankeutta.

Tanskassa rahanpesu on säädetty rangaistavaksi kätkemisrikoksena. Hiljattain uudistettu rangaistussäännös on rikoslain (straffeloven) 290 §:ssä ja sen mukaan esirikoksena voi olla mikä tahansa rikos. Maksimirangaistus on perustekomuodossa puolitoista vuotta vankeutta, mutta rangaistus voi kohota kuuteen vuoteen vankeutta, jos kyseessä on törkeä teko tai kätkeminen on ollut ammattimaista. Laissa ei luetella seikkoja, jotka tekevät teosta törkeän.

Esirikoksen tekijän omaa rahanpesua ei Tanskassa ole säädetty rangaistavaksi.

Tanskassa tuottamuksellisesta kätkemisestä säädetään 300 c ja 303 §:ssä. Rahanpesuta-

pauksiin näitä säännöksiä ei ole kuitenkaan sovellettu. On kyseenalaista, voisiko niitä periaatteessakaan soveltaa muuhun kuin perinteiseen kätkemiseen.

Velallisen rikokset

Velallisen epärehellisyys. Ruotsissa velallisen epärehellisyydestä säädetään rikoskaaren (brottsbalken) 11 luvun 1 §:ssä (oredlighet mot borgenärer), jonka 1 momentissa säädetään varallisuusaseman todellisesta heikentämisestä ja 2 momentissa näennäisestä. Pykälä siis sisältää myös velallisen petosta vastaavan säännöksen.

Pykälän 1 momentin mukaan täytäntöönpanotekojen on tapahduttava joko kun velallinen on maksukyvytön (på obestånd) tai ilmeisessä vaarassa tulla maksukyvyttömäksi taikka niin, että velallinen saattaa teollisena maksukyvyttömäksi tai ilmeiseen maksukyvyttömyyden vaaraan. Maksukyvyttömyydellä tarkoitetaan samaa kuin Suomessa, eli muuta kuin tilapäistä kykenemättömyyttä maksaa velkansa ajallaan, ja sillä viitataan yleiskuvaan tekijän taloudellisesta tilasta.

Ruotsin säännös velallisen epärehellisyydestä eroaa suomalaisesta säännöksestä kahdessa suhteessa. Ensinnäkään se ei edellytä maksukyvyttömyyden ilmenemistä, vaan pelkkä vaara maksukyvyttömäksi tulemisesta on riittävää. Tällainen vaara liittyy muun muassa taloudellisiin kehitysnäkyymiin ja oletettavasti tulossa oleviin suuriin maksuvelvoitteisiin. Toiseksi tunnusmerkistö ei edellytä täytäntöönpanoteon aiheuttavan seurausta, sillä kriteerinä on vain se, että teko tehdään tietyissä taloudellisissa tilanteissa. Ruotsissa esitettiin (SOU 1996:30), että kriminalisointi laajennettaisiin koskemaan myös tilanteita, joissa maksukykyisyyden arvioinnille ei ole perusteita kirjanpitovelvollisuuden laiminlyönnin takia. Esitys ei kuitenkaan johtanut lainmuutokseen.

Norjassa lain rakenne on lähes sama kuin Ruotsissa. Rikoslain (straffeloven) 281 §:n 1 momentissa säädetään velallisen varallisuusaseman näennäisestä heikentämisestä ja 2 momentissa todellisesta heikentämisestä. Pykälän 2 momentissa säädettyä velallisen epärehellisyyttä vastaavassa teossa velallisen on tekohtekellä oltava maksukyvytön tai tul-

tava teon seurauksena maksukyvyttömäksi (ikke vil kunne tilfredsstille fordringshavere). Norjassa on ehdotettu tunnusmerkistön muuttamista niin, että myös ilmeisen maksukyvyttömyyden vaaran aiheuttaminen olisi rangaistavaa (NOU 1999:23).

Tanskassa velallisen varallisuusaseman näennäinen ja todellinen heikentäminen on pitkälle yhdenmukainen. Rikoslain (straffeloven) 283 §:n (skyldnersvig) 1 momentin 3 kohdassa on säädetty rangaistaviksi sekä muun muassa virheellisten tietojen antaminen että omaisuuden lahjoittaminen ja alihintaiset kaupat.

Pykälään sisältyvät siis myös velallisen epärehellisyttä vastaavat teot. Säännöksen mukaan teon seurauksena on oltava, että velallisen omaisuutta estetään tulemasta velkojille. Maksukyvyttömyysvaatimusta tai tiettyä taloudellista tilaa ei ole erikseen säädetty rangaistavuuden edellytykseksi.

Velkojansuosinta. Ruotsissa rikoskaaren (brottsbalken) 11 luvun 4 §:ssä säädetyn velkojansuosinnan (mannamån mot borgenärer) enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta. Norjassa enimmäisrangaistus on sama 284 §:n nojalla.

Tanskassa velkojansuosinnasta ei ole erityissäännöstä, vaan siihen sovelletaan 283 §:n säännöstä velallisen petoksesta (skyldnersvig) tai 300 §:n säännöstä erääntyneen velan maksamisesta. Näistä jälkimmäinen on lievempi tekemuoto. Säännökset eroavat siinä, että velallisen petos edellyttää oikeudettoman hyödyn hankkimista itselle tai toiselle, mitä 300 § ei edellytä. Velallisen petosta sovelletaan esimerkiksi silloin, kun velan maksutapa tai vakuuden luonne on poikkeuksellinen.

Vaikka erääntyneen velan maksaminen on yleisesti ottaen velalliselta edellytetty toimenpide ja sellaisenaan siis hyväksyttävää, se muuttuu 300 §:n nojalla moitittavaksi silloin, kun velallinen tietää, että hänellä on vähemmän varoja kuin vastattavaa tai kun hän on jo taloudellisesti likviditeettikriisissä. Toimenpiteen lähtökohtaisen hyväksyttävyyden vuoksi soveltamisedellytyksenä on ilman säännöksen sanamuodon tukeakin se, että toimenpide on ollut perusteeton (uförsvarlig).

Enimmäisrangaistus velallisen petoksesta on vuosi ja kuusi kuukautta vankeutta ja tör-

keissä tapauksissa kahdeksan vuotta vankeutta (285 § ja 286 §). Erääntyneen velan maksamisen enimmäisrangaistus on vuosi vankeutta.

Työrikkokset

Ruotsissa rikoskaaren (brottsbalken) 36 luvun 7 §:ssä tarkoitetun yrityssakon käyttöala on sillä tavoin yleinen, että siihen voidaan tuomita kaikista elinkeinotoiminnassa tehdyistä rikoksista vähäisimpiä lukuun ottamatta. Soveltamisalan piiriin kuuluvat työturvallisuuslainsäädännön ja työaikalainsäädännön rikkominen.

Norjassa oikeushenkilön vastuu voi seurata työympäristölain (arbeidsmiljøloven) 86 ja 87 §:n nojalla sekä työturvallisuus- että työaikalainsäädännön rikkomisesta.

Myös Tanskassa oikeushenkilö voidaan tuomita sakkoon sekä työturvallisuus- että työaikalainsäädännön rikkomisesta työympäristölain (arbejdsmiljøloven) 82 ja 86 §:n nojalla.

2.4. Nykytilan arviointi

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Hyväksyessään oikeushenkilön rangaistusvastuun käyttöön ottamista tarkoittavat lait eduskunta liitti päätökseen ponnin. Sen mukaan hallituksen on seurattava oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamista tuomioistuimissa ja arvioitava sen jälkeen, onko aihetta säätää yhteisösakko pakolliseksi seuraamukseksi. Tätä esitystä annettaessa oikeushenkilön rangaistusvastuu on ollut käytössä yli kuusi vuotta. Niiden kuluessa uusien säännösten soveltamisesta käytännössä on saatu jo niin paljon kokemuksia, että eduskunnan edellyttämä arvio voidaan tehdä.

Yhteisövastuuta koskevien säännösten soveltaminen on jäänyt vähäiseksi. Oikeushenkilön rangaistusvastuuta ei tosin ole tarkoitettu kovin laajasti sovellettavaksi. Jos tuomitsemisen harkinnanvaraisuutta ei tässä oteta huomioon, edellä sanottu lainsäätäjän tarkoitus ilmenee kahdella tavalla. Ensinnäkin yhteisösakko on mahdollista tuomita vain melko harvojen rikoslajien seuraamuksena. Kun yhteisösakkoa koskeva lainsäädäntö tuli

voimaan, seuraamus ulotettiin yhteensä vain 16 rikoslajiin, joista osa oli saman rikoksen eri törkeysasteita. Myöhemmin soveltamisala on tosin jonkin verran laajentunut. Oikeushenkilön rangaistusvastuuta ei lähtökohtaisesti ole ulotettu lievimpiin rikoksiin. Sitä ei myöskään ole ulotettu niin sanottuihin masarikoksiin, joita tuomioistuinten käsiteltävänä on runsaasti. Poikkeuksena tästä periaatteesta voidaan pitää rikoslain 32 luvun 1 §:ssä säädettyä kätkemisrikosta, johon alioikeudet totesivat 613 henkilön syyllistyneen vuonna 2000.

Toiseksi pyrkimys välttää yhteisövastuun kovin runsasta soveltamista näkyy siinä, että vastuun edellytykset on laadittu tiukoiksi. Yhteisösakkoon tuomitsemiseksi ei vielä riitä, että oikeushenkilön toiminnassa on tehty rikos. Lisäksi on pystyttävä osoittamaan niin sanottu yhteisösyällisyys eli se, että oikeushenkilön toiminnassa on menetelty moitittavasti ja että tällä menettelyllä on yhteys rikoksen tapahtumiseen.

Rikostilastoista voidaan tehdä eräitä havaintoja yhteisövuorurikoksista ja näiden pohjalta edelleen joitakin arvioita oikeushenkilön rangaistusvastuun vähäisen soveltamisen syistä. Jos kätkemisrikokset aluksi jätetään huomiotta, esimerkiksi vuonna 2000 todettiin 121 henkilön syyllistyneen sellaiseen rikokseen, joka periaatteessa kuuluu yhteisövuorurikoksiin. Käytännössä tilanne on kuitenkin voinut olla toinen. Esimerkiksi tapauksista 48 oli 17 luvun 14 §:n mukaisia eläinsuojelurikoksia ja tapauksista 19 oli tuomittu 46 luvun 4 §:n mukaisena salakuljetuksena. Nämä tapaukset oletettavasti suurimmaksi osaksi ovat muuten kuin oikeushenkilön toiminnassa tehtyjä.

Tapauksista 11 oli avustuspetyksia tai törkeitä avustuspetyksia. Osa näistä on luultavasti karsiutunut yhteisövuorurikoksesta jo sillä perustella, että avustusrikokseen syyllistynyt on ollut yksityinen elinkeinonharjoittaja eikä teon taustalla ole ollut mitään oikeushenkilöä. Tällaisia tapauksia on ollut esimerkiksi maataloudessa.

Kolmas ryhmä yhteisösakkoon tuomitsemisen mahdollistavia tekoja ovat rikoslain 48 luvun 1 §:ssä säädetty ympäristön turmeleminen ja 3 §:ssä säädetty ympäristörikkomus, joihin syyllisiksi todettiin yhteensä

24 henkilöä vuonna 2000. Vaikka systemaattisia tietoja ei olekaan käytettävissä, tiedetään, että näistäkin osa on ollut yksityisiä elinkeinonharjoittajia tai yksityishenkilöitä, jolloin yhteisösakkoon tuomitseminen ei ole voinut tulla kyseeseen.

Lukumäärien puolesta mielenkiintoisimman ryhmän yhteisösakon kannalta muodostavat rikoslain 32 luvun kätkemisrikokset. Kätkemisrikoksiin (1 §), törkeisiin kätkemisrikoksiin (2) ja ammattimaisiin kätkemisrikoksiin (3 §) syyllisiksi todettiin vuonna 2000 alioikeuksissa 613, 85 ja 5 henkilöä. On mahdollista, että osassa näistä tapauksista rikoksella saatuja tavaroita vastaan ottanut henkilö on toiminut oikeushenkilön palveluksessa, jolloin yhteisösakkoon tuomitsemisen ensimmäinen edellytys olisi täyttynyt. Poliisin rikostutkijoilta saatujen tietojen mukaan rikoksella saatua tavaraa vastaan otta neet ovat kuitenkin lähes poikkeuksetta yksityishenkilöitä.

Edellä esitettyihin arvioihin liittyy pientä epävarmuutta. On kuitenkin melko todennäköistä, ettei oikeushenkilön rangaistusvastuun vähäinen soveltaminen johdu ensi sijassa tuomitsemisen harkinnanvaraisuudesta eikä myöskään tiukoista tuomitsemisedellytyksistä. Selvästi merkittävämmältä seikalta vaikuttaa se, ettei tuomioistuinten käsiteltävänä ole ollut monia sellaisia rikoksia, joiden seuraamukseksi yhteisösakko soveltuu. Pääsyy yhteisövuorurikosten vähäiseen soveltamiseen lieneekin se, ettei Suomessa ole kovin paljon yhteisösakolla rangaistavaksi tarkoitettua rikollisuutta.

Nykyistä lakia valmisteltaessa keskeiset perusteet yhteisövuorurikollisuuden puolesta olivat yhdenvertaisuusperiaatteen edellyttämä pyrkimys oikeuskäytännön yhtenäisyyteen ja harkinnanvaraisuuden mahdollinen heikentävä vaikutus seuraamuksen yleisestävään tehoon. Näihin liittyvä peruste oli se, että lähtökohtaisesti rangaistukseen tuomitseminen on Suomessa pakollista. Nämä perusteet ovat edelleen painavia ja sellaisinaan voimassa.

Harkinnanvaraisuutta taas puollettiin sillä, että se tuo joustoa tuomitsemiseen. Tällä tarkoitettiin ensinnäkin sitä, ettei yhteisösakkoon tarvitsisi tuomita sellaisessa yksittäistapauksessa, jossa se olisi hyödytöntä tai tar-

peetonta. Tämän perusteen taustalla ovat prosessiekonomiset edut. Joustavuutta on lisäksi se, ettei yhteisösakkoon tarvitse tuomita silloin, kun se yksittäistapauksessa olisi kohtuutonta. Harkinnanvaraisuutta puollettiin myös sillä perusteella, että se estäisi yhteisösakkotuomioiden liian suuren määrän.

Yhteisösakkotuomioiden liialliseen lukumäärään liittyvät epäilyt näyttävät lain soveltamisesta kertyneiden kokemusten valossa aiheettomilta. Sen sijaan muut perustelut harkinnanvaraisuuden puolesta ovat edelleen sinänsä oikeita. Tarpeettomien ja kohtuuttomien tuomioiden välttäminen ei kuitenkaan vaadi tuomitsemisen lähtökohtaista harkinnanvaraisuutta. Samaan tulokseen voidaan päästä tuomitsemisen pakollisuuteen perustuvassa järjestelmässä, johon on otettu riittävät mahdollisuudet toimenpiteistä luopumiseen muiden muassa tarpeettomuus- ja kohtuuttomuusperusteilla. Näin on rakennettu seuraamusjärjestelmämme nykyiset yleissäännökset.

Rikokset julkista taloutta vastaan

Yhteisöpetossopimuksen toisen pöytäkirjan 3 artiklan 1 kohdassa on määräys oikeushenkilön vastuun piiriin otettavista rikoksista, joihin kuuluu 1 artiklassa määritelty petos. Kun yleissopimus saatettiin Suomessa voimaan, todettiin Suomen veropetosta ja voimaannon yhteydessä muutettua avustuspetosta koskevien säännösten kattavan yleissopimuksessa tarkoitettua petoksen käsitteen. Toisen pöytäkirjan voimaan saattamiseksi on näin ollen varmistettava, että oikeushenkilön rangaistusvastuu ulottuu pöytäkirjassa edellytetyllä tavalla näihin rikoslajeihin.

Rikoslain 29 luvun 10 §:n mukaan avustuspetokseen, törkeään avustuspetokseen ja avustuksen väärinkäyttöön sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään. Avustuspetoksen osalta rikoslain säännökset täyttävät siten artiklan edellytykset yhteisövastuun rikoslajikohtaisesta soveltamisalasta.

Verorikoksiin oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevia säännöksiä ei sen sijaan voida soveltaa. Toinen pöytäkirja ei edellytä oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottamista

kaikkiin veropetoksiin vaan ainoastaan niihin, jotka katsotaan yhteisöpetoksiksi.

Mitään muutoksia ei ole tapahtunut sen arvon lähtökohdissa, että oikeushenkilön rangaistusvastuu on verorikoksissa tarpeeton. Laajennus kaikkiin verorikoksiin saattaisi aiheuttaa kohtuuttomia sanktiokumulaatiotilanteita. Tämän vuoksi yhteisövastuu on ulotettava verorikoksina rangaistaviin yhteisöpetoksiin vain siinä laajuudessa kuin toinen pöytäkirja velvoittaa, vaikka tällainen ratkaisu asettaa veropetokset keskenään eri asemaan. Lakiteknisesti tällainen laajennus yhteisövastuun soveltamisalaan voidaan tehdä yksinkertaisesti. Oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottuvuutta koskevassa rikoslain 29 luvun 10 §:ssä voidaan viitata veropetoksen 9 §:n 1 momentissa olevan määritelmän siihen osaan, jolla veropetossäännöksen soveltamisala on laajennettu koskemaan Euroopan yhteisöjen taloudellisia etuja.

Elinkeinorikokset

Yrityssalaisuuden rikkominen. Yrityssalaisuuden rikkomisen tunnusmerkistön rajaamisessa vaikein kysymys on palveluksessa olevien asema. Ensinnäkin joudutaan selvittämään, mitkä tiedot ovat yrityssalaisuuksia ja mikä työntekijän ammattitaitoa, jonka käyttämistä rikoslain säännösten ei pidä rajoittaa. Vaikeasti ratkaistava kysymys on, millä tapaa rikoslain pitäisi suojata yrityssalaisuuksia palvelussuhteen päättymisen jälkeen.

Kysymys yrityssalaisuuden ja hyödynnettävän ammattitaidon suhteesta ratkeaa 30 luvun 11 §:ssä määritellyn yrityssalaisuuden käsitteen avulla. Käsitteen tulkinta saattaa kyllä aiheuttaa ongelmia käytännössä, mutta itse määritelmän sisällössä ei ole havaittu korjaamisen tarvetta, eikä 11 §:ää ehdoteta-kaan tässä yhteydessä muutettavaksi.

Toisen palveluksessa olleen henkilön asema palvelussuhteen päätyttyä on ratkaistussa yksiselitteisesti. Rikoslain 30 luvun 5 §:n 2 momentista ilmenee, että yrityssalaisuuksien suoja katkeaa heti palvelussuhteen päättyessä. Vastaava rajoitus oli jo sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetussa laissa. Ratkaisulle on esitetty säännöstä rikoslakiin otettaessa kolme eri syytä

asiaa koskeneessa hallituksen esityksessä (HE 66/1988 vp). Ensinnäkään ei ole haluttu vaikeuttaa työvoiman liikkuvuutta ja uusien yritysten perustamista. Toinen peruste on rajanvedon vaikeus ammattitaidon ja yrityssalaisuuden välillä. Kun yrityssalaisuuksienkin käyttäminen on rankaisematonta työsuhteen päätyttyä, rajaa ei näissä tapauksissa jouduta vetämään. Kolmanneksi on todettu, että yrityssalaisuudet voidaan riittävästi turvata sopimusperusteisilla suojakeinoilla.

Edellä kuvattujen perustelujen laatimisesta on kulunut vähintään 13 vuotta. Näiden vuosien kuluessa yritysten toimintaympäristö on muuttunut niin paljon, että perustelut ja niistä johdettu lain sisältö on syytä arvioida uudestaan. Ensinnäkin tiedon ja erityisesti salaisen tiedon merkitys yritystoiminnassa on olennaisesti kasvanut näiden vuosien aikana. Tiedon käsittelemisen ja välittämisen ympärille on kasvanut nopeasti perinteisiin aloihin verrattava teollisuudenala. Kun jonkin yrityksen menestys saattaa pitkälti perustua johonkin tiedolliseen oivallukseen, menestys saattaa yhtä lailla katketa, jos tieto joutuu kilpailijan käsiin.

Toinen merkittävä muutos liittyy yritysten palkitsemisjärjestelmiin. Paitsi että järjestelmillä voidaan yrittää sitouttaa yrityksen nykyistä henkilökuntaa, niillä voidaan yhtä hyvin houkutellessa muiden yritysten työntekijöitä. Palkkiojärjestelmät voivat tuottaa niin suuria rahasummia, että yrityssalaisuuksien suojaaminen sopimusjärjestelyin saattaa olla käytännössä hyvin vaikeaa. Perinteisiin kilpailukieltosopimuksiin liittyviä sopimusakkoja pidettäisiin luultavasti kohtuuttomina, jos niiden avulla yritettäisiin luoda taloudellinen vastapaino yrityssalaisuuksia tavoittelevan kilpailijan palkkiojärjestelyille. Kaikissa tapauksissa ei myöskään ole mahdollista suojata yrityksen salaisuuksia omalla palkkiojärjestelmällä niin, etteivät kilpailijoiden houkutukset monin verroin ylittäisi omia.

Nykyiset rangaistusäännökset eivät kiellä sitä, että yrityksen työntekijä työssäoloaikanaan suunnitelmallisesti kokoaa yrityssalaisuuksia, sanoo itsensä irti ja irtisanomisajan päätyttyä vie kilpailijayritykseen kaikki työnsä vuoksi haltuun saamansa yrityssalaisuudet. Rangaistava teko voi olla vain siinä tapauksessa, että yrityssalaisuuksia on hankittu

oikeudettomasti. Oikeudetonta hankkiminen voisi olla, jos työntekijä on hankkinut sellaisia yrityssalaisuuksia, joita hän ei ole saanut työnsä kautta. Hän on myös voinut hankkia yrityssalaisuuksia sellaisella tavalla, joka ei ole hänelle sallittu esimerkiksi kopioimalla materiaalia oikeudetta. Tällöin tekoon voitaisiin soveltaa yritysvakoilua koskevaa rikoslain 30 luvun 4 §:ää.

On siis arvioitava, ovatko rikoslain 30 luvun 5 §:n 2 momentin perustelut niin kestävä, että valittu perusratkaisu olisi säilytettävä entisellään. Ensinnäkin näyttää siltä, että mahdollisuudet suojata yrityssalaisuuksia sopimusperusteisin järjestelyin eivät enää riitä, koska yritysten palkitsemisjärjestelmät ovat olennaisesti muuttuneet nykyisen lain säätämisaikakohdan jälkeen. Rajanvetokysymys ammattitaidon ja yrityssalaisuuksien välillä ei sen sijaan ole muuttunut. Tämän perusteen painoarvoon vaikuttaa kuitenkin se, etteivät rajanvetovaikeudet tule vastaan läheskään kaikissa tapauksissa. Esimerkiksi silloin, kun tieto on tallennetussa muodossa, asiakirjassa tai sähköisenä, on yleensä kyse liikesalaisuuksista. Puhtaan ammattitaidon käyttämisestä lienee yleensä kysymys vain silloin, kun tieto siirtyy työntekijän muistissa.

Työvoiman liikkuvuus ja uusien yritysten perustaminen ovat nykyään luultavasti vielä tärkeämpiä tavoitteita kuin voimassa olevaa lakia säädettäessä. On kuitenkin muistettava, että työntekijän siirtyessä kilpailijan palvelukseen uutta yritystä ei synny. Pahimmillaan yrityssalaisuuden siirtyminen kilpailijalle vähentää yritysten lukumäärää. Näin ollen ämäkään peruste ei kovin vahvasti tue yrityssalaisuuden suojan katkeamista palvelussuhteen päättymiseen.

Rikosoikeudellisen suojan ulottuvuus vaikuttaa myös vahingonkorvausvelvollisuuteen, joka käytännössä usein on rangaistusvastuuta merkittävämpi kysymys. Kriminalisoinnin seurauksena vahingon suuruus saattaa tulla selvitetäväksi osana esitutkintaa, eikä vahingon osoittaminen tällöin jää yksinomaan vahingonkärsijän tehtäväksi. Rangaistavuus parantaa vahingonkorvauksen saamismahdollisuuksia myös sitä kautta, että niin sanotun puhtaan varallisuusvahingon korvaaminen ei rikosperusteella enää ole vahingonkorvauslain (412/1974) 5 luvun 1 §:n

poikkeussäännöksen varassa.

Ajallisesti rajoittamaton rikosoikeudellinen vastuu on kuitenkin turha ja työntekijän kannalta kohtuuton. Sen vuoksi ehdotetaan, että rikosoikeudellisesti sanktioitu kielto ilmaista tai käyttää yrityssalaisuutta olisi voimassa kaksi vuotta palvelussuhteen päättymisestä.

Edellä kuvattuun yrityssalaisuuksien koostamistapaukseen liittyy toinenkin puute rangaistavuuden alassa. Rangaistavaa ei ole sekään, että työntekijä tarjoaa jo palvelusajanaan salaisuuksia kilpailijayrityksen ostettavaksi. Hän saattaa myös yrittää ilmaista toiselle kuuluvaa yrityssalaisuutta, vaikka ei siinä ehdi onnistua. Yritys ei kuitenkaan ole tällä hetkellä rangaistava.

Kirjanpitorikos. Kirjanpitorikoksen sanamuoto ei nykyisellään sisällytä oikeushenkilössä tosiasiallista päätösvaltaa käyttäviä tahoja tekijäpiiriin kuuluviksi, vaikka nämä käytännössä on rinnastettu kirjanpitovelvollisen edustajiin. Vallitsevan oikeustilan kirjaaminen lakiin olisi selvyiden vuoksi tarpeen.

Oikean rangaistustason määrittäminen kirjanpitorikoksille on vaikea tehtävä. Tiedetään, että lukuisissa käytännön tapauksissa kirjanpito on hävitetty tai laiminlyöty olennaisilta osiltaan siinä nimenomaisessa tarkoituksessa, että näin on estetty verorikosten tai velallisen rikosten tutkiminen ja niistä rangaistaminen. Tällaisen piiloon jäävän taustarikoksen ottaminen huomioon asetettaessa kirjanpitorikoksen asteikkoa on kuitenkin periaatteessa ongelmallista. Käytännön tilanteissa usein puuttuu tieto juuri siitä, millainen ja miten vakava tämä piiloon jäävä rikos on ollut. Se on voinut olla lieväkin, ja on myös mahdollista, että jossakin tapauksessa kirjanpito laiminlyödään ilman rikollisia tarkoituksia. Käytännön kokemukset ovat kuitenkin osoittaneet, että eräänä tyyppillisenä kirjanpitorikosten ominaisuutena on edellytysten luominen muiden rikosten tekemiselle ja peittelemiselle. Kun tällaiset muut rikokset, esimerkiksi törkeät velallisen rikokset, ovat suhteellisen ankarasti rangaistavia, myös kirjanpitorikosten rangaistustaso on ollut perusteltua nostaa.

Kirjanpitorikoksista tuomitut rangaistukset ovat viime vuosikymmenellä ankaroituneet aiemmin kuvatulla tavalla. Tätä tuomiois-

tuinkäytännössä tapahtunutta muutosta on edelleen syytä tukea myös lainsäädännöllä. Käytännössä rikoksenteikijä voi kirjanpidon hävittämällä valita, että hänet tuomitaan rangaistukseen kirjanpitorikoksesta eikä esimerkiksi törkeästä velallisen epärehellisyydestä tai törkeästä veropetoksesta. Jotta kirjanpitorikokseen päätyminen ei olisi rikoksenteikijän kannalta liian edullinen valinta, kirjanpitorikoksen asteikko on syytä korottaa samaksi kuin törkeissä velallisen rikoksissa ja törkeässä veropetoksessa. Tällöin rangaistuksia voitaisiin erityisesti törkeimmissä tapauksissa selvästi korottaa nykyisistä. Kirjanpitorikosten rangaistustason korottamista puoltaa myös se, että kirjanpidon hävittäminen saattaa joissakin tapauksissa parantaa rikosenteikijän mahdollisuuksia välttää rikoksensa taloudellisia seuraamuksia.

Kirjanpitorikoksen rangaistusasteikko on jo tällä hetkellä poikkeuksellisen laaja. Sen ylärajaa ei voida enää korottaa. Enimmäisrangaistuksen korottaminen esimerkiksi vuodella olisi myös melko tehoton keino käytännön rangaistustasoon vaikuttamiseksi. Mahdollinen lakitekninen ratkaisu tuomittavien rangaistusten ankaroitamiseksi olisi sen sijaan kirjanpitorikoksen jakaminen kahteen törkeysportaan.

Uuden törkeysportaan käytännön vaikutukset eivät kuitenkaan välttämättä olisi toivotunlaisia. Rikoksissa, joista tuomittaisiin rangaistus uuden perustunnusmerkistön mukaan, enimmäisrangaistus alenisi kolmesta vuodesta kahteen. Tämä saattaisi joissakin tapauksissa lieventää tuomittavia rangaistuksia, mutta aiempien kokemusten mukaan vaikutus olisi tuskin merkittävä. Lainmuutoksen kokonaisvaikutuksen kannalta olisi tärkeintä se, millä tavalla kirjanpitorikokset jakautuisivat perustunnusmerkistön ja törkeän tekemuodon välillä. Jos soveltamisessa painottuisi törkeä tekemuoto, tuomitut rangaistukset todennäköisesti ankaroituisivat. Päinvastaisessa tapauksessa ne taas voisivat hieman lieventyä. Olennainen kysymys on siis, miten ankaroitamisperusteet muotoillaan ja miten tuomioistuimet niitä ja kokonaisharkintalauseketta soveltaisivat.

Kirjanpitorikoksissa ongelmana ovat toisinaan ns. saattohoitotilanteet. Niissä rikoksesta vastuuseen joutuva taho voi olla yrityksen

muodollisesti ostanut ammattimainen saattohoitaja, vaikka kirjanpito olisi hävitetty tai laiminlyöty ennen kuin yritys on siirtynyt saattohoitajalle. Tällöin varsinainen kirjanpitovelvollinen saattaa jäädä rikosoikeudellisen vastuun ulottumattomiin, jos saattohoitaja antaa yrityskaupan yhteydessä virheellisen todistuksen siitä, että hän on vastaanottanut kirjanpidon. On vaikea esittää näyttöä siitä, ettei kirjanpitoa kauppahetkelläkään ollut olemassa tai että se oli jo silloin puutteellinen.

Saattohoidon kriminalisointi ei olisi kriminaalipoliittisesti perusteltavissa, koska sillä tuskin saavutettaisiin toivottuja yleisestavia tavoitteita. Myös säännöksen muotoilussa olisi suuria ongelmia, koska oikeushenkilön myyminen on sinällään laillista ja kirjanpitovelvollisuus siirtyy myymisen yhteydessä. Näin ollen saattohoitotilanteen yksinkertainen määrittely olisi hankalaa. Vaikka säännös kyettäisiin muotoilemaan, jäljelle jäisivät vielä huomattavat näyttöongelmat esimerkiksi siitä, että kirjanpitoa ei ole luovutettu saattohoitajan antamasta vakuutuksesta huolimatta. Lisäksi ehdotuksen perustelujen mukaan koko kirjanpidon hävittäminen tai vahingoittaminen on yksi törkeän tekemuodon soveltamisperuste, joten saattohoitajaan voidaan mahdollisesti soveltaa nykyisellään ankarampia säännöksiä kuin mitä uuteen kriminalisointiin voitaisiin ottaa.

Kätkemisrikokset

Kätkemisrikos. Kätkemisen kriminalisoinnin taustana on perinteisesti nähty ensinnäkin se, että kätkeminen on esirikoksen asiallista suosimista, jolla autetaan esirikoksen tekijää saamaan taloudellista hyötyä rikoksesta. Kriminalisoinnilla pyritään vaikeuttamaan rikoksella saadun omaisuuden hyödyntämistä. Toiseksi kriminalisoinnin tavoitteena on sen turvaaminen, että omistaja saa rikoksella menettämänsä omaisuuden sellaisenaan takaisin.

Edellä sanotun valossa kätkemisrikoksen kriminalisoinnin lähtökohtana on, että sen esirikokset ovat pääsääntöisesti perinteistä, pienimuotoista rikollisuutta, jolla saadun omaisuuden alkuperä on helposti häivyttä-

vissä. Kytkös esirikoksen tekijään katkeaa, kun laittomasti hankitun omaisuuden muotoa on kerran muutettu, ja sijaan tullutta omaisuutta on puolestaan vaikea yhdistää rikokseen. Kätkemisellä ei peitellä itse rikosta, joka yleensä on vähintään asianomistajan tiedossa, vaan rikoksentehtäjän ja laittoman omaisuuden paljastumista. Kätkijä voi hyöttyä esimerkiksi siten, että hän saa laittomasti hankitun omaisuuden halvemmalla kuin laillisen tai korvauksen laittoman omaisuuden säilyttämisestä.

Velallisen rikokset poikkeavat muista kätkemisrikoksen esirikoksista siinä, että niissä rahanpesun kohteena oleva omaisuus on voitu hankkia laillisesti. Laitonta on sen sijaan rikosten kautta saatu hyöty eli maksamatta jäänyt vero tai velkojien saamatta jäänyt velanmaksu. Hyöty ei kohdistu mihinkään tiettyyn eriteltyyn omaisuuserään vaan osuuteen koko omaisuusmassasta. Näiden rikosten täyttymishetki suhteessa kätkemisrikokseen ei ole samalla tavalla selvä kuin muiden esirikosten osalta, ja siten ei ole osoitettavissa, mikä on rikoksella saatua omaisuutta. Toisin kuin muiden esirikosten kohdalla kätkemisrikoksella yritetään velallisen rikosten osalta usein peitellä sellaisen esirikoksen tapahtumista, joka olisi helposti kytkettävissä rikoksentehtijään. Tässä tarkoituksessa rikoksen tuottamien varojen muotoa voidaan muuttaa useampaankin kertaan alkuperän peittämistarkoituksessa. Tavoitteena on esimerkiksi saada epäilyttävä varallisuuden lisäys näyttämään lailliselta. Näistä syistä velallisen rikokset eivät erityisen hyvin sovellu kätkemisrikoksen esirikoksiksi, ja esityksessä ehdotetaan niiden poistamista esirikosluettelosta. Tällä tavalla voidaan myös supistaa kätkemisrikoksen ja rahanpesun päällekkäisyyttä alkurikosten osalta. Koska rahanpesun esirikoksia ei rajoitettaisi, velallisen rikoksella saatuun hyötyyn kohdistuvat toimenpiteet voisivat tulla rahanpesuna rangaistavaksi.

Rahanpesu. Rahanpesua koskevat kriminalisoinnit ovat tarpeen organisoidun rikollisuuden sekä siihen liittyvien rahanpesurikosten torjumiseksi. Yksittäisen valtion lainsäädännön ennalta ehkäisevää vaikutustakin parantaa se, että rangaistussäännökset vastaavat laajuudeltaan muiden maiden lainsäädäntöä. Jonkin valtion poikkeuksellisen

suppeat rahanpesukriminalisoinnit saattavat houkutella sinne rikollista toimintaa.

Kun rahanpesusäännös vuonna 1994 lisättiin rikoslain 32 lukuun, tarvetta itsenäisten rahanpesupykälien laatimiseen ei juuri pohdittu. Hallituksen esityksessä (HE 180/1992 vp) todettiin, että muiden Pohjoismaiden tavoin rahanpesu ehdotetaan sijoitettavaksi kätkemisrikoksen yhdeksi tekemuodoksi.

Valittu lainsäädäntötekniikka on aiheuttanut soveltamisvaikeuksia. Rikoslain 32 luvun 1 §:n 2 momentin eli rahanpesusäännöksen mukaan on tuomittu kaikkiaan 36 henkilöä vuosien 1994 ja 1999 välisenä aikana. Rikoksista kuitenkin vain 15 oli sellaisia, joita voidaan pitää rahanpesuna. Näissä tapauksissa tekijät olivat siis ryhtyneet rikoksella hankittuun omaisuuteen tarkoituksenaan peittää tai häivyttää sen alkuperä tai auttaa rikosten tekijää välttämään tekonsa oikeudelliset seuraamukset. Muissa tapauksissa kysymys oli erilaisilla anastusrikoksilla hankitun omaisuuden kätkemisestä kuten varastettujen pyörien muuntelemisesta toisen näköiseksi, kiristyksellä saatujen rahojen tilille tallettamisesta tai varastetun moottorikelkan osiin purkamisesta. Tuomioista ei käy ilmi rahanpesutarcoitus eikä se, miksi 32 luvun 1 §:n 2 momenttia oli sovellettu 1 momentin mukaisen perinteisen kätkemisrikoksen sijasta.

Käytännössä on esiintynyt myös tapauksia, joissa lainsoveltajat ovat virheellisesti tulkinneet myös 1 §:n 2 momentin rahanpesusäännöksen olevan rajoitettu 1 momentissa lueteltuihin esirikoksiin. Yksi keino selvittää perinteisen kätkemisrikoksen ja rahanpesun tunnusmerkistöjen eroa olisi säätää rahanpesusta itsenäiset tunnusmerkistöt.

Voimassa olevan lain mukaan eräät teot voivat täyttää sekä perinteisen kätkemisrikoksen että rahanpesun tunnusmerkistön. Näin voi käydä esimerkiksi silloin, kun joku on ottanut vastaan velallisen petoksen kautta saatuja varoja peittääkseen niiden alkuperän. Perinteinen kätkemisrikos täyttyy jo varoja vastaan otettaessa. Kun vastaanottajalla on lisäksi ollut varojen alkuperän peittämistarkoitus, myös rahanpesusäännös täyttyy. Lainkonkurrenssiperiaatteiden mukaan on suhteellisen selvää, että tällaisessa tapauksessa sovelletaan rahanpesusäännöstä, joka on kvalifioitunut tekotapansa (peittämistarkoitus) pe-

rusteella erityissäännös suhteessa yleiseen kätkemisrikossäännökseen. Rahanpesusäännös on myös perinteistä kätkemisrikossäännöstä uudempi.

Tunnusmerkistöjen päällekkäisyys tukee jossain määrin perinteisen kätkemisrikoksen ja rahanpesun yhdentämistä. Kuitenkin se, että perinteisen kätkemisrikoksen ja rahanpesun tyypilliset tekemuodot eroavat varsin paljon toisistaan, puoltaa voimakkaasti tunnusmerkistöjen erillisyyttä. Hyvin tyypillinen perinteinen kätkemisrikos on varastetun matkapuhelimen ostaminen selvään alihintaan. Yhä tyypillisempi rahanpesun tekemuoto taas on huumausainerikoksella saatujen varojen muodon muuttaminen useampaan otteeseen, esimerkiksi ensin talletuksiksi ja sitten ehkä osakkeiksi. Osakkeet voidaan vielä vaihtaa kiinteistöksi, joka mahdollisesti sijaitsee ulkomailla. Tunnusmerkistöjen erottamista tukevat myös itsenäisistä rahanpesutunnusmerkistöistä kansainvälisessä yhteistyössä saatavat edut. Myös Ruotsissa säännökset on juuri erotettu toisistaan. Eriyttämistä puoltaa lisäksi tarve korostaa lainsäädännössä rahanpesun moitittavuutta ja merkitystä osana vakavaa järjestäytyntä rikollisuutta.

Voimassa olevassa laissa rahanpesusta ei voida rangaista vielä sillä perusteella, että tekijä tietää omaisuuden olevan rikoksella hankittua taikka sellaisen tilalle tullutta ja että hän ryhtyy omaisuuteen hankkiakseen itselleen hyötyä. Lisäksi 32 luvun 1 §:n 2 momentin 1 kohdassa edellytetään, että tekijällä on tarkoitus peittää tai häivyttää rikoksen tuottaman hyödyn alkuperä tai avustaa rikosentekijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset. Sen sijaan 2 kohdassa ei ole tarkoitusedellytystä, vaan sen täyttymiseksi riittää, että peittäminen tai häivyttäminen on tulosta tekijän toiminnasta.

Yhteisöpetossopimuksen toinen pöytäkirja velvoittaa säätämään tietyt rahanpesuteot rangaistaviksi. Rahanpesu määritellään pöytäkirjan 1 artiklan e alakohdassa viittaamalla rahoitusjärjestelmän rahanpesutarkoituksiin käyttämisen estämisestä 10 päivänä kesäkuuta 1991 annetun neuvoston direktiiviin 91/308/ETY (EYVL L 166, 28.6.1991, s. 77, jäljempänä rahanpesudirektiivi). Rahanpesun täytäntöönpanoteot on kirjattu direktiivin 1

artiklan kolmanteen luetelmakohtaan. Näistä ensimmäinen alakohhta vastaa voimassa olevan rikoslakimme 32 luvun 1 §:n 2 momentin 1 kohtaa. Sen mukaan rahanpesua on varojen muuntaminen tai siirtäminen tarkoituksin salata tai peittää niiden laitton alkuperä tai avustaa rikoksentehtäjä välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset. Toisessa alakohdassa velvoitetaan kieltämään varojen todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin, hallinnan, liikkeen taikka niiden todellisen omistajan tai niitä koskevien oikeuksien salaaminen tai peittäminen. Kätkemisrikoksen 2 momentin 2 kohta täyttää kriminalisointivoitteen tältä osin. Kolmannen alakohdan mukaan rangaistavaksi on säädettävä myös varojen hankkiminen, omistaminen tai käyttäminen, kun henkilö on tietoinen niiden vastaanottohetkellä siitä, että ne on saatu rikollisesta toiminnasta tai tällaiseen toimintaan osallistuen.

Viimeksi mainitun alakohdan erona 32 luvun 1 §:n 2 momenttiin on se, että direktiivin tekemuotoon ei ole kytketty varojen alkuperän peittämis- tai häivyttämistarkoitusta. Toisen pöytäkirjan mukaan ilman tällaista tarkoitustakin tapahtuvan, kolmannessa alakohdassa tarkoitettuun tavoin tehty rahanpesu on säädettävä rangaistavaksi, mutta vain niissä tapauksissa, joissa sen esirikoksena ovat pöytäkirjassa tarkoitetut törkeät petokset tai lahjusrikokset.

Vaikka tässä ehdotuksessa esitettäviä rajoituksia ei sisälly toisen pöytäkirjan tekstiin, pöytäkirjan voidaan katsoa sallivan ne ilman nimenomaista ilmaisuakin. Tämä johtuu siitä, että käytettyjen rajoitusten tavoitteena on ainoastaan rajata soveltamisalan ulkopuolelle sellaiset tekemuodot, joita ei voida pitää oikeudenvastaisina ja jollaisia pöytäkirjassakaan ei ole ollut tarkoitus kriminalisoida. Nämä vähäiset rajaukset eivät sen sijaan koske lainkaan tekoja, joita yleisesti ottaen pidetään rahanpesuna. Tulkinta on sama kuin Ruotsin toisen pöytäkirjan johdosta tekemässä rikoslain 9 luvun 11 §:n muutoksessa (SFS 2001:780, Prop. 2000/01:133), joka tuli voimaan tammikuun 1 päivänä 2002.

Pöytäkirjan 2 artikla yhdessä rahanpesudirektiivin 1 artiklan kolmannen luetelmakohtaan neljännen alakohdan kanssa edellyttää, että jäsenvaltioiden on säädettävä rangaista-

viksi myös kolmen edellä esitellyn alakohdan tarkoittamiin toimiin osallistuminen, yhteenliittyminen niitä varten sekä niitä koskeva yritys, avunanto, yllytys, suosiminen ja neuvominen. Näistä rahanpesun yritys sekä yhteenliittyminen rahanpesurikoksen tekemistä varten eivät ole tällä hetkellä Suomessa rangaistavia. Pöytäkirja ei kuitenkaan edellytä kaikkien rahanpesutekujen kriminalisointia vaan ainoastaan niiden, joiden esirikos on törkeä yhteisöpetossopimuksessa tarkoitettu petos tai yhteisöpetossopimuksen ensimmäisessä pöytäkirjassa tarkoitettu lahjuksen antaminen tai ottaminen. Yhteisöpetosta vastaavat Suomessa rikoslain 29 luvun 1 §:n veropetos, joka kohdistuu 9 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun veroon, sekä 5 §:n avustuspetos. Lahjuksen antamista vastaa 16 luvun 13 § ja lahjuksen ottamista 40 luvun 1 §.

Suomessa rahanpesu täyttyy niin varhaisessa vaiheessa, että yrityskriminalisoinnille ei jää käytännössä soveltamisalaa. Tästä huolimatta yritys ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi toisen pöytäkirjan velvoitteiden täyttämiseksi.

Kun 32 luvun 1 §:ään lisättiin rahanpesua koskeva 2 momentti, hallituksen esityksessä (HE 180/1992 vp) todettiin, että Suomessa rikosoikeuden keskeiset periaatteet estävät säätämästä rangaistavaksi salahankeeseen, jollaista on pelkkä yhteenliittyminen rikoksen tekemistä varten tai rikoksen tekemisestä sopiminen, lukuun ottamatta valmistelua joukkotuhontaan. Koska toisen pöytäkirjan kriminalisointivaatimus on varsin pitkälle menevä järjestelmäämme verrattuna, se on tehtävä mahdollisimman suppeana.

Rahanpesu on epäitsenäinen rikos, jossa valmistelutekujen rajaaminen ei ole kovin yksiselitteistä. Siksi toisen pöytäkirjan vaatimuksia voidaan tulkita niin, että siinä tarkoitetaan vakavaa rikollisuutta, jossa oikeudenvastainen valmisteluteko voidaan erottaa laillisesta toiminnasta. Muuten myös esimerkiksi salahanke tuottamuksellisiin tekemuotoihin pitäisi säätää rangaistavaksi, mikä ei käsitteellisesti ole mahdollista. Esitettyyn tulkintaan antaa viitteitä myös se, että yhteisöpetosten osalta toinen pöytäkirja ei kata muita kuin vakavat tapaukset. Näin ollen rangaistavana pidettävä salahanke edellyttää

väistämättä sellaista suunnitelmallisuutta, joka myös tekee rahanpesurikoksesta törkeän, ja salahankkeen kriminalisointi on rajoitettava törkeisiin tekemuotoihin. Ratkaisu on sama kuin mihin Ruotsissa edellä mainitussa hallituksen esityksessä on päädytty.

Salahankkeen rangaistavuutta ei ole syytä ulottaa muihin kuin toisen pöytäkirjan edellyttämiin tapauksiin. Tämän vuoksi törkeää rahanpesua koskeva salahanke olisi säädettävä rangaistavaksi ainoastaan niissä tapauksissa, kun rikoksen tuottama hyöty olisi peräisin törkeästä yhteisöpetoksesta taikka lahjuksen antamisesta tai ottamisesta, vaikka tämä tarkoittaisikin, että salahankerikosta ei siten olisi sovellettava yhdenmukaisesti kaikkiin rahanpesutapauksiin. Samanlainen ratkaisu on valittu tämän esityksen ehdotuksessa oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisalan laajentamisesta ainoastaan pöytäkirjan edellyttämiin yhteisöpetoksiin. Siinäkin ratkaisussa kyse on siitä, että yhteisövastuun alan laajennusta ei katsota kansallisesti perustelluksi eikä sitä ole siksi haluttu ehdottaa laajempaan kuin on välttämätöntä.

Rahanpesun tahallisuus eli tekijän tietoisuus siitä, että varat on hankittu rikoksella, on usein osoittautunut erittäin vaikeasti todistettavaksi. Voimassa olevan lain mukaan tämä johtaa rankaisemattomuuteen, kun rahanpesu ei ole tuottamuksellisena rangaistava. Myös perinteisessä kätkemisessä syytteitä nostetaan yhä useamassa tapauksessa tuottamuksellisesta tekemuodosta.

Tällä hetkellä rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetussa laissa (68/1998) säädetyn ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti ja tehdyn ilmoituksen paljastaminen ovat rangaistavia kätkemisrikoksena. Kriminalisointi on tarpeettoman ankara, koska epäilyttävää liiketointa koskeva ilmoitus on tehtävä jo silloin, kun ilmoitusvelvollisella on syytä epäillä varojen alkuperää rikolliseksi. Ilmoituskynnys on alhainen, vaikka laissa käytetäänkin ilmaisua "syytä epäillä". Ilmaisun sama kuin esitutkintalaissa säädetty esitutkinnan aloittamiskynnys. Kynnys on kuitenkin saanut esitutkintalain ja rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain tulokinnassa eri sisällön. Ilmoitusvelvollisuuden rikkominen ei merkitse sitä, että ilmoitusvelvollinen samalla syyllistyisi joko tuottamuk-

selliseen tai tahalliseen rahanpesurikokseen. Rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annettuun lakiin perustuvan, epäilyttävää liiketointa koskevan ilmoituksen poliisitutkinta voi myöhemmin osoittaa varojen alkuperän lailliseksi. Kyseisten seikkojen vuoksi ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti olisi säädettävä vain sakolla rangaistavaksi. Ilmoitusvelvollinen voi tietenkin syyllistyä myös tuottamukselliseen rahanpesuun tai tahalliseen rahanpesurikokseen.

Rahanpesun kriminalisointia ja hallinnollista sääntelyä on Suomessa arvioinut OECD:n alainen Financial Action Task Force (FATF), joka suoritti tarkastuksensa vuosina 1994 ja 1998.

FATF on kiinnittänyt rahanpesun kriminalisoinnissa huomiota ensinnäkin siihen, että rangaistussäännös ei kata esirikoksen tekijän itse suorittamaa rahanpesua. Erityisesti arvioinnissa viitataan mahdollisiin vaikeuksiin ulkomailta tapahtuneen esirikoksen tuottamien varojen pesussa. Toiseksi rahanpesun yritystä ei ole säädetty rangaistavaksi. Arvioinnin mukaan rahanpesun yritystäkin voidaan pitää niin vakavana rikoksena, että sen säätäminen rangaistavaksi olisi aiheellista.

Kolmanneksi FATF on huomauttanut siitä, että rangaistussäännös ei kata tuottamuksellisia tekemuotoja. Arvioinnissa suositetaan tuottamuksellista kätkemisrikosta koskevan 4 §:n soveltamisalan laajentamista myös rahanpesurikoksiin. Rahanpesun rangaistusmaksimia pidettiin FATFin arvioissa alhaisena, ja sitä suositettiin nostamaan muista taloudellisista rikoksista säädetyn maksimin tasolle eli kahteen vuoteen.

Velallisen rikokset

Velallisen epärehellisyys. Sekä taloudellisia vaikeuksia että maksukyvyttömyyttä koskevien tunnusmerkistötekijöiden sisältyminen samaan rangaistussäännöksen tekee velallisen epärehellisyys-säännöksestä vaikeasti ymmärrettävän. Tämä on myös aiheuttanut vaikeuksia säännöksen soveltamisessa.

Jos hyväksytään se tulkinta, että taloudellisilla vaikeuksilla tarkoitetaan samaa kuin maksukyvyttömyydellä, taloudellisten vaikeuksien olemassaolo ja maksukyvyttömyyden

pahentaminen ovat aina päällekkäisiä tunnusmerkistötekijöitä. Maksukyvyttömyystilassahan (eli taloudellisissa vaikeuksissa) velallisen epärehellisyysäännöksessä tarkoitettu varallisuusaseman heikentäminen pahentaa aina maksukyvyttömyyttä.

Sen sijaan odotettavissa olevat taloudelliset vaikeudet ja maksukyvyttömyyden aiheuttaminen eivät ensi alkuun vaikuta samalla tavalla päällekkäisiltä. Maksukyvyttömyyshän voidaan periaatteessa aiheuttaa joko silloin, kun taloudelliset vaikeudet ovat odotettavissa tai silloin, kun niitä ei vielä osata odottaa. Vaasan hovioikeuden tuomio R 95/584 asettaa kuitenkin tämän kysymyksen jossain määrin uuteen valoon. Ratkaisussaan hovioikeus katsoi, että velallisen epärehellisyys tunnusmerkistö täyttyy, kun velallisen varallisuutta vähentävä teko itsessään aiheuttaa maksukyvyttömyyden. Maksukyvyttömyys siis syntyy tässä tapauksessa vasta samalla hetkellä, kun velallinen luovuttaa omaisuutensa. Velallisen epärehellisyys tunnusmerkistön tulkinnassa ratkaisu merkitsee sitä, että maksukyvyttömyyden katsottiin olleen teko hetkellä sillä tavoin odotettavissa, että tekijä tiesi varallisuusasemaansa heikentävän teon välittömästi aiheuttavan maksukyvyttömyyden. Vaasan hovioikeuden tulkinta tarkoittaisi sitä, että myös odotettavissa oleva maksukyvyttömyys ja maksukyvyttömyyden aiheuttaminen olisivat päällekkäisiä tunnusmerkistötekijöitä.

Edellä kuvatuista lähtökohdista käsin voimassa olevaa lakia voidaan tulkita niin, että velallisen epärehellisyys taloudellisen kriisitilan edellytys ja maksukyvyttömyys edellytys ovat kokonaisuudessaan täysin päällekkäisiä tunnusmerkistötekijöitä. Vaikka tulkinta ei olekaan ainoa mahdollinen, se on hyvin perusteltavissa. Tunnusmerkistötekijöiden päällekkäisyys olisi itsessään peruste poistaa niistä toinen. Tässä tapauksessa poistettava olisi säännöksen alun kriisitilaledellytys, joka siis sisältyy säännöksen lopun maksukyvyttömyystunnusmerkkiin yleisen tahallisuusvaatimuksen kautta.

Pääperuste kriisitilatunnusmerkin poistamiselle on jo edellä sivuttu lain selkeyden tavoite. Vaikka nykyistä tunnusmerkistöä onkin vähitellen opittu käytännössä soveltamaan, tunnusmerkistön vaikeaselkoisuus

haittaa aina, kun se tulee kunkin lainsoveltajan kohdalle ensimmäisen kerran.

Kriisitilatunnusmerkistä luopuminen poistaisi laista senkin, tosin suhteellisen harvinaisen tulkintakysymyksen, täyttääkö teko, jolla maksukyinen velallinen yhdellä toimella saatetaan maksukyvyttömäksi velallisen epärehellisyys tunnusmerkistön. Juuri tähän kysymykseen Vaasan hovioikeus joutui edellä kuvatussa ratkaisussaan ottamaan kantaa. Kriisitilaledellytyksen poistamisen jälkeen olisi selvää, että tunnusmerkistö täyttyy. Kriminaalipoliittisesti tämä ratkaisu on epäilyksettä oikea. Velkojien oikeussuojan tarve on sama maksukyvyttömyyden aiheuttanutta tekoa edeltäneestä taloudellisesta tilanteesta riippumatta. Myöskään tekijän syyllisyydessä ei ole ainakaan merkittävää eroa sen suhteen, onko hän ollut maksukyvyttö jo teko hetkellä vai aiheuttaako vasta teko maksukyvyttömyyden.

Velkojansuosinta. Rikoslain 39 luvun 6 §:n velkojansuosintasäännöksen soveltamisessa keskeiseksi ongelmaksi on osoittautunut rikoksen vanhentuminen. Velkojansuosinta on asianomistajarikos. Käytännössä pulmia ovat aiheuttaneet sekä asianomistajarikosten erityinen yhden vuoden vanhentumisaika että enimmäisrangaistuksen mukaan määräytyvä yleinen vanhentumisaika.

Vanhentumissäännökset ovat kokonaisuudessaan uudistamisen kohteena. Tasavallan presidentti jätti 27.4.2001 vahvistamalla eduskunnan vastaukseen 6/2001 vp sisältyvät lait (HE 27/1999 vp), ja samalla eduskunnalle annettiin uusi esitys (HE 45/2001 vp), jonka käsittely on kesken. Esityksessä ehdotetaan, että asianomistajarikosten erityisestä vanhentumisajasta luovutaan. Tätä ehdotusta ei ole erityisesti arvosteltu esitysehdoituksesta annetuissa lausunnoissa. Koska velkojansuosinnan yhden vuoden vanhentumisaika asianomistajarikoksena näyttää olevan poistumassa, kysymystä ei ole tässä yhteydessä tarpeen enempää pohtia.

Kun velkojansuosinnan enimmäisrangaistus on vuosi vankeutta, syyteoikeus rikoksesta vanhentuu rikoslain 8 luvun 1 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan kahdessa vuodessa. Tähän vanhentumisaikaan ei ole ehdotettu muutosta vanhentumissäännösten uudistamista koskevassa hallituksen esityksessä.

Vanhentumisaika on liian lyhyt ensinnäkin sen vuoksi, että velkojan suosinnan ilmi tuleminen saattaa kestää kauan. Tämä voi johtua jo siitä, että rikoskokonaisuudet ovat usein monimutkaisia. Ilmituloa viivästyttää myös se, että rikos voidaan usein havaita vasta velallisen kirjanpidosta, joka ei ole velkojien käytettävissä ennen maksukyvyttömyysmenettelyä. On myös mahdollista, ettei pelkkä kirjanpidon tutkiminen riitä velkojansuosinnan havaitsemiseen vaan sen tuo esiin vasta erikoistilintarkastus. Toinen syy siihen, että velkojansuosinnan vanhentumisaika on käytännön tarpeisiin liian lyhyt, on rikosten tutkinnan viemä aika. Talousrikoksissa se kestää keskimäärin lähes vuoden.

Velkojansuosinnan liian lyhyeen vanhentumis aikaan ovat kiinnittäneet huomiota esimerkiksi rikostutkijat ja syyttäjät, ja ongelma on pantu merkille myös konkurssi-asiamiehen toimiston työssä. Vanhentumisajan lyhyys on tuotu esille lisäksi oikeustieteellisessä kirjallisuudessa. Lainmuutoksen tarpeellisuudesta vallitsee laaja yksimielisyys.

Koska yleiset vanhentumissäännökset eivät ole muuttamassa velkojansuosinnan kahden vuoden vanhentumis aikaa, vanhentumisajan pidentämiseen on käytettävissä kaksi vaihtoehtoista tekniikkaa: velkojansuosinnan vanhentumisesta voidaan laatia erityissäännös tai sen enimmäisrangaistusta voidaan nostaa. Periaatteellisenä lähtökohtana muutostekniikan valitsemisessa on se, ettei rangaistusmaksimeja olisi korotettava vanhentumisajan pidentämiseksi. Rangaistusasteikot on valittava yksinomaan rikoksen moitittavuuden perusteella.

Velkojansuosinnan rangaistusasteikkoa on kuitenkin tarpeen arvioida uudelleen myös moitittavuuden kannalta. Velkojansuosinnan enimmäisrangaistus on vuosi vankeutta. Rikoslain 39 luvun 1 §:ssä säädetyn velallisen epärehellisyyden ja 2 §:ssä säädetyn velallisen petoksen enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta. Lisäksi laissa on viimeksi mainituista rikoksista törkeät tekemuodot (1 a ja 3 §), joissa maksimi on neljä vuotta vankeutta. Velallisen petokseen törkeä tekemuoto liitettiin jo nykyistä 39 lukua säädettyssä vuonna 1990. Velallisen epärehellisyyden törkeä tekemuoto lisättiin myöhemmin, vuonna 1994.

Velkojansuosinnan rangaistusasteikon valitsemista vaikeuttaa se, että rikoksen moitittavuus voi huomattavasti vaihdella. Teon moitittavuutta alentaa lähtökohtaisesti se, että velallinen ei anna suosimalleen velkojalle mitään sen yli, mihin tämä on sopimuksen perusteella oikeutettu. Teon moitittavuus perustuu sen sijaan siihen, että suosittu velkoja saa saatavastaan suuremman osuuden kuin muut velkojat. Nämä joutuvat tyytymään perästä saamaansa jako-osuuteen tai jäävät usein kokonaan ilman suoritusta. Velkojansuosinnan moitittavuuteen vaikuttaa siten olennaisesti se, miten suuri osa muille velkojille kertyy heidän saatavistaan. Mitä suuremmat jako-osuudet rikoksesta huolimatta ovat, sitä vähemmän velallisen suosima velkoja on teosta hyötynyt ja muut velkojat vastaavasti menettäneet.

Velkojansuosinta voi olla velallisen epärehellisyyttä ja velallisen petosta vähemmän moitittava myös sen vuoksi, ettei velallinen saa velkojansuosinnassa itselleen mitään hyötyä. Näin ei kuitenkaan välttämättä ole. Suosittavana velkojana voi olla joku velallisen lähipiiriin kuuluva tai velallisyhtiön omistajana käytännössä velallinen itse. Näissä tapauksissa velkojansuosinnan moitittavuus on jo varsin lähellä esimerkiksi sellaisen velallisen epärehellisyyden moitittavuutta, jossa velallisyhtiön varallisuutta suoraan siirretään omistajan yksityisvarallisuuteen.

Syyteoikeus. Velallisen rikoksia koskevan luvun syyteoikeuden järjestelyssä on ongelma velallisen petosta koskevien tunnusmerkistöjen osalta, koska tietyissä tapauksissa asianomistajana saattaa olla rikoksen hyötyjätaho, kun taas teosta kärsinyt velkoja ei ole asianomistaja. Tältä osin 39 luvun 9 §:n 2 momentti kaipaa muutosta.

Työrikkokset

Yhteisövastuun soveltuvuus työrikkoksiin. Lähes kaikki tuomioistuinkäsittelyyn tulevat työrikkokset on tehty oikeushenkilömuotoisessa yritystoiminnassa. Yhteisösakkoon tuomitseminen voisi siis periaatteessa tulla harkittavaksi huomattavan suuressa osassa tuomioistuimissa käsiteltäviä työrikkoksia.

Työrikosten ottaminen yhteisövastuun piiriin lisäisi todennäköisesti myös tuomittavien yhteisösakkojen lukumäärää.

Yhteisövastuun ulottamista merkittävimpiin työrikoksiin puoltaa näiden rikosten luonne. Ne tehdään tyypillisesti oikeushenkilön piirissä, niihin voi liittyä merkittäviä taloudellisia intressejä, rikokset perustuvat usein etujen ja haittojen punnintaan ja yksilöllisen rikosvastuun kantajien etsiminen oikeushenkilön piiristä on usein vaikeaa. Kaiken kaikkiaan oikeushenkilön rangaistusvastuulla olisi mahdollista tehostaa työoikeudellisten normien noudattamista oikeushenkilöiden toiminnassa.

Perusteita, joilla oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottamista työrikoksiin on vastustettu, on vaikeampi arvioida. Pääosa vastustuksesta on kohdistunut yhteisövastuuseen sinänsä, eikä seuraamusta ole pohdittu juuri työrikosten kannalta. Myöskään voimassa olevan lain eduskuntakäsittelyssä ei syntynyt asiakirjoja, joihin olisi kirjattu perusteita yhteisösakon vastustamiselle työrikosten seuraamuksena. Pääsyyinä tähän on se, ettei hallituksen esityksessä ehdotettu yhteisövastuun ulottamista työrikoksiin. Perusteluja valitulle ratkaisulle ei ole esitetty sen paremmin hallituksen esityksessä kuin lakivaliokunnan sen perusteella laatimassa mietinnössäkään. Asiasta kyllä äänestettiin valiokunnassa, ja yhteisösakkoa kannattaneet edustajat jättivät mietintöön vastalauseen.

Joissakin kannanotoissa on esitetty, että yhteisövastuun ulottaminen työrikoksiin vaikeuttaisi yritystoimintaa ja olisi siten yritysten etujen vastaista. Tästä käsityksestä voidaan todeta, että yhteisövastuu vaikeuttaisi vain sellaista yritystoimintaa, jossa syyllistytään työrikoksiin. Työoikeudellisten normien, ennen kaikkea työturvallisuus- ja työaika säännösten rikkomisella on mahdollista saada merkittäviäkin kilpailuetuja. Oikeushenkilön rangaistusvastuu olisikin lainmukaisesti velvollisuutensa hoitavien yritysten etujen mukainen. Yhteisövastuun liittäminen työrikoksiin oikaisisi normien rikkomisen aiheuttamia vääristymiä kilpailutilanteessa.

On myös väitetty, että työturvallisuuden laiminlyöminen etujen ja haittojen punnintaan perustuva taloudellisen hyödyn tavoittelun vuoksi olisi vähäistä ja että työturvalli-

suusrikoksissa olisi pääsääntöisesti kyse huolimattomuudesta ja varomattomuudesta eikä tahallisuudesta. Tätä argumenttia vastaan puhuu se, että erilaiset turvajärjestelyt saatetaan usein jättää tekemättä niistä aiheutuvien kustannusten vuoksi tai siksi, että ne vaikuttavat työskentelyn nopeuteen. Oikeushenkilö ei myöskään voi perustella puutteellista työturvallisuutta tahallisuuden puuttumisella, sillä työnantajalla on velvollisuus aktiivisesti selvittää, mitä työturvallisuusvastuun toteuttamiseen kuuluu.

Lisäksi joissakin kannanotoissa on esitetty, että vastuun kohdentamiseen liittyvät ongelmat eivät perustele yhteisövastuun laajentamista, sillä vaikeus löytää vastuun kantaja laiminlyönnille aiheutuu yleensä epäselvistä tehtävä- ja toimivaltamäärityksistä ja siksi vastuun on kohdistuttava tehtävien ja toimivaltuuksien määrittelijään eikä oikeushenkilöön. Oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottamisella työturvallisuusrikoksiin kuitenkin pyrittäisiin estämään muun muassa juuri sitä, että työturvallisuusvastuuta voitaisiin paeta epäselvän vastuunjaon taakse. Epäselvät tehtävä- ja toimivaltamääritykset ovat tyypillisesti oikeushenkilön vastuupiiriin kuuluvia asioita, ja siksi sen voidaan katsoa mahdollistavan työturvallisuusriskien olemassaolon. Esimerkiksi usein ongelmia aiheuttavilla yhteisillä työmailloilla työnantajien vastuulla on selvittää, mitkä ovat kunkin työnantajan työturvallisuusvelvollisuudet.

Edelleen on perusteltu, että työntekijän omalla toiminnalla ja riskinotolla on usein merkittävä osuus tapaturman sattumisessa, minkä vuoksi olisi enemmän korostettava työntekijöiden vastuuta omasta turvallisuudestaan. Työturvallisuusvelvoitteensa laiminlyönyt työnantaja ei kuitenkaan voi vedota siihen, että työntekijä olisi voinut välttää vahingon toisenlaisella toiminnalla, sillä työturvallisuuslainsäädännöllä on nimenomaan tarkoitus suojata työntekijää myös tämän omalta riskinotolta muun muassa estämällä vääranlainen käyttäytyminen teknisissä ratkaisuissa. Työnantajan rikosoikeudellinen vastuu ei ylipäänsä edes edellytä, että olisi tapahtunut onnettomuus. Työnantaja on määräämishallinnassa ja vastuussa vaaraa aiheuttavasta toiminnasta, työtiloista, koneista ja työvälineistä, kun taas työntekijällä ei tähän ole

mahdollisuuksia. Työnantajalla on työturvallisuuteen liittyvä tieto ja selonottovelvollisuus, minkä vuoksi vastuuta ei voida siirtää työntekijöille.

Yhteisövastuun laajentamista vastustavana syynä on viitattu siihen, että oikeushenkilön vastuun laajentamisella ei voitaisi vaikuttaa ennaltaehkäisevästi turvallisuuden parantamiseen, koska se kohdistuisi yritykseen pääomaan sijoittaneisiin henkilöihin heidän omasta tuottamuksestaan riippumatta eikä toiminnasta vastuussa oleviin henkilöihin. Sanktioiden lisäksi työsuojeluviranomaisilla on käytettävissään toimivaltuudet, jotka tämän kannan mukaan toimivat yhteisövastuuta paremmin ennaltaehkäisevästi. Nämä perustelut eivät ole kestäviä. Päinvastoin on oletettavissa, että oikeushenkilöiden päättävät elimet suhtautuvat vakavammin työturvallisuusvelvoitteisiin, mikäli välinpitämätön työturvallisuusilmapiiri aiheuttaa riskin taloudellisesta seuraamuksesta. Joka tapauksessa laittomasti toimiva oikeushenkilö on oikeudenmukaisuussyistä voitava asettaa vastuuseen ja sen saama perusteeton kilpailuetu on voitava poistaa. Työsuojeluviranomaisten toimivaltuudet taas perustuvat vasta tilanteisiin, joissa työturvallisuusvelvoitteita huomataan jo rikotun.

Soveltamisala. Jos yhteisösakkoon tuomitseminen tehdään mahdolliseksi työr rikoksissa, on erikseen ratkaistava se, mihin rikoslajeihin yhteisövastuu on syytä ulottaa. Suhteellisen helposti voidaan päätyä siihen, että rikoslain 47 luvun 1 §:ssä säädetty työturvallisuusrikos ainakin kuuluu tämän vastuumuodon piiriin. Se on käytännössä useimmin sovellettu työr rikossäännös.

Työturvallisuusrikoksen enimmäisrangaistus on tosin vain vuosi vankeutta. Rikokset, joissa on näin alhainen enimmäisrangaistus, ovat selvänä vähemmistönä oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamispiiriin kuuluvien rikosten joukossa. Työturvallisuusrikossäännöksen asteikon arvioimiseen vaikuttaa myös pykälän uusi 3 momentti, joka tuli voimaan 1 päivänä toukokuuta 1999. Uudella momentilla suljettiin vähäisimmät työturvallisuusmääräysten rikkomiset rikoslain säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle. Vähäsimpiin tekoihin sovelletaan työturvallisuuslain (299/1958) 49 §:ää, josta ei voisi seurata

oikeushenkilön rangaistusvastuuta.

Rangaistus työturvallisuusrikoksesta on tavallisesti vain sakkoa. Yksittäiset laiminlyönnit ovat kuitenkin monesti lievemmin rangaistavia kuin oikeudenvastainen työturvallisuustila antaisi olettaa. Työturvallisuusrikoksen ongelmana on nimittäin se, että kun lainvastainen olotila johtuu useiden tahojen laiminlyönneistä, lopputulos on pahempi kuin yksittäisten laiminlyöntien summa. Tällaisessa tilanteessa saattaa myös olla vaikeaa kohdistaa vastuu yksittäisiin syyllisiin, vaikka todetaan rikoksen tapahtuneen oikeushenkilön toiminnassa.

Edellä sanotuista syistä se periaate, ettei yhteisövastuuta ole syytä ulottaa lievimpiin rikoksiin, ei ole kovin voimakas vastaperuste työturvallisuusrikoksen ottamiselle yhteisösakolla rangaistavien rikosten joukkoon.

Oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottamista työturvallisuusrikoksiin puoltavat kaikki ne perusteet, joita edellä on esitetty arvioitaessa yleisesti yhteisövastuun soveltuvuutta työr rikoksiin. Vaikka kaikkiin työturvallisuusrikoksiin ei käytännössä liity etukäteistä etujen ja haittojen punnintaa, tällaisiakin tilanteita esiintyy. Työturvallisuusepäkohta voi olla tämäntyyppisen harkintaprosessin tulosta esimerkiksi sellaisissa tapauksissa, joissa jokin tarpeellinen työturvallisuusinvestointi jätetään tekemättä.

Työturvallisuusrikoksiin liittyy usein myös se yhteisövastuuta puoltava seikka, että kaikki moite ei ole kohdistettavissa yksittäisiin työyhteisössä toimiviin henkilöihin. Perimmäisenä syynä työturvallisuusongelmiin voi olla organisaatiossa vallitseva huono turvallisuusilmapiiri, jolloin työturvallisuuskysymyksiin saatetaan suhtautua leväperäisesti koko organisaatiossa.

Kaikkiin rikoslain työr rikoksiin liittyy sellaisia edellä kuvattuja yhteisiä piirteitä, jotka puoltavat yhteisövastuun käyttöön ottamista. Oikeushenkilön rangaistusvastuun laajentamista ei kuitenkaan esitetä muihin kuin työturvallisuusrikoksiin, sillä muut työr rikokset eivät luonteeltaan sovi yhteisövastuun piiriin parhaalla mahdollisella tavalla. Lisäksi muiden kuin työturvallisuusrikoksen ja työnvälitysrikoksen rangaistusasteikot ovat varsin lieviä.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Yleiset tavoitteet

Esityksen on tarkoitus osaltaan toteuttaa talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjuntaohjelmaa, jonka avulla pyritään vaikeuttamaan rikoksentekomahdollisuuksia, lisäämään rikoksiin syyllistyneiden kiinnijäämisen riskiä sekä vähentämään ja palauttamaan rikoksen kautta saatua rikoshyötyä. Rangaistusseuraamusten selkeyttämisellä ja tehostamisella tavoitellaan rikosten ennalta estävää vaikutusta. Rangaistusseuraamuksen lisäksi yksi tehokkaimmista keinoista estää rikoksia on rikoshyödyn jäljitys ja poisottaminen, ja toisaalta rikoksella saadun hyödyn palauttaminen on rikoksen uhrin kannalta keskeisimpiä oikeusturva lisäviä toimia.

Talousrikosohjelmalla tähdätään erityisesti julkiseen tulo- ja menorahoitukseen sekä elinkeinoelämään kohdistuvien väärinkäytösten torjumiseen niin, ettei kuitenkaan vaikeuteta asianmukaisesti toimivien yritysten toimintaa. Tavoite on vahvistaa elinkeinoelämän tervettä kilpailua ja parantaa sen toimintaedellytyksiä.

3.2. Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Esityksellä halutaan parantaa mahdollisuuksia yhdenmukaiseen käytäntöön eri tuomioistuimissa yhteisöosakkoon tuomitsemista harkittaessa. Tässä tarkoituksessa esityksessä ehdotetaan, että yhteisöosakkoon tuomitsemisen muutetaan pakolliseksi siten, että pakollisuutta kuitenkin pehmentävät riittävät säännökset toimenpiteistä luopumisesta.

3.3. Rikokset julkista taloutta vastaan

Yhteisöpetossopimuksen toisen pöytäkirjan vaatimusten täyttämiseksi oikeushenkilön rangaistusvastuu ehdotetaan ulotettavaksi 29 luvun 10 §:ssä säädettyyn veropetokseen siltä osin, kun kyseessä ovat Euroopan yhteisön taloudelliset edut. Muihin veropetoksiin yhteisövastuuta ei ehdoteta laajennettavaksi.

3.4. Elinkeinorikokset

Yrityssalaisuuden rikkominen

Ratkaisu yrityssalaisuuksien suojasta palvelussuhteen päätyttyä joudutaan perustamaan hieman hankalaan vertailuun. Vastakkain ovat vaikeasti konkretisoituvat voimassa olevan lain positiivinen vaikutus työvoiman liikkuvuuteen ja lain aiheuttama, ehkä hieman helpommin hahmotettava riski yrityssalaisuuksia omistaville yrityksille. Yrityssalaisuuksien suojan tarve näyttäisi olevan painavampi peruste ratkaisulle.

Vaikka rikoslain 30 luvun 5 §:n 2 momentin rajoitussäännöksen alaa kavennettaisiin, laki ei edelleenkään estäisi edes yritysjohdon kuuluvia työntekijöitä vaihtamasta työpaikkaa. Rikoslain suoja koskisi vain sellaista tietoa, joka ei ole työntekijän osaamista ja ammattitaitoa.

Edellä esitetyillä perusteilla esityksessä ehdotetaan, että yrityssalaisuuden rikkomissäännöksen soveltamisala ulotettaisiin koskemaan myös alle kahden vuoden kuluessa palvelussuhteen päättymisestä tehtyjä tekoja. Yrityssalaisuuden rikkominen ehdotetaan lisäksi säädettäväksi jo yritysvaiheessa rangaistavaksi.

Kirjanpitorikos

Kirjanpitorikoksen tekijäpiiriin ehdotetaan lisättäväksi oikeushenkilössä tosiasiallista määräysvaltaa käyttävät tahot. Tällä olisi tarkoitus vahvistaa nykyisellään vallitseva oikeustila.

Kirjanpitorikoksen perustekomuodon tunnusmerkkejä ehdotetaan muutettaviksi siten, että sen soveltamisala saataisiin erotetuksi ehdotettavan törkeän kirjanpitorikoksen soveltamisalasta. Tässä tarkoituksessa olennaisuusvaatimus poistettaisiin perustekomuodon seuraustunnusmerkeistä.

Uuden törkeysporttaturuksen seurauksena perustekomuotoa koskevan säännöksen nojalla rangaistaviksi tulisi aiempaa keskimäärin lievempiä tekoja. Koska 9 §:n enimmäisrangaistusta alennettaisiin, myös soveltamiskynnystä olisi perusteltua alentaa. Näin helpotettaisiin säännöksen soveltamista lievimmissä tekemuodoissa. Olennaisuuskynnyk-

sen poistaminen perustekomuodosta selkeyttäisi myös rajanvetoa perustunnusmerkistön ja törkeän tekemuodon välillä.

Toinen muutos olisi se, että pykälän 1 kohdasta poistettaisiin nimenomainen maininta liiketapahtumien kokonaan kirjaamatta jättämisestä ja tilinpäätöksen kokonaan laatimatta jättämisestä. Muutoksen jälkeenkin 9 §:n sanamuoto kattaisi silti nämä tekotavat. Kohtien poistaminen pykälätekstistä ohjaisi kuitenkin lain tulkintaa siihen, että törkeä kirjanpitorikos olisi ensi sijassa sovellettava säännös, kun laiminlyönnit ovat täydellisiä tai kohdistuvat merkittävään osaan velvollisuuksista ehdotetussa 9 a §:ssä tarkoitetulla tavalla.

Kirjanpitorikoksen perustekomuodon asteikko olisi sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta.

Esityksessä ehdotetaan, että uusi törkeätä kirjanpitorikosta koskeva tunnusmerkistö säädettäisiin rikoslain 30 luvun 9 a §:ksi. Ankaroitamisperusteet vastaisivat perustekomuodon tunnusmerkkejä, mutta niihin ehdotetaan otettavaksi lisävalifiointeja. Liiketapahtumat olisi jätettävä kirjaamatta tai tilinpäätös laatimatta kokonaan tai olennaisilta osiltaan, jotta teko voisi olla törkeä. Vastavalla tavalla virheellisten merkintöjen määrän pitäisi olla huomattavan suuri tai niiden pitäisi koskea suuria summia taikka perustua sisällöltään vääriin tositteisiin, tai kirjanpito pitäisi hävittää kokonaan tai olennaisilta osiltaan.

Törkeän kirjanpitorikoksen rangaistusasteikko olisi tavanomainen törkeiden rikosten asteikko eli neljästä kuukaudesta neljään vuotta vankeutta.

3.5. Kätkemisrikokset

Kätkemisrikos

Rikoslain 32 luvun 1 §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että kätkemisrikoksen esirikosten luettelosta poistettaisiin velallisen petos, törkeä velallisen petos tai tahallinen velallisen vilpillisyys. Esirikosten luettelo palautuisi saman sisältöiseksi kuin rikoslain kokonaisuudistuksen jälkeen vuonna 1991. Kätkemisrikoksen esirikosluettelosta poistettavilla rikoksilla saatuun omaisuu-

teen ryhtyminen olisi ehdotuksen mukaan rahanpesuna rangaistavaa.

Rahanpesu

Ehdotuksen mukaan rahanpesurikoksista otettaisiin rikoslain 32 lukuun itsenäiset rangaistussäännökset. Rahanpesun tunnusmerkistö vastaisi pitkälti nykyisen 32 luvun 1 §:n 2 momentin sisältöä, mutta tekemuotoihin lisättäisiin omaisuuden tai hyödyn välittämisen sekä peittämisessä tai häivyttämisessä avustaminen.

Rahanpesun yritys, salahanke törkeään rahanpesuun tekemiseksi sekä törkeästä tuottamuksesta tehty rahanpesun säädettäisiin rangaistavaksi. Rahanpesurikosten enimmäisrangaistuksia korotettaisiin. Törkeän rahanpesun enimmäisrangaistus olisi kuusi vuotta vankeutta. Neuvoston puitepäätös rahanpesusta, rikosentekovälineiden ja rikoksen tuottaman hyödyn tunnistamisesta, jäljittämisestä, jäädyttämisestä tai takavarikoimisesta ja menetetyksi tuomitsemisesta (2001/500/YOS, 26.6.2001) edellyttää, että törkeästä rahanpesusta säädetään vähintään neljän vuoden enimmäisrangaistus. Vähäiset rahanpesutapaukset rangaistaisiin rahanpesurikkomuksena. Kätkemisrikoksiin tällä hetkellä liittyvä rajoitussäännös, menettämisseuraamus ja oikeushenkilön rangaistusvastuu ulotettaisiin koskemaan myös itsenäisiä rahanpesurikoksia.

Rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetussa laissa säädetyn ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti ja tehdyn ilmoituksen paljastaminen ehdotetaan siirrettäväksi tuohon lakiin. Rangaistuksena olisi vain sakko. Ilmoitusvelvollinen voisi edelleenkin syyllistyä tuottamukselliseen tai tahalliseen rahanpesuun.

3.6. Velallisen rikokset

Velallisen epärehellisyys

Velallisen epärehellisyyttä koskevan säännöksen selkeyttämiseksi pykälästä ehdotetaan poistettavaksi ns. kriisitunnusmerkistö, joka on ilmaistu sanoilla "joka tietäen jo olemassaolevien tai odotettavien taloudellis-

ten vaikeuksiensa perusteella tekonsa voivan vahingoittaa velkojiansa taloudellisia etuja".

Velkojansuosinta

Velkojansuosinta voi yksittäistapauksissa asettua moitittavuudeltaan samaan luokkaan kuin velallisen epärehellisyys tai velallisen petoksen tyyppitapaukset. Näin voi olla esimerkiksi silloin, kun suosittu velkoja on tosiasiaa velallinen itse, erääntymättömänä maksettu velka on huomattavan suuri ja velan maksu on merkittävästi pienentänyt muiden velkojien saamaa jako-osuutta. Jotta moitittavimmistakin teoista voitaisiin tuomita oikeasuhtaisia rangaistuksia, esityksessä ehdotetaan velkojansuosinnan enimmäisrangaistusta korotettavaksi yhdestä vuodesta kahdeksi vuodeksi vankeutta.

Ehdotettua muutosta puoltaa myös se, että käytännössä velkojansuosinta saattaa toteutua olla niin lähellä velallisen epärehellisyttä, että eri oikeusasteet päätyvät soveltamaan eri tunnusmerkistöä. Kun tunnusmerkistöt sivuavat toisiaan, myös rangaistusasteikkojen olisi oltava nykyistä lähempänä toisiaan. Törkeän tekemuodon säätäminen velallisen epärehellisyydelle vuonna 1994 pahensi velallisen epärehellisyys ja velkojansuosinnan rangaistusasteikkojen keskinäistä epäsuhtaa.

Velkojansuosinnan enimmäisrangaistuksen korottaminen ratkaisisi samalla velkojansuosinnan vanhentumisongelman. Jos enimmäisrangaistus nousee yhdestä vuodesta kahteen, syyteoikeuden vanhentumisaika pidentyy kahdesta vuodesta viiteen.

Syyteoikeus

Velallisen petostyyppisten rikosten syyteoikeutta koskevaa 9§:n 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että kun kyseessä on luvun 2§:n 1 momentin 1—3 kohdissa tarkoitettut teot, syyteoikeus säilyy nykyisellään, mutta 4 kohdassa tarkoitettun teon osalta asianomistajana on 4 kohdassa tarkoitettun velan velkoja.

3.7. Työrikkokset

Esityksessä ehdotetaan, että oikeushenkilön

rangaistusvastuu ulotettaisiin rikoslain mukaan rangaistaviin työturvallisuusrikoksiin. Näin lisättäisiin taloudellisia yllykkeitä vakavimpien työturvallisuusepäkohtien torjuntatyöhön.

4. Esityksen vaikutukset

Esitys lisäisi ja ankaroitaisi jonkin verran talousrikoksista annettavia tuomioita, mikä ei kuitenkaan vaikuttaisi merkittävästi vankilukuun eikä edellyttäisi lisähenkilökunnan palkkaamista oikeushallintoon. Ehdottomina tuomittavien vankeuspäivien määrä ei lisääntyisi olennaisesti, koska osa mahdollisesti lisääntyneistä vankeusrangaistuksista tuomittaisiin ehdollisina ja suuri osa lisääntyneistä tuomioista olisi oletettavasti sakkotuomioita. Myöskään sakkomäärien nousu ei kuitenkaan olisi huomattava.

Esitys myös helpottaisi rikoshyötyjen jäljittämistä ja poisottamista. Takaisin saatavien summien suuruutta on mahdotonta arvioida luotettavasti.

Esitysluonnokseen sisältyvillä ehdotuksilla ei ole mainittavia organisaatio- tai henkilöstövaikutuksia, ympäristövaikutuksia tai vaikutuksia eri kansalaisryhmien asemaan.

5. Esityksen valmistelu

Esitys perustuu oikeusministeriön 3 päivänä helmikuuta 2000 asettaman talousrikostyöryhmän työhön. Työryhmän oli toimeksiantonsa perusteella selvitettävä rikoslain talousrikoksia koskevien tunnusmerkistöjen toimivuus sekä tehdä ehdotus havaittujen epäkohtien korjaamiseksi. Toimeksianto liitettiin valtioneuvoston 22 päivänä lokakuuta 1998 tekemään talousrikollisuuden ja harmaan talouden vähentämistä koskevaan periaatepäätökseen. Työryhmä luovutti mietintönsä 29 päivänä syyskuuta 2000.

Ehdotuksesta pyydettiin lausunnot 41 eri taholta. Lausunnoissa esitetyt näkökohdat pyrittiin ottamaan huomioon niin, että niiden perusteella muun muassa muutettiin yrityssalaisuuden rikkomisen tunnusmerkistöä, tehtiin lisäys kirjanpitorikoksen tekijäpiiriin ja rahanpesusäännöksen kohteeseen sekä muutettiin velallisen rikosten asianomistajapiiriä.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Myöhemmin on tarkoitus antaa hallituksen esitys Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan perusteella tehdyn Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamista

koskevaan yleissopimuksen liittyvän toisen pöytäkirjan hyväksymisestä sekä laiksi mainitun pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Mainitun pöytäkirjan ratifiointi edellyttää, että tähän esitykseen sisältyvät rikoslain 29 luvun 10 § ja 32 luvun 8 § hyväksytään.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Rikoslaki

9 luku. Oikeushenkilön rangaistusvastuusta

1 §. *Soveltamisala.* Pykälän 1 momentissa säädetään, että yhteisö, säätiö tai muu oikeushenkilö voidaan tuomita sen toiminnassa tapahtuneen rikoksen johdosta yhteisösakkoon, jos se on rikoslaisissa säädetty rikoksen seuraamukseksi. Sanat "voidaan -- tuomita" muutettaisiin sanoiksi "on -- tuomittava", minkä seurauksena yhteisösakkoon tuomitseminen muuttuisi lähtökohtaisesti pakolliseksi.

2 §. *Rangaistusvastuun edellytykset.* Pykälän 1 momentissa säädetään, että oikeushenkilö voidaan tuomita yhteisösakkoon, jos sen lakimääräiseen toimielimeen tai muuhun johtoon kuuluva taikka siinä tosiasiallista päätösvaltaa käyttävä on ollut osallinen rikokseen tai sallinut rikoksen tekemisen taikka jos oikeushenkilön toiminnassa ei ole noudatettu vaadittavaa huolellisuutta ja varovaisuutta rikoksen ehkäisemiseksi. Pykälän 2 momentissa säädetään tapauksista, joissa rikoksentehtyjää ei saada selville.

Pykälän 1 ja 2 momentin sanamuoto muutettaisiin vastaamaan tuomitsemisen pakollisuutta. Muuten ne säilyisivät muuttamattomana.

4 §. *Tuomitsematta jättäminen.* Pykälässä säädetään perusteista, joilla harkinnanvarainen ratkaisu yhteisösakkoon tuomitsemisesta tai tuomitsematta jättämisestä tällä hetkellä tehdään. Kun tuomitseminen muuttuisi pakolliseksi, nykyinen 4 § muutettaisiin pakollisuutta pehmentäväksi tuomitsemattajättämissäännökseksi.

Ehdotettu 4 § on jaettu kahteen momenttiin, joista ensimmäinen koskee tuomitsematta jättämistä vähäisyysperusteella ja toinen kohtuuttomuusperusteella. Ehdotettu säännös tuomitsematta jättämisestä vastaisi varsin pitkälle nykyistä 4 §:ää, vaikka ne on muotoiltu hieman eri tavalla. Näin ollen voimassa

olevan lain yksityiskohtaisia perusteluja (HE 95/1993 vp s. 37—38) voidaan suurelta osin käyttää myös uuden 4 §:n tulkinta-aineistona.

Nykyisen 4 §:n yksittäisiä harkintaperusteita koskevista kuudesta kohdasta viisi on otettu uuden 4 §:n tuomitsematta jättämisen mahdollistaviksi kohdiksi. Vain nykyisen pykälän 2 kohdan peruste, joka koskee rikoksentehtyjän asemaa oikeushenkilön toimielimissä, jäisi ehdotuksen mukaan pois uudesta pykälästä. Kuitenkin myös se sisältyy uuden 1 momentin 1 kohtaan osittain. Rikoksentehtyjän asemalla oikeushenkilön toimielimissä ja johdon tai tosiasiallista päätösvaltaa käyttävän osuudella rikoksessa on nimittäin se yhteys, ettei oikeushenkilön johdon osuus yleensä ole vähäinen niissä tapauksissa, joissa rikoksentehtyjä itse kuuluu johtoon tai käyttää muuten päätösvaltaa.

Nykyisen säännöksen 6 kohta sitoo yhteen oikeushenkilön koon ja tuomitun omistuosuuden oikeushenkilössä siten, että näitä kahta kriteeriä verrataan toisiinsa. Ehdotetun pykälän 2 momentin 3 kohdassa puolestaan on mainittu erillisinä kohtina se, että oikeushenkilö on pieni ja toisaalta se, että tuomitun omistuosuus on suuri. Koska nykyinenkään muotoilu ei kuitenkaan edellytä, että oikeushenkilö olisi pieni ja yhtäaikaista omistuosuus suuri, nykyinen ja ehdotettu säännös eivät juuri eroa toisistaan.

7 §. *Rangaistusvaatimuksen tekemättä jättäminen.* Pykälän nykyisessä 1 momentin 1 kohdassa mainitaan perusteena rangaistusvaatimuksen tekemättä jättämiselle se, että oikeushenkilön tai sen johdon osuus rikoksessa on ollut vähäinen. Kohtaan ehdotetaan lisättäväksi tosiasiallista päätösvaltaa käyttävän osuus rikoksessa. Muuten 1 momentti ehdotetaan säilytettäväksi muuttamattomana. Siitä, että yhteisösakkoon tuomitsemisen lähtökohta muutettaisiin harkinnanvaraisesta pakolliseksi, ei seuraa tarvetta muuttaa syyttäjän mahdollisuuksia olla vaatimatta yhteisösakkoon tuomitsemista.

Pykälän 2 momentista muutettaisiin ainoastaan viittaus 4 §:ään. Viitattu kohta vaihtaisi ehdotuksen mukaan paikkaa, minkä vuoksi

viittaus tehtäisiin 4§:n 2 momentin 3 kohtaan.

Pykälän 3 momentin vanhentuneet viittaukset rikoslain voimaanpanosta annetun asetuksen kumottuihin säännöksiin ehdotetaan korvattaviksi viittauksilla oikeudenkäymiskaaren 11 luvun ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun vastaaviin säännöksiin. Jälkimmäisen lain syyttämättäjättämispäätöksen tiedoksi antamista koskevaan 1 luvun 9§:ään ei kuitenkaan voi suoraan viitata, koska siinä käsitellään myös asianomistajan syyteoikeutta. Oikeushenkilölle voi rikoslain 9 luvun 1 §:n mukaan kuitenkin vaatia rangaistusta vain virallinen syyttäjä. Tämän vuoksi tiedoksiantotavat kuvataan ehdotetussa 3 momentissa vastaavalla tavalla kuin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 9 §:n 1 momentissa.

Ehdotettu 4 momentti koskee sitä, miten oikeushenkilöä vastaan tehdyn rangaistusvaatimuksen peruuttamisesta on ilmoitettava. Voimassa olevassa laissa asiasta ei säädetä. Momentissa viitattaisiin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 12 §:ään, joka koskee ilmoittamista syytteen peruuttamisesta. Oikeushenkilöä vastaan tehdyn rangaistusvaatimuksen peruuttamisesta ei kuitenkaan ole tarpeen ilmoittaa asianomistajalle, jolla ei ole toissijaistakaan oikeutta tehdä vaatimusta. Asianomistajalle ilmoittamatta jättämisestä ehdotetaan säädettäväksi 5 momentin lopussa.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 13 §:ssä säädetään muutoksenhausta vastaajan eduksi ja vastaajan vahingoksi tehdyn muutoksenhakemisen muuttamisesta vastaajan eduksi. Jo nykyisellään 13 § soveltuu myös oikeushenkilöä koskevaan vaatimukseen, koska säännöksessä puhutaan vastaajasta eikä syytetystä. Tämän vuoksi 7§:ssä ei ehdoteta erikseen viitattavaksi oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 13 §:ään.

10 luku. **Menettämisseuraamuksista**

3 §. *Laajennettu hyödyn menettäminen.* Pykälän 1 momentin 1 kohdassa säädetään, että muun muassa 32 luvun 1 §:ssä tarkoitettuun rikokseen (kätkemisrikos) syyllistyneen kohdalla voidaan käyttää laajennettua hyö-

dyn menettämistä. Pykälä kattaa myös nykyisen rahanpesua koskevan tunnusmerkistön. Kun kätkemisrikoksen ja rahanpesun tunnusmerkistöt nyt ehdotetaan erotettavaksi eri nimikkeiden alle, 10 luvun 3§:ää olisi täydennettävä viittauksella uuteen rahanpesua koskevaan 6 §:ään. Lisäksi momentin 1 kohtaan tehtäisi eräitä kielellisiä korjauksia.

29 luku. **Rikoksista julkista taloutta vastaan**

10 §. *Oikeushenkilön rangaistusvastuu.* Pykälässä säädetään oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisesta 29 luvun rikoksiin. Sen mukaan yhteisösakko voidaan tuomita avustuspetoksesta, törkeästä avustuspetoksesta ja avustuksen väärinkäytöstä, mutta ei verorikoksista.

Soveltamisalaa esitetään laajennettavaksi myös sellaiseen veropetokseen ja törkeään veropetokseen, joka kohdistuu 9 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun veroon. Mainittu kohta määrittelee tietyt Euroopan yhteisöjen taloudelliset edut veropetoksen alaan kuuluviksi. Laajennuksen jälkeen oikeushenkilön rangaistusvastuu kattaisi juuri niihin varoihin kohdistuvat teot, joita yhteisöpetossopimuksen 1 artiklassa tarkoitetaan ja jotka sopimuksen toinen pöytäkirja velvoittaa sisällyttämään oikeushenkilön rangaistusvastuun piiriin. Tällaisia ovat ulkotulit sekä sokerituotteiden tuotanto- ja varastointimaksut, joita jäsenvaltiot keräävät yhteisöjen lukuun. Valittu ratkaisu tarkoittaa, että säännöksiä voitaisiin soveltaa esimerkiksi veropetoksena tutkittavan savukkeiden salakuljetuksen tullimaksun osalta mutta ei välittyjen valmisteverojen osalta.

30 luku. **Elinkeinorikoksista**

5 §. *Yrityssalaisuuden rikkominen.* Pykälän 2 momentissa rajoitetaan yrityssalaisuuden rikkomisen soveltamisalaa niin, että se toisen palveluksessa olleiden osalta ei koske palvelusajan päätyttyä tehtyjä tekoja. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että yrityssalaisuuden rikkominen laajenisi koskemaan myös alle kahden vuoden kuluessa palvelussuhteen päättymisestä tehtyjä tekoja.

Tunnusmerkistön sovellettavuutta rajoitet-

taisiin ajallisesti kahteen vuoteen palvelussuhteen päättymisestä, koska usean vuoden kuluttua yrityssalaisuuden hankkimishetkestä teon merkitys tuskin on enää sama kuin palvelussuhteen päätyessä. Etenkin nopeasti kehittyvillä aloilla näyttöongelmat kasvavat suuriksi, koska olisi mahdollista, että sama tieto olisi voitu tuottaa alalla jo muutenkin.

Yrityssalaisuuden käsite määritellään luvun 11 §:ssä, eikä siihen ehdoteta muutoksia. Momentissa ehdotettu laajennus ei siten laenna työntekijän oikeutta käyttää ammattitaitoaan palvelussuhteen päättymisen jälkeen. Käytännössä rajanveto saattaa olla tulkinvarainen. Tällöin ratkaisuun saattaa vaikuttaa se, missä muodossa käytetty tieto on ollut. Se, että tieto on ollut kirjallisessa tai sähköisessä muodossa, saattaa viitata siihen, että kysymyksessä on yrityssalaisuus eikä pelkästään aikaisemmin hankitun ammattitaidon käyttäminen.

Nykyinen 2 momentin vastuun ajallinen rajoitus koskee ainoastaan toisen palveluksessa olleita henkilöitä. Muiden 5 §:n 1 momentissa mainittujen mahdollisten yrityssalaisuuden rikkomisen tekijätahojen, kuten hallituksen jäsenen tai toimitusjohtajan vastuu on ajallisesti rajoittamaton. Näiden tekijäsubjektien vastuu säilyisi ehdotuksen mukaan ennallaan.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi 3 momentti, jossa yrityssalaisuuden rikkomisen yritys säädettäisiin rangaistavaksi. Rangaistavaa olisi siten se, että joku yrittää oikeudettomasti joko ilmaista yrityssalaisuuden tai käyttää salaisuutta, jonka hän on saanut tietoonsa 5 §:n 1 momentin 1—4 kohdassa tarkoitettulla tavalla. Yrityssalaisuuden rikkomisen yrityksestä voitaisiin tuomita esimerkiksi silloin, kun palvelussuhdetta lopettamassa oleva työntekijä olisi kerännyt haltuunsa yrityssalaisuuksia koskevaa materiaalia ja tarjonnut sitä tulevalle työnantajalle. Rangaistavuus ei edellyttäisi sitä, että tarjous olisi ehditty hyväksyä ja yrityssalaisuus olisi jo paljastunut.

9 §. *Kirjanpitorikos*. Pykälän alusta poistettaisiin sana 'tahallaan'. Rikoslain säännösten rikkominen on ilman nimenomaista mainintaakin vain tahallisen rangaistavaa, jollei laissa nimenomaan mainita tuottamusta.

Mahdollisten kirjanpitorikokseen syyllysty-

vien tekijöiden luetteloon lisättäisiin oikeushenkilössä tosiasiallista päätösvaltaa käyttävät henkilöt. Tällaiset tahot on myös esimerkiksi oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevassa säännöksessä rinnastettu oikeushenkilössä muodollisessa asemassa toimivaan henkilöön. Myös oikeuskäytännössä tosiasiallista päätösvaltaa käyttävien henkilöiden on jo nykyisellään katsottu voivan rinnastuvan muodollisen päätösvalan haltijoihin, kuten tapauksista KKO:2001:86 ja 2001:87 ilmenee. Jälkimmäinen tapauksista tosin koskee verorikkomusta. Ehdotetulla lisäyksellä on tarkoitus vahvistaa korkeimmassa oikeudessa omaksuttu tulkintalinja.

Tilinpäätöksen laatimisvelvollisuutta koskevan 1 kohdan loppuun ehdotetaan lisättäväksi sanat "vastoin kirjanpitolain mukaisia velvollisuuksia". Sanamuodon muutoksella ei ole tarkoitus muuttaa säännöksen vakiintunutta tulkintaa. Sillä halutaan vain kielellisesti selventää se, että tilinpäätöksen laatimisvelvollisuuden laiminlyömistä voi olla myös esimerkiksi liitetietojen ilmoittamatta jättäminen. Tällaisia tietoja voisivat olla esimerkiksi merkittävä poikkeaminen suunnitelman mukaisista poistoista tai liiketoiminnan laajuuteen nähden merkittävä omaisuuden panttaaminen. Voimassa olevan lain kuvaus "laiminlyö--osaksi--tilinpäätöksen laatimisen" ei parhaalla mahdollisella tavalla kuvaa tämän tyyppisiä tekoja.

Olenaisuusvaatimus ehdotetaan poistettavaksi kirjanpitorikoksen seuraustunnusmerkin joukosta. Rangaistavaa olisi siis esimerkiksi sellainenkin väärin tietojen merkitseminen kirjanpitoon, joka ei ole olennaisesti vaikeuta oikean ja riittävän kuvan saamista kirjanpitovelvollisen toiminnan tuloksesta tai taloudellisesta asemasta. Pykälässä ei myöskään puhuttaisi enää taloudellisesta tuloksesta vaan pelkästä tuloksesta. Näin rikoslaisissa käytettäisiin samaa ilmaisua kuin kirjanpilolain (1336/1997) 3 luvun 2 §:ssä.

Olenaisuusvaatimuksen poistaminen ei kuitenkaan poistaisi soveltamiskynnystä kokonaan. Kirjanpidon laiminlyöntien tai virheellisyyksien olisi edelleen oltava sellaisia, että ne vaikeuttaisivat oikean ja riittävän kuvan saamista. Yksittäiset ja vähäiset puutteet ja virheet eivät yleensä voisi tällä tavoin vaikeuttaa oikean ja riittävän kuvan saamista tu-

loksesta tai taloudellisesta asemasta kokonaissuudessaan.

Osana ehdotettua uutta törkeys porrastusta kirjanpitorikoksen perustekomuodon enimmäisrangaistus laskisi kolmesta vuodesta kahteen vuoteen vankeutta. Kun törkeimmät tekemuodot siirtyisivät 9 §:n soveltamisalasta uuden 9 a §:n piiriin, kirjanpitorikoksen perustekomuodon keskimääräinen rangaistustaso alenisi jonkin verran. Uuden törkeysporrastuksen kokonaistavoitteena on kuitenkin nimenomaan ankaroittaa kirjanpitorikosten rangaistustasoa kokonaissuudessaan. Tämän mukaisesti kirjanpitorikoksen perustekomuotona lainmuutoksen jälkeen pidettävästä teosta olisi uuden asteikon mukaan tuomittava samansuuruisia rangaistuksia kuin vastaavanlaisista teoista olisi tuomittu aieman, ankaramman asteikon mukaan.

Perustunnusmerkistön maksimin alentaminen lyhentäisi sen mukaan rangaistaviksi jäävien tekojen vanhentumisajan kymmenestä vuodesta viiteen vuoteen. Uusi vanhentumisaika olisi kuitenkin sama kuin esimerkiksi verorikoksen tai velallisen rikosten perustekomuodoissa. Laajimmat ja monimutkaisimmat rikoskokonaisuudet olisi yleensä rangaistava törkeinä kirjanpitorikoksina, ja niissä vanhentumisaika säilyisi kymmenenä vuotena. Vanhentumisaikaa voi pidentää myös se, että tekokokonaisuus rikoksia yksilöitäessä katsotaan yhdeksi rikokseksi.

9 a §. *Törkeä kirjanpitorikos.* Myöskään ehdotetussa 9 a §:ssä ei olisi olennaisuusvaatimusta yleisenä soveltamedellytyksenä. Vaatimus kuitenkin sisältyy joko nimenomaisesti tai tosiasiallisesti lähes kaikkiin ankaroittamisperusteisiin. Ainoastaan 2 kohdassa tarkoitettuihin sisällöltään väriin tositteisiin olennaisuusvaatimusta ei sisältyisi. Todellisuutta vastaamattomien tositteiden liittäminen kirjanpitoon on itsessään niin moitittavaa ja haitallista kirjanpidon luotettavuuden kannalta, että näissä tapauksissa lähtökohtana on teon arvioiminen törkeätä kirjanpitorikosta koskevan tunnusmerkistön mukaan ilman olennaisuusvaatimusta.

Törkeän kirjanpitorikoksen ankaroittamisperusteiden numerointi vastaisi perustunnusmerkistön numerointia. Tehdäkseen kirjanpitorikoksesta törkeän kirjanpidon laiminlyöminen olisi pykälän 1 kohdan mukaan

koskettava koko kirjanpitoa tai sen olennaista osaa. Laiminlyömistä voisi olla myös esimerkiksi kirjausten jättäminen tekemättä kirjanpitolain (1336/1997) 4 §:ssä säädetyssä ajassa.

Pitkään jatkunutkaan jonkin vähäisen liiketapahtumatyyppin kirjaamatta jättäminen ei täyttäisi 1 kohdassa kuvattua ankaroittamisperustetta.

Sitä, milloin kirjanpito on laiminlyöty 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla olennaisilta osiltaan, voitaisiin arvioida samoin perustein kuin nykyisen perustunnusmerkistön olennaisuusvaatimusta on tulkittu.

Kirjanpito voi olla käytännöllisesti katsoen kokonaan hoitamatta myös ilman, että on syytä epäillä taustalla olevan muuta rikollisuutta. Syynä laiminlyöntiin voi olla tietämättömyys tai taitamattomuus, joka kyllä täyttää rikosoikeudellisen tahallisuuden vaatimukset, mutta ei kuitenkaan vaadi rankaisemista törkeänä kirjanpitorikoksena. Näissä tapauksissa 9 a § voitaisiin jättää soveltamatta kokonaisharkintalausekkeen perusteella. Tavallisen ja törkeän tekemuodon rajanvedossa merkitystä olisi myös sillä, ovatko tositteet ja muu kirjanpidon pohjana oleva materiaali tallella niin, että kirjanpito olisi sen laiminlyömisestä huolimatta mahdollista tehdä jälkikäteen.

Pykälän 2 kohdassa tarkoitettu virheellisten merkintöjen suuri määrä voi johtaa siihen, ettei koko kirjanpitoa voida pitää luotettavana. Tällöin kirjanpito ei enää täytä sitä tehtävää, jonka vuoksi kirjanpito velvollisuus on asetettu. Virheellisten merkintöjen suuri lukumäärä saattaa jossakin tapauksessa aiheuttaa tällaisen epäluotettavuuden, vaikka niiden rahallinen määrä ei olisikaan kovin suuri. Suurella määrällä tarkoitetaan 2 kohdassa sekä lukumäärää itsessään että määrää suhteessa kaikkien merkintöjen lukumäärään. Jos kuitenkin liiketapahtumia on kaiken kaikkiaan vähän ja summat ovat pieniä, kirjanpitorikosta ei ole syytä pitää törkeänä, vaikka näistä vähistä liiketapahtumista melkoinen osa olisikin väärin kirjattu. Tällainen teko ei olisi kokonaisuutena arvostellen törkeä. Toisaalta yksikin virheellinen merkintä voi riittää tunnusmerkistön täyttymiseen, jos se koskee huomattavan suurta summaa.

Sisällöltään väriin tositteiden käyttäminen

on yksi ulottuvuus suunnitelmallisuudesta, joka sellaisenaan ei soveltuisi hyvin ankaroitamisperusteeksi kirjanpitorikokseen. Sisälöltään väärällä ei 2 kohdassa tarkoiteta väärää tai väärennettyä siinä merkityksessä kuin käsitteet on väärennysrikosten yhteydessä määritelty rikoslain 33 luvun 6 §:n 2 ja 3 momentissa. Ainoa vääryysominaisuus sisälöltään väärässä tositteessa on, että sen kuvaama tapahtuma ei ole todellinen. Käytännössä tyypillisiä vääriä tositteita ovat tekaistut kuitit, joita hämääryitykset ovat ostaneet kirjanpitoonsa.

Rikoslain 33 luvussa tarkoitettulla tavalla väärien tai väärennettyjen asiakirjojen käyttäminen kirjanpidossa ei ehdotuksen mukaan itsessään voisi tehdä kirjanpitorikosta törkeäksi. Sen sijaan tällainen teko voisi tulla rangaistavaksi sekä väärennysrikoksia että kirjanpitorikoksia koskevien säännösten perusteella.

Pykälän 3 kohta eroaa ehdotetusta 9 §:stä siten, että 3 kohdan mukaan hävittämisen, kätkemisen tai vahingoittamisen on kohdistuttava koko kirjanpitoon tai sen olennaiseen osaan. Hävittäminen, kätkeminen tai vahingoittaminen olennaisilta osiltaan tarkoittaa sitä, että jäljelle tai lukukelpoiseksi jääneen kirjanpitoaineiston perusteella ei enää pystytä saamaan oikeaa ja riittävää kuvaa liiketoiminnasta. Kirjanpidon hävittäminen on vahva indisio siitä, että on haluttu peittää liiketoimintaan liittynyttä muuta rikollista menettelyä.

32 luku. **Kätkemisrikoksista**

1 §. *Kätkemisrikos.* Rikoslain 32 luvun 1 §:n 1 momentissa on lueteltu ne rikokset, joilla saatuun omaisuuteen ryhtyminen on kätkemisrikoksena rangaistavaa. Tästä luettelosta poistettaisiin velallisen petos, törkeä velallisen petos ja tahallinen velallisen vilpillisyys. Ryhtyminen näillä rikoksella hankittuihin varoihin voisi kuitenkin olla rangaistavaa rahanpesuna.

Kätkemisrikossäännöksestä ehdotetaan poistettavaksi siinä nimenomaisesti mainittu vaatimus tietoisuudesta siitä, että omaisuus on rikoksella saatu. Tällaisia nimenomaisia tahallisuuden perusmuotoa koskevia vaatimuksia ei rikoslain uusiin säännöksiin ole

yleensä otettu. Nykyiseen 1 §:ään edellytys on lähes sellaisenaan siirretty aiemmasta, vuonna 1894 voimaan tulleesta säännöksestä. Tahallisuusvaatimusta ei ole tarkoitus nimenomaisesti enää mainita myöskään ehdotettavassa rahanpesusäännöksessä. Vaikka tietoisuusedellytys ehdotetaan poistettavaksi 1 pykälästä, tahallisuusvaatimus ulottuisi normaalilla tavalla myös tähän tunnusmerkitötekijään. Se, että tekijän tahallisuuden on katettava kaikki tunnusmerkitötekijät, on selvää ilman nimenomaista toteamusta lakitekstissä.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi toissijaisuuslauseke. Kätkemisrikoksen esirikoksia ei rajattaisi pois rahanpesun soveltamispiiristä, joten tunnusmerkitöt olisivat osittain päällekkäisiä kätkemisrikoksen esirikosten osalta. Kumpaakaan tunnusmerkitöä ei voi pitää varsinaisesti erityissäännöksenä suhteessa toiseen, sillä kätkemisrikos ei olisi soveltamisalaltaan yleinen kuten rahanpesu, mutta toisaalta rahanpesun soveltamiskynnys olisi korkeampi. Rahanpesun korkeampi soveltamiskynnys kuitenkin tarkoittaisi, että se olisi keskimäärin moitittavampi teko kuin kätkemisrikos, minkä vuoksi myös rangaistusasteikko olisi korkeampi. Tämän vuoksi toissijaisuusmaininnalla osoitettaisiin, että teko, joka täyttää molemmat tunnusmerkitöt, tuomitaan rahanpesuna.

Koska sekä kätkemis- että rahanpesurikoksen törkeä ja lievä tekomuoto ovat perustunusmerkitön erityistapauksia, samaa toissijaisuussääntöä olisi noudatettava myös näissä.

Pykälän 2 momentin nykyinen sisältö ehdotetaan poistettavaksi samalla, kun säädettäisiin rahanpesua koskeva 6 §.

4 §. *Tuottamuksellinen kätkemisrikos.* Pykälään ehdotetaan tehtäväksi puhdas tekninen poisto. Kun luvun 1 §:ään jäisi ehdotuksen mukaan vain yksi momentti, 4 §:n viittauksessa ei enää tarvitse mainita 1 momenttia.

6 §. *Rahanpesu.* Kätkemisrikoksen ja rahanpesun olennaisin ero on siinä, että rahanpesun esirikosten joukko on avoin, mutta kätkemisrikoksen esirikokset on laissa tyhjentävästi lueteltu. Rahanpesun esirikosten rajoittamattomuutta edellyttää Strasbourgin konfiskaatiosopimuksen 6 artikla, johon Suomi ei ole tehnyt artiklan 4 kappaleen

mahdollistamaa varaumaa esirikosten rajoittamisesta vain joihinkin rikoksiin. Niinpä esimerkiksi huumausainerikoksella saatuihin varoihin ryhtyminen voisi tulla rangaistavaksi vain rahanpesuna. Toinen selvä ero on siinä, että kätkemisrikoksen kohteena voi olla vain suoraan rikoksella saatu omaisuus, mutta rahanpesu voi kohdistua myös tällaisen omaisuuden sijaan tulleisiin varoihin.

Rahanpesun kohteena voisi olla millä hyvänsä rikoksella saatu omaisuus. Jo voimassa olevan lain vallitsevan tulkinnan mukaan kaikki rikokset, joiden tekijä voi saada konfiskoitavaa rikoshyötyä, voivat olla rahanpesun esirikoksina. Nykyisen lain ilmaisu rikoksella hankittu omaisuus on kuitenkin aiheuttanut ongelmia käytännön lain soveltamistilanteissa esimerkiksi silloin, kun esirikoksena on ollut verorikos. Jos sinänsä laillisessa elinkeinotoiminnassa jätetään toiminnasta aiheutuvia veroja maksamatta, omaisuuden lisäystä ei ole suoranaisesti hankittu rikoksella. Tavanomaisten liiketoimien seurauksena kertynyttä omaisuutta ei ole saatu rikoksella, vaikka omaisuuden säilyminen rikosentekijällä onkin veropetoksen ansiota.

Nykyään käytetty sanamuoto 'rikoksella hankittu omaisuus' ei näyttäisi kattavan verorikoksia ja velallisen rikoksia, joissa omaisuus sinällään on voitu hankkia laillisesti. Oikeuspoliittisia perusteita näiden tekosten jättämiselle rahanpesukriminalisoinnin ulkopuolelle on vaikea löytää. Lisäksi edellä mainitun Strasbourgin konfiskaatiosopimuksen mukaan tiettyjä esirikoksia ei voida sulkea pois säännöksen soveltamisalasta. Esityksessä ehdotetaan tunnusmerkistöön I-sättäväksi ilmaisu 'rikoksen tuottama hyöty', joka kattaa rikoksesta saadun hyödyn silloinkin, kun omaisuutta itsessään ei ole suoraan hankittu rikoksella. Riittävää on, että varallisuuden määrä on rikoksen ansiosta suurempi kuin ilman sitä. Selvyyden vuoksi ilmaisua 'rikoksella hankittu omaisuus' ei ehdoteta poistettavaksi säännöksestä, vaikka uusi ilmaisu kattaa myös sen tarkoittaman omaisuuden.

Rahanpesun kohteena voisi siten olla kaikentyyppinen rikoshyöty. Siten esimerkiksi hyöty, joka on saatu jättämällä rikoslain 29 luvun 4§:ssä mainittu vero tilittämättä niin, että teko täyttää rikoslain 29 luvun 4§:ssä

säädetyt verorikkomuksen tunnusmerkistön, voisi olla rahanpesun kohteena ja tulla siten myös konfiskoiduksi.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan rangaistavaa olisi ottaa vastaan, käyttää, muuntaa, luovuttaa, siirtää tai välittää rikoksen tuottamaa hyötyä tai sen tilalle tullutta omaisuutta tietyin tarkoituksin tietoisena omaisuuden alkuperästä. Ehdotetun 1 kohdan ryhtymistapoihin lisättäisiin rikoksen kautta hankittujen varojen käyttäminen sekä välittäminen. Käyttäminen on käytännössä usein omaisuuden nopeatahtista tuhlaamista. Lainkohdassa tarkoitettu välittämisestä taas voisi olla kysymys, vaikka rikosentekijä ei saisi varallisuutta haltuunsa. Hän voi toimia esimerkiksi välittäjänä kiinteistö- tai arvopaperikaupassa.

Täytäntöönpanotekoihin voitaisiin ryhtyä ensinnäkin voimassa olevan lain tapaan tarkoituksin peittää tai häivyttää hyödyn tai omaisuuden laitton alkuperä. Kyseessä on käytännössä yleisin rahanpesutapa. Toimet omaisuuden laittoman alkuperän peittämiseksi tai häivyttämiseksi ovat käytännössä usein omaisuuden siirtämistä, kätkemistä tai muuntamista muuhun muotoon. Tällaista voi olla esimerkiksi varojen siirtäminen bulvaanin nimiin sekä erilaiset valeoikeustoimet, joista huolimatta esirikoksen tekijä säilyttää määräysvallan omaisuuteen. Tunnusmerkistö täytyisi nykyiseen tapaan, vaikka rahanpesijä ei vielä olisi ryhtynyt varsinaisiin peittelytoimiin, mutta on vastaanottanut omaisuuden tässä tarkoituksessa.

Tarkoituksena voisi myös olla avustaa rikosentekijää välttämään tekonsa oikeudelliset seuraamukset. Tämäkin tarkoitustunnusmerkki on sama kuin voimassa olevassa laissa.

Pykälän 1 momentin 2 kohta vastaisi voimassa olevan lain 1§:n 2 momentin 2 kohdan sisältöä. Lisäksi siihen lisättäisiin rangaistavaksi tekemuodoksi peittämisessä tai häivyttämisessä avustaminen. Momentin 2 kohta on osittain päällekkäinen ehdotetun 1 kohdan peittämis- ja häivyttämistarkoitukseen liittyvien tekemuotojen kanssa. Erona on ensinnäkin se, että 1 kohdassa riittää omaisuuteen ryhtyminen kyseisessä tarkoituksessa, vaikka alkuperän peittäminen tai häivyttäminen tuolla toimella ei onnistuisi-

kaan. Toiseksi 2 kohdassa ei ole määritely, millä toimilla peittäminen tai häivyttäminen voi tapahtua, ja kolmanneksi teon kohteena voi olla muukin kuin omaisuuden alkuperä.

Momentin 2 kohdan mukaista peittämistä tai häivyttämistä voisi olla jo rahan vastaanottaminen tai säilyttäminen. Pelkästään se, että raha siirretään pois alkurikoksen tekijän hallusta, voi nimittäin esimerkiksi estää rahan sijainnin tai alkuperän selville saamisen.

Omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvien määrätöiden tai oikeuksien peittämisessä tai häivyttämisessä avustaminen voisi olla kyseessä esimerkiksi silloin, kun avustettavana on esirikoksen tekijä itse. Tällainen avustaminen ei ole rangaistavaa voimassa olevan lain mukaan. Avustamista voi käytännössä olla esimerkiksi veroparatiiseihin rekisteröityvien yritysten perustamiseen tai pankkitilien avaamiseen liittyvien neuvojen antamista. Luvun 11 §:n 1 momentista kuitenkin seuraa, että jos avustaja on ollut osallisena myös alkurikokseen, häntä ei voida rangaista rahanpesusta vaan ainoastaan osallisuudesta alkurikokseen.

Rahanpesu on esirikokseen nähden siinä mielessä itsenäinen, että se vanhentuu esirikoksesta riippumatta. Esirikoksen vanhentuminen ei myöskään ole esteenä rahanpesusäännöksen soveltamiselle.

Käytännössä on osoittautunut ongelmalliseksi, miten tarkoin esirikoksen täytyy olla selvitetty, jotta rikoksella saatuun omaisuuteen ryhtyjää voitaisiin rangaista kätkemisrikoksesta. Kysymys nousee esiin myös uusia rahanpesusäännöksiä sovellettaessa. Jotta rahanpesusta voitaisiin rangaista, selvitettyinä on oltava se, että esirikos on tapahtunut samoin kuin se, että esirikoksella on saatu taloudellista hyötyä. Sen sijaan rangaistavuuden edellytyksenä ei välttämättä olisi esirikoksen tekijän tuomitseminen rangaistukseen tai edes se, että esirikoksen tekijä on tiedossa.

Rahanpesun rangaistusasteikkoa ehdotetaan korotettavaksi siten, että ankarin mahdollinen rangaistus olisi kaksi vuotta vankeutta. Tällöin rangaistusasteikko olisi sama kuin muiden talousrikosten perustunnusmerkistöissä.

Rahanpesun yritys säädettäisiin pykälän 2

momentissa rangaistavaksi. Koska rahanpesun täyttymispiste on varhainen, yritykselle jää käytännössä vain vähän soveltamisalaa.

7 §. *Törkeä rahanpesu.* Ensimmäisenä ankaroitamisperusteena pykälän 1 momentissa olisi se, että rikoksen kautta saatu omaisuus on ollut erittäin arvokas. Sanamuoto kattaisi ensi sijassa teot, joilla rahanpesijän teko kohdistuu suureen rikoshyötyyn kokonaisuudessaan. Kohta on kuitenkin laadittu niin, että se kattaisi myös tilanteet, joissa erittäin arvokas omaisuus jaetaan useille rahanpesijöille. Yksittäisen kätkijän teko voisi siten olla törkeä siitä huolimatta, ettei sen kohteena oleva omaisuus enää olekaan erityisen arvokas. Tällaisia tapauksia on esiintynyt käytännössä.

Arvioitaessa 1 kohdassa tarkoitetun perusteen rahamääräistä tasoa lähtökohtana voidaan pitää rahanpesun, mutta myös muiden rikosten osalta oikeuskäytännössä vakiintuneita rajoja. Perinteisessä kätkemisessä törkeän tekemuodon alarajana on ollut noin 30 000 markkaa eli hieman yli 5000 euroa, kun taas esimerkiksi verorikoksissa raja on ollut noin 100 000 markan eli noin 17 000 euron tienoilla. Törkeässä rahanpesussa raja näyttää asettuneen noin 80 000 markkaan, mikä vastaa yli 13 000 euroa.

Koska rahanpesurikokset ovat keskimäärin törkeämpiä kuin perinteiset kätkemisrikokset, on myös perusteltua, että rahanpesussa törkeän tekemuodon soveltamiskynnys on selvästi korkeampi. Lisäksi rahanpesussa kynnys saattaa vaihdella sen mukaan, millä rikoksella hyöty on saatu. Esimerkiksi verorikosten ollessa esirikoksina olisi harvoin perusteltua tuomita törkeästä rahanpesusta, jos esirikoksena ollut veropetos rangaistaan perustunnusmerkistön mukaan. Tästä syystä on aivan perusteltua, että rahanpesussa törkeysportaalalle syntyy suhteellisen laaja vaihteluväli. Niissä tapauksissa, joissa rahanpesu on suhteellisen lähellä perinteistä kätkemisrikosta, myös törkeän tekemuodon rahamääräinen alaraja voisi olla lähempänä kätkemisrikoksissa vakiintunutta rajaa.

Momentin 2 kohdan mukaan törkeää voisi olla myös rahanpesu, joka on toteutettu erityisen suunnitelmallisesti. Erityistä suunnitelmallisuutta rahanpesussa voisi osoittaa

esimerkiksi se, että rikoksen kohteena olevan omaisuuden kätkemiseksi tehdään monimutkaisia järjestelyjä esimerkiksi kierrättämällä pestävät varat useiden yhtiöiden ja maiden kautta ja muuttamalla omaisuus useaan kertaan toisen tyyppiseksi, kuten rahavaroista arvometalleiksi ja edelleen arvometalleista arvopapereiksi tai rahasto-osuuksiksi.

Käytännössä suunnitelmallisiin tekoihin osallistuneet henkilöt saattavat toimia rikosten tekemistä varten ryhmittyneenä organisaationa tai muuten kiinteässä yhteistyössä keskenään. Rahanpesuun osallistuvat henkilöt saattavat myös olla erityisesti valittuja tähän tehtävään ammattitaitonsa tai -asemansa vuoksi. Kyseeseen voisivat käytännössä tulla esimerkiksi lakimiehet, kirjanpitäjät, pankin tai muun rahoituslaitoksen henkilökunta sekä muut sen kaltaiset ammatin- ja elinkeinonharjoittajat.

Ehdotetussa 1 momentissa kvalifiointiperusteisiin on lisäksi liitetty tavanomainen kokonaisuusarvostelulauseke. Törkeän rahanpesun rangaistusasteikko olisi vähintään neljä kuukautta ja enintään kuusi vuotta vankeutta.

Lakiin ei ehdoteta otettavaksi säännöstä ammattimaisesta rahanpesusta. Törkeän rahanpesun enimmäisrangaistus olisi kuitenkin sama kuin mikä ammattimaisessa kätkemisrikoksessa tällä hetkellä on voimassa. Ratkaisu noudattaisi sitä linjaa, että rahanpesusäännösten asteikot olisivat perinteisten kätkemisrikosten asteikkoja ankarampia. Kun erityissäännöstä ammattimaisesta rahanpesusta ei olisi, rahanpesuteot yksilöitäisiin yleisten periaatteiden mukaisesti. Useamman teon rangaistamista yhtenä rikoksena puoltaisivat lähinnä tekojen ajallinen ja paikallinen yhteys sekä se, että pestävä raha on lähtöisin samalta esirikoksen tekijältä.

8 §. *Salahanke törkeän rahanpesun tekemiseksi.* Törkeää rahanpesua koskeva salahanke säädettäisiin joissain rajoitetuissa tapauksissa rangaistavaksi. Tekomuotona olisi sopiminen rikoksen tekemisestä toisen kanssa.

Salahanke ei olisi rangaistavaa kaikissa törkeissä rahanpesutapauksissa. Edellytyksenä olisi, että rahanpesun kohteena olisi hyöty, joka on saatu lahjusrikoksella, rikoslain 29 luvun 9 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun veroon kohdistuvalla törkeällä veropeksella tai törkeällä avustuspetoksella. Myös

näiden rikosten tuottaman hyödyn sijaan tulut omaisuus voi olla kohteena. Luetellut rikokset vastaavat yhteisöpetossopimuksen toisessa pöytäkirjassa tarkoitettuja rahanpesun esirikoksia.

Salahanke on suunnitelmallisuutta edellyttävä teko. Mikä tahansa puhe rahanpesurikoksen toteuttamisesta ei ole riittävää, vaan on osoitettava, että tietyn rikoksen tekemisestä on sovittu. Koska rahanpesu on epäitsemäinen rikostyyppi, joka edellyttää esirikoksen tapahtumista ja jonka täyttymispiste on varhainen, salahankkeelle ei käytännössä jää juurikaan soveltamisalaa.

Salahankkeesta törkeän rahanpesun tekemiseksi voitaisiin tuomita sakkoa tai enintään yksi vuosi vankeutta.

9 §. *Tuottamuksellinen rahanpesu.* Rahanpesu esitetään rangaistavaksi myös niissä tapauksissa, joissa varojen vastaanottajalla ei ole varmaa tietoa varojen alkuperästä, mutta hänen tekonsa osoittaa törkeää huolimattomuutta. Toisin sanoen tavallinen tuottamus ei vielä riitä, vaan vaaditaan, että tekijällä oli törkeä tuottamus.

Rahanpesun tuottamuksellinen tekemuoto kattaisi periaatteessa samat täytäntöönpanotoimet kuin 6 §:n perustunnusmerkistökin. Käytännössä kovin suunnitelmallisiin petämis- tai häivyttämistekoihin syyllistynyt tuskin voisi uskottavasti väittää toimineensa vain tuottamuksellisesti.

Tuottamuksellista rahanpesu olisi ennen kaikkea silloin, kun esirikokseen syyllistynyt henkilö luovuttaa rikoksella hankittuja varoja tai niiden sijaan tullutta omaisuutta selvästi tavanomaisesta poikkeavissa olosuhteissa toiselle henkilölle tai käyttää niitä liiketoimessa, ja omaisuutta vastaanottavalla henkilöllä on näiden olosuhteiden vuoksi painava syy suhtautua varojen alkuperään epäillen.

Sitä, miten vahva epäily varojen alkuperästä olisi pitänyt herätä ja miten huolimattomana tekijän toimintaa on siten pidettävä, on arvioitava tekijän tietoon tulleiden seikkojen ja muiden objektiivisesti havaittavissa olevien seikkojen perusteella. Omaisuuden alkuperää on syytä epäillä esimerkiksi silloin, kun rikoksentekijä tuntee esirikoksen tekijän taloudellisen aseman hyvin eikä hänen sen nojalla ole syytä pitää mahdollisena, että esirikoksen tekijä olisi voinut rehellisesti saada

kyseistä omaisuutta haltuunsa. Tietoisuus esirikoksen tekijän elämäntavasta, kuten huumausaineiden kauppaamisesta, taloudellisista vaikeuksista tai tähän kohdistetusta rikostutkinnasta voisi myös aiheuttaa varojen vastaanottajalle syyn epäillä varojen alkuperää. Lisäksi kysymykseen tulisivat esimerkiksi tilanteet, joissa tekijä avustaa esirikoksen tekijää perustamaan yhtiötä tai tekemään oikeustoimia. Jos liiketoimia on luonteensa puolesta syytä epäillä valeoikeustoimiksi esimerkiksi sillä perusteella, että omaisuuden tosiasiallinen määräysvalta eroaa muodollisista seikoista tai toimet muuten ovat vailla liiketaloudellisia perusteita, varojen alkuperäänkin on yleensä syytä epäillä.

Tuottamusarvioinnissa olisi huomiota kiinnitettävä myös mahdollisuuksiin selvittää varojen alkuperää. Esimerkiksi pankkialalla toimivalla yhtiöllä voi olla hyvätkin mahdollisuudet varojen alkuperän selvittämiseen. Rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetussa laissa lueteltujen ilmoitusvelvollisten selonottovelvollisuus on jo lain nojalla muita korkeammalla tasolla. Jos lain määrittämä ilmoitusvelvollinen ei selvitä liiketoimen perusteita, tekoa joudutaan arvioimaan myös tahallisuuden näkökulmasta. Tuottamuksellinen rahanpesu ei kuitenkaan täyty silloin, kun ilmoitusvelvollinen on toteuttanut asiakkaan ehdottaman epäilyttävän liiketoimen saattaakseen asian viranomaisen tutkittavaksi. Tuottamuksellinen rahanpesu ei täyty myöskään silloin, kun selvitys- ja ilmoitusvelvollisuus on täytetty eikä epäily rahanpesusta ole varsin vahva.

Tuottamuksellista rahanpesua ei sovellettaisi esimerkiksi oikeudenkäyntiavustajaan tai -edustajaan, joka avustaa rikosasiassa syytettynä olevaa henkilöä ja vastaanottaa syytetyltä palkkion avustustehtävästään. Näin olisi siitä huolimatta, että rikossyytteessä olevan henkilön avustajalle voitaisiin ajatella olevan erityinen syy epäillä varojen laillista alkuperää. Edustajan velvollisuus toimia päämiestä vastaan ei sovellu edustajan ja päämiehen väliseen luottamukselliseen suhteeseen.

Ehdotetun 11 §:n rajoitussäännös soveltuisi erityisesti juuri tuottamukselliseen rahanpesuun. Suuri osa arkisesta kaupankäynnistä jäisi rajoitussäännöstä sovellettaessa ran-

kaisemattomaksi, vaikka esimerkiksi ruoka-kaupan myyjällä olisikin epäilyjä ostajan varallisuuden alkuperästä.

Rangaistusasteikoksi tuottamuksellisesta rahanpesusta ehdotetaan sakkoa tai enintään kahta vuotta vankeutta. Tämäkin enimmäisrangaistus olisi korkeampi kuin vastaavassa kätkemisrikoksessa.

10 §. *Rahanpesurikkomus.* Säännöksen mukaan rangaistaisiin teosta, joka sinänsä täyttäisi rahanpesurikoksen tai tuottamuksellisen kätkemisrikoksen tunnusmerkistön. Perusteina, joiden johdosta rahanpesua olisi pidettävä rikkomuksen tasoisena, mainitaan omaisuuden arvo ja muut seikat, jotka tekevät teosta vähemmän moitittavan. Viime kädessä ratkaisu perustuisi kuitenkin kokonaisharkintaan.

Rahanpesurikkomuksesta voitaisiin tuomita vain sakkoon.

11 §. *Rajoitussäännökset.* Ehdotetun 11 §:n 1 momentti vastaisi nykyisen 6 §:n 1 momenttia. Säännöksen pykäläviittausta muutettaisiin vain niin, että se kattaisi myös uudet rahanpesutunnusmerkistöt. Lisäksi pykälän 1 momentin sanamuotoa tarkisteltaisiin sen johdosta, että rahanpesusäännös koskisi myös rikoksen tuottaman hyödyn pesua. Pykälän 1 momentilla estetään tuomitsemasta alkurikoksen tekijä lisäksi myös rikoksen tuottaman hyödyn kätkemisestä tai rahanpesusta. Jälkimmäisistä on tarkoitus tuomita vain henkilö, joka ei ole ollut osallinen vielä itse alkurikokseen.

Nykyisen 6 §:n 2 momentti ehdotetaan otettavaksi 11 §:n 2 momentiksi muuttamattomana.

12 §. *Menettämisseuraamus.* Nykyisessä rikoslain 32 luvun 6 a §:ssä säädetään kätkemisrikoksen kohteena olleen omaisuuden konfiskoimisesta. Vuoden 2002 alussa voimaan tulleen sanamuodon (875/2001) mukaan viittaus 32 lukuun koskee koko 1 §:ää. Sitä ennen viittaus kohdistui ainoastaan 32 luvun 1 §:n 2 momentin rahanpesusäännökseen. Laajennus on ristiriitainen esityksen perustelujen kanssa, eikä se olekaan ollut tarkoituksellinen. Näin ollen se olisi oikaistava. Ehdotuksen mukaan menettämisseuraamusta koskevat säännökset, otettaisiin 12 §:ään, ja konfiskoimisvelvoite ulotettaisiin koskemaan ainoastaan nyt ehdotettua,

6 §:ssä säädettyä rahanpesua.

13 §. *Syyteoikeus.* Nykyisen 7 §:n syyteoi-
keussäännös ehdotetaan otettavaksi uudeksi
13 §:ksi sellaisenaan.

14 §. *Oikeushenkilön rangaistusvastuu.*
Oikeushenkilön rangaistusvastuun sovelta-
misala kätkemisrikoksissa säilyisi ennallaan.
Uusista säännöksistä vastuu ulotettaisiin ra-
hanpesuun ja törkeään rahanpesuun. Sekä pe-
rinteisistä kätkemisrikoksista että rahan-
pesusta lievimmät ja tuottamukselliset teko-
muodot jätettäisiin yhteisövastuun ulkopuo-
lelle.

39 luku. Velallisen rikoksista

1 §. *Velallisen epärehellisyys.* Tunnuks-
merkistöä poistettaisiin maininta tekijän tietoi-
suudesta siitä, miten teko vaikuttaa hänen ta-
loudellisessa tilanteessaan velkojien etuihin.
Kriisitiladellytyksen poistamisella ei olisi
tarkoitus muuttaa säännöksen soveltamista
siitä, millaiseksi se on vakiintunut. Muutok-
sella on nimenomaan tarkoitus vahvistaa lai-
la nykyinen tulkintakäytäntö.

Muutetussakin säännöksessä kriisitiladel-
lytys säilyisi seuraustunnuksmerkkinä. Teko-
jen, jotka vähentävät velallisen varallisuutta,
olisi sen mukaan aiheutettava hänen maksu-
kyvyttömäksi tulemisensa tai oleellisesti pa-
hennettava hänen maksukyvyttömyyttään.
Maksukyvyttömyyden ei uudessakaan sään-
nöksessä edellytetäisi aiheuttavan vahinkoa
velkojalle. Tahallisuusvaatimuksen mukaan
velallisen on oltava tietoinen maksukyvyttö-
myydestään tai siitä, että hänen tekonsa voi
aiheuttaa maksukyvyttömyyden. Kun mak-
sukyvyttömyyteen liittyvää tahallisuutta ar-
vioidaan, velalliselle asetetaan kuitenkin vel-
vollisuus olla selvillä taloudellisesta asemas-
taan.

Maksukyvyttömyys saatetaan aiheuttaa yh-
dellä varallisuuden siirrolla. Yleisempää on
kuitenkin se, että varallisuussirtoja on use-
ampia, eikä maksukyvyttömyydelle ole aina
helppoa osoittaa tiettyä syntyhetkeä. Näissä
tapauksissa maksukyvyttömyystunnuksmerkin
täyttymiseen riittää, että voidaan osoittaa va-
rallisuussirtojen yhdessä aiheuttaneen mak-
sukyvyttömyyden.

Maksukyvyttömyys voi syntyä myös jon-
kin aikaa sen jälkeen, kun velallinen on ryh-

tynyt varallisuuttaan vähentäviin toimiin.
Näin voi tapahtua, jos normaalin liiketoimin-
nan tappiollisuus vasta tällaisen toimen jäl-
keen synnyttää maksukyvyttömyystilanteen.
Tällaisessakin tapauksessa voitaisiin tuomita
velallisen epärehellisyydestä, jos varallisuut-
ta vähentävien toimien vaikutus maksukyvyt-
tömyyden syntymiseen on ollut merkittävä
tavanomaiseen liiketoimintaan suhteutettuna.
Varallisuutta vähentävät toimet ovat tällä i-
ässä tapauksessa aiheuttaneet maksukyvyt-
tömyyden ainakin siinä mielessä, että niiden
vuoksi maksukyvyttömyys on syntynyt aika-
emmin kuin ilman niitä.

6 §. *Velkojansuosinta.* Velkojansuosinnan
enimmäisrangaistus ehdotetaan nostettavaksi
nykyisestä vuodesta kahdeksi vuodeksi van-
keutta. Rangaistusasteikko olisi lainmuutok-
sen jälkeen sama kuin velallisen epärehelli-
syyden ja velallisen petoksen perustekomuo-
doissa.

9 §. *Syyteoikeus.* Voimassa olevassa 9 §:n
2 momentin 2 virkkeessä velallisen petoksen,
törkeän velallisen petoksen, velallisen vilpil-
lisyyden ja velallisrikkomuksen asianomista-
jaksi määritellään kysymyksessä olevaan sel-
vitys- tai täytäntöönpanomenettelyyn osallis-
tuvat velkojat. Ongelmana on, että asia-
nomistajana olisi rikoksen hyötyjätaho, jos ve-
lallinen on 2 §:n 1 momentin 4 kohdan mu-
kaisesti salannut velan velkajärjestely- tai sa-
neerausmenettelyssä ja salattu velkoja on
menettänyt osuutensa sekä mahdollisuuden
osallistua saneerausmenettelyn ehtojen mää-
räämiseen. Salattu velkoja ei nykyisellään ole
asianomistaja.

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi niin, että
2 §:n 1 momentin 1—3 kohdassa tarkoite-
tuissa tilanteissa asianomistajina olisivat
edelleen selvitys- tai täytäntöönpanomenete-
lyyn osallistuvat velkojat, mutta 4 kohdan ta-
pauksessa asianomistajaksi muutettaisiin
kohdassa tarkoitettun ilmoittamatta jääneen
velan velkoja.

47 luku. Työrikoksista

9 §. *Oikeushenkilön rangaistusvastuu.* Uu-
della 9 §:llä oikeushenkilön rangaistusvastuu
ulotettaisiin rikoslain 47 luvussa säädettyyn
työturvallisuusrikokseen. Silloin, kun oike-
ushenkilön edustaja tuomittaisiin sekä työ-

turvallisuusrikoksesta että esimerkiksi rikoslain 21 luvun 10 §:ssä tarkoitettu vammaantuottamuksesta, yhteisösakkoon tuomittaisiin vain työturvallisuusrikoksen johdosta. Tämä johtuu siitä, että oikeushenkilön rangaistusvastuuta ei ole ulotettu rikoslain 21 luvussa tarkoitettuihin rikoksiin.

1.2. Kirjanpitolaki

Kirjanpitolain (1136/1997) 8 luvun 4 §:ssä säädetään kirjanpitorikkomuksesta. Pykälä on toissijainen rikoslain kirjanpitorikosta ja tuottamuksellista kirjanpitorikosta koskeviin säännöksiin nähden. Säännöksen toissijaisuuslauseketta ehdotetaan muutettavaksi niin, että se kattaisi myös ehdotetun törkeän kirjanpitorikoksen.

1.3. Laki rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä

Lain 10 §:ssä säädetyn ilmoitusvelvollisuuden laiminlyömistä ja ilmoituksen paljastamista koskeva kriminalisointi ehdotetaan siirrettäväksi rikoslaista lain 16 a §:ksi, koska teoista ei ole tarpeen säätää sakkoa ankarampaa rangaistusuhkaa.

Lain 10 §:n sanamuoto näyttäisi sulkevan pois tilanteen, jossa ilmoitusvelvollisuutta ei ole täytetty sen vuoksi, että jo 9 §:ssä tarkoitettu huolellisuusvelvoite on laiminlyöty eikä ilmoitusvelvolliselle ole tästä syystä voinut tulla laissa tarkoitettua epäilyä. Ilmoitusvelvollisuuden laiminlyömistä kriminalisointi ei ole kovin tehokas, jos se voidaan kiertää laiminlyömillä jo huolellisuusvelvollisuus. Siksi rahanpesulain ilmoitusrikkomuksen soveltamispiiriin ehdotetaan lisättäväksi huolellisuusvelvoitteen rikkominen siinä tapauksessa, että ilmoitusvelvollinen ei ole sen vuoksi havainnut ilmoitusvelvollisuuden olemassa-

oloa. Huolellisuusvelvoitteen rikkominen ei siis olisi rangaistavaa sinällään vaan ainoastaan silloin, kun käsillä olisi ilmoitusvelvollisuuden laukaiseva tilanne, joka huolellisuusvelvoitteen laiminlyömistä vuoksi jäisi havaitsematta.

1.4. Pakkokeinolaki

Pakkokeinolain (450/1987) 5 a luvun 2 §:ssä säädetään telekuuntelun edellytyksistä. Rikoluettelon 6 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi törkeä rahanpesu, jota esitetään erottavaksi törkeän kätkemisrikoksen tunnusmerkistöstä.

1.5. Tullilaki

Tullilain 14 §:n 1 momentin 5 kohdassa säädetään viranomaisen oikeudesta tarkastaa tavaraa, sen valmistusta ja kirjanpitoaineistoa sekä tarkastaa henkilön mukana olevat rahavarat rikoslain 32 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettua kätkemisrikoksen eli nykyisen rahanpesusäännöksen paljastamiseksi. Kohtaa ehdotetaan muutettavaksi niin, että siinä viitataan uudessa 6 §:ssä tarkoitettua rahanpesurikoksen paljastamiseen.

2. Voimaantulo

Ehdotetuilla muutoksilla ei olisi kovin suurta vaikutusta poliisin, syyttäjien tai tuomioistuinten jokapäiväiseen työhön. Mitään erityistä koulutusta muutosten johdosta ei olisi tarpeen järjestää. Esityksessä ehdotetaan, että lait tulisivat voimaan melko pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

Lakiehdotukset

1.

Laki**rikoslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 32 luvun 6 a §, sellaisena kuin se on laissa 875/2001,

muutetaan 9 luvun 1, 2, 4 ja 7 §, 10 luvun 3 §:n 1 momentti, 29 luvun 10 §, 30 luvun 5 §:n 2 momentti ja 9 §, 32 luvun 1, 4, 6, 7 ja 8 § sekä 39 luvun 1 ja 6 § ja 9 §:n 2 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 9 luvun 1, 4 ja 7 §, 29 luvun 10 § ja 32 luvun 8 § laissa 743/1995, 9 luvun 2 § viimeksi mainitussa laissa ja laissa 369/2001, 10 luvun 3 §:n 1 momentti mainitussa laissa 875/2001, 30 luvun 5 §:n 2 momentti ja 9 §, 32 luvun 6 ja 7 § sekä 39 luvun 1 ja 6 § laissa 769/1990, 32 luvun 1 § viimeksi mainitussa laissa sekä laeissa 317/1994 ja 79/1998 sekä 4 § laissa 1304/1993 sekä 39 luvun 9 §:n 2 momentti mainitussa laissa 317/1994, sekä

lisätään 30 luvun 5 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 769/1990 ja laissa 54/1993, uusi 3 momentti, 30 lukuun uusi 9 a §, 32 lukuun uusi 9—14 § ja 47 lukuun uusi 9 § seuraavasti:

9 luku

Oikeushenkilön rangaistusvastausta

1 §

Soveltamisala

Yhteisö, säätiö tai muu oikeushenkilö, jonka toiminnassa on tehty rikos, on virallisen syyttäjän vaatimuksesta tuomittava rikoksen johdosta yhteisösakkoon, jos se on tässä laissa säädetty rikoksen seuraamukseksi.

Tämän luvun säännöksiä ei sovelleta julkisen vallan käytössä tehtyyn rikokseen.

2 §

Rangaistusvastaun edellytykset

Oikeushenkilö tuomitaan yhteisösakkoon, jos sen lakisäätöelimen tai muuhun johtoon kuuluva taikka oikeushenkilössä tosiasiallista päätösvaltaa käyttävä on ollut osallinen rikokseen tai sallinut rikoksen tekemisen taikka jos sen toiminnassa ei ole noudatettu vaadittavaa huolellisuutta ja varo-

vaisuutta rikoksen ehkäisemiseksi.

Yhteisösakkoon tuomitaan, vaikkei rikosentekijää saada selville tai muusta syystä tuomita rangaistukseen. Yhteisösakkoon ei kuitenkaan tuomita sellaisesta asianomistajarikoksen johdosta, jota asianomistaja ei ilmoita syytteeseen pantavaksi, ellei erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista.

4 §

Tuomitsematta jättäminen

Tuomioistuin saa jättää oikeushenkilön tuomitsematta yhteisösakkoon, jos:

- 1) oikeushenkilön 2 §:n 1 momentissa tarkoitettu laiminlyönti taikka johdon tai oikeushenkilössä tosiasiallista päätösvaltaa käyttävän osuus rikoksessa on vähäinen; taikka
- 2) oikeushenkilön toiminnassa tehty rikos on vähäinen.

Tuomioistuin saa jättää tuomitsematta yhteisösakkoon myös silloin, kun rangaistusta olisi pidettävä kohtuuttomana ottaen huomioon:

- 1) oikeushenkilölle rikoksesta aiheutuneet muut seuraukset;

2) oikeushenkilön toimet uusien rikosten ehkäisemiseksi, rikoksen vaikutusten ehkäisemiseksi tai poistamiseksi taikka laiminlyönnin ja rikoksen selvittämisen edistämiseksi; taikka

3) sen, että oikeushenkilön johtoon kuuluva tuomitaan rikoksesta rangaistukseen, jos oikeushenkilö on pieni, rangaistukseen tuomitavan omistusosuus oikeushenkilössä on suuri tai hänen henkilökohtainen vastuunsa oikeushenkilön velvoitteista on merkittävä.

7 §

Rangaistusvaatimuksen tekemättä jättäminen

Virallinen syyttäjä saa jättää rangaistusvaatimuksen oikeushenkilöä vastaan tekemättä, jos:

1) oikeushenkilön 2§:n 1 momentissa tarkoitettu laiminlyönti tai sen johdon taikka oikeushenkilössä tosiasiallista päätösvaltaa käyttävän osuus rikoksessa on ollut vähäinen taikka

2) oikeushenkilön toiminnassa ehdystä rikoksesta ei ole aiheutunut muuta kuin vähäistä vahinkoa tai vaaraa

ja oikeushenkilö on vapaaehtoisesti ryhtynyt tarpeellisiin toimiin uusien rikosten ehkäisemiseksi.

Rangaistusvaatimus saadaan jättää tekemättä myös, jos rikoksentehtyjä 4§:n 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa on jo tuomittu rangaistukseen ja on odotettavissa, ettei oikeushenkilöä tämän vuoksi tuomittaisi yhteisösakkoon.

Päätös jättää rangaistusvaatimus oikeushenkilöä vastaan tekemättä tai peruuttaa vaatimus annetaan oikeushenkilölle tiedoksi postitse tai noudattaen soveltuvin osin, mitä oikeudenkäymiskaaren 11 luvussa säädetään. Päätökseen sovelletaan vastaavasti, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 10 ja 11 §:ssä säädetään päätöksestä jättää syyttämättä. Mainitun lain 1 luvun 10 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa syyttäjän on syyllisyyttä koskevan ratkaisunsa asemesta saatettava tuomioistuimen käsiteltäväksi kysymys oikeushenkilön rankaisemisen perusteiden olemasolosta.

Rangaistusvaatimuksen peruuttamiseen

1 momentin nojalla sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 12 §:ssä säädetään syytteen peruuttamisesta. Tieto peruuttamisesta on kuitenkin annettava vain oikeushenkilölle.

10 luku

Menettämisseuraamuksista

3 §

Laajennettu hyödyn menettäminen

Omaisuus voidaan tuomita kokonaan tai osaksi valtiolle menetetyksi

1) sellaiseen rikokseen syyllistyneeltä, josta voidaan tuomita vähintään neljä vuotta vankeutta, taikka sellaisen rikoksen rangaistavaan yritykseen taikka 32 luvun 1 tai 6 §:ssä, 46 luvun 4 §:ssä, 50 luvun 1 tai 4 §:ssä taikka alkoholilain (459/1968) 82 §:ssä tarkoitettuun rikokseen syyllistyneeltä sekä

2) 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen osalliselta ja siltä, jonka puolesta tai hyväksi edellä mainittu rikos on tehty,

jos rikos on luonteeltaan sellainen, että se voi tuottaa huomattavaa taloudellista hyötyä ja jos on syytä olettaa omaisuuden olevan kokonaan tai osaksi peräisin rikollisesta toiminnasta, jota ei ole pidettävä vähäisenä.

29 luku

Rikoksista julkista taloutta vastaan

10 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Sellaiseen veropetokseen ja törkeään veropetokseen, joka kohdistuu 9§:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun veroon, sekä avustuspetokseen, törkeään avustuspetokseen ja avustuksen väärinkäyttöön sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

30 luku

Elinkeinorikoksista

5 §

Yrityssalaisuuden rikkominen

Tämä pykälä ei koske tekoa, johon 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu on ryhtynyt kahden vuoden kuluttua palvelusaikansa päättymisestä.

Yritys on rangaistava.

9 §

Kirjanpitorikos

Jos kirjanpitovelvollinen, tämän edustaja, kirjanpitovelvollisessa oikeushenkilössä tosiasiallista määräysvaltaa käyttävä tai se, jonka tehtäväksi kirjanpito on toimeksiannolla uskottu,

- 1) laiminlyö liiketapahtumien kirjaamista tai tilinpäätöksen laatimista vastoin kirjanpitolainsäädännön mukaisia velvollisuuksia,
- 2) merkitsee kirjanpitoon vääriä tai harhaanjohtavia tietoja taikka
- 3) hävittää, kätkee tai vahingoittaa kirjanpitoaineistoa

ja siten vaikeuttaa oikean ja riittävän kuvan saamista kirjanpitovelvollisen toiminnan tuloksesta tai taloudellisesta asemasta, hänet on tuomittava *kirjanpitorikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

9 a §

Törkeä kirjanpitorikos

Jos kirjanpitorikoksessa

- 1) liiketapahtumien kirjaaminen tai tilinpäätöksen laatiminen laiminlyödään kokonaan tai olennaisilta osiltaan,
- 2) virheellisten merkintöjen määrä on huomattavan suuri, ne koskevat suuria summia tai ne perustuvat sisällöltään väärin tositteisiin taikka
- 3) kirjanpito hävitetään tai kätketään kokonaan tai olennaisilta osiltaan taikka sitä vahingoitetaan olennaisilta osiltaan

ja kirjanpitorikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentehtyjä on tuomittava *törkeästä kirjanpitorikoksesta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

32 luku

Kätkemisrikoksista

1 §

Kätkemisrikos

Joka kätkee, hankkii, ottaa huostaansa tai välittää toiselta varkaus-, kavallus-, ryöstö-, kirstus-, petos-, kiskonta- tai maksuvälinepetosrikoksella saatua omaisuutta taikka muulla tavoin ryhtyy sellaiseen omaisuuteen, on tuomittava, jollei teko ole rangaistava rahapesuna, *kätkemisrikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi kuudeksi kuukaudeksi.

4 §

Tuottamuksellinen kätkemisrikos

Joka hankkii, ottaa huostaansa tai välittää toiselta 1 §:ssä tarkoitettulla rikoksella saatua omaisuutta tai muulla tavoin ryhtyy sellaiseen omaisuuteen, vaikka hänellä on syytä epäillä, että omaisuus on tällä tavalla saatu, on tuomittava *tuottamuksellisesta kätkemisrikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

6 §

Rahapesu

Joka

- 1) ottaa vastaan, käyttää, muuntaa, luovuttaa, siirtää tai välittää rikoksella hankittua omaisuutta, rikoksen tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tullutta omaisuutta peittääkseen tai häivyttääkseen hyödyn tai omaisuuden laittoman alkuperän tai avustaakseen rikosentehtyjää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset taikka
- 2) peittää tai häivyttää rikoksella hankitun omaisuuden, rikoksen tuottaman hyödyn

taikka näiden tilalle tulleen omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvat määräämistoimet tai oikeudet taikka avustaa toista tällaisessa peittämisessä tai häivyttämisessä,

on tuomittava *rahanpesusta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

7 §

Törkeä rahanpesu

Jos rahanpesussa

1) rikoksen kohteena on erittäin arvokas omaisuus tai

2) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti,

ja rahanpesu on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteijä on tuomittava *törkeästä rahanpesusta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

8 §

Salahanke törkeän rahanpesun tekemiseksi

Joka sopii toisen kanssa sellaisen törkeän rahanpesurikoksen tekemisestä, jonka kohteena on lahjuksen antamisen, lahjuksen ottamisen, 29 luvun 9 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun veroon kohdistuvan törkeän veropetoksen tai törkeän avustuspetoksen tuottama hyöty tai sen tilalle tullut omaisuus, on tuomittava *salahankkeesta törkeän rahanpesun tekemiseksi* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

9 §

Tuottamuksellinen rahanpesu

Joka törkeästä huolimattomuudesta ryhtyy 6 §:ssä tarkoitettuihin toimiin, on tuomittava *tuottamuksellisesta rahanpesusta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

10 §

Rahanpesurikkomus

Jos rahanpesu tai tuottamuksellinen rahanpesu, huomioon ottaen omaisuuden arvo tai muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksenteijä on tuomittava *rahanpesurikkomuksesta* sakkoon.

11 §

Rajoitussäännökset

Tässä luvussa tarkoitettu rikoksesta ei tuomita henkilöä, joka on osallinen siihen rikokseen, jolla omaisuus on toiselta saatu tai joka on tuottanut hyödyn.

Tämän luvun säännöksiä ei sovelleta rikoksenteijän kanssa yhteistaloudessa asuvaan, joka ainoastaan käyttää tai kuluttaa rikoksenteijän yhteistalouden tavanomaisiin tarpeisiin hankkimaa omaisuutta.

12 §

Menettämisseuraamus

Omaisuus, joka on ollut 6 §:ssä tarkoitettun rikoksen kohteena, on tuomittava valtiolle menetetyksi. Menettämisseuraamukseen sovelletaan, mitä 10 luvun 11 §:n 3 momentissa säädetään.

13 §

Syyteoikeus

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä kätkemisrikkomuksesta, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi tai erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista.

14 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Kätkemisrikokseen, törkeään kätkemisrikokseen, rahanpesuun ja törkeään rahan-

pesuun sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

39 luku

Velallisen rikoksista

1 §

Velallisen epärehellisyys

Velallinen, joka

- 1) hävittää omaisuuttaan,
- 2) ilman hyväksyttävää syytä lahjoittaa tai muuten luovuttaa omaisuuttaan,
- 3) siirtää omaisuuttaan ulkomaille saattaakseen sen velkojiansa ulottumattomiin taikka
- 4) lisää perusteettomasti velvoitteitaan ja siten aiheuttaa maksukyvyttömäksi tulemisensa tai oleellisesti pahentaa maksukyvyttömyyttään, on tuomittava *velallisen epärehellisyydestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

6 §

Velkojansuosinta

Jos velallinen, joka tietää itsensä kyvyttömäksi täyttämään velvoitteensa, suosiakseen tiettyä velkojaa muiden velkojien kustannuksella

- 1) maksaa ennenaikaisesti velan olosuhteissa, joissa maksu ei ole tavanomainen,
- 2) antaa velkojan saatavasta vakuuden, josta ei ollut sovittu tai jota velallinen ei ollut luvannut velkasuhteen syntyessä,
- 3) käyttää velvoitteen täyttämiseen epätavallista maksuvälinettä olosuhteissa, jotka huomioon ottaen maksua ei voida pitää tavanomaisena, taikka

4) ryhtyy muuhun sellaiseen velkojan asemaa parantavaan järjestelyyn,

hän on tuomittava *velkojansuosinnasta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

9 §

Syyteoikeus

Velallisen epärehellisuuden, törkeän velallisen epärehellisuuden ja velkojansuosinnan asianomistajia ovat velallisen teon aikaiset tunnetut velkojat. Velallisen petoksen, törkeän velallisen petoksen, velallisen vilpillisyyden ja velallisrikkomuksen asianomistajia ovat 2 §:n 1 momentin 1—3 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa kysymyksessä olevaan selvitys- tai täytäntöönpanomenettelyyn osallistuvat velkojat ja mainitun momentin 4 kohdassa tarkoitetussa tapauksessa mainitussa kohdassa tarkoitetun velan velkoja.

47 luku

Työrikoksista

9 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Työturvallisuusrikokseen sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .

2.

Laki**kirjanpitolain 8 luvun 4 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 30 päivänä joulukuuta 1997 annetun kirjanpitolain (1336/1997) 8 luvun 4 § seuraavasti:

8 luku

Erinäiset säännökset

4 §

Kirjanpitorikkomus

Joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta

1) laiminlyö kirjanpitomerkintöjen tekemisen 2 luvun 4§:n 2 momentissa säädettyssä määräajassa,

2) laiminlyö 2 luvun 10 §:ssä tarkoitetun kirjanpitoaineiston säilytysvelvollisuuden,

3) laatii tilinpäätöksen tai konsernitilinpäätöksen vastoin 3 luvun 2 §:ää taikka

4) laiminlyö 3 luvun 9 §:ssä tarkoitetun ilmoittamisvelvollisuuden,

on tuomittava, jollei teko ole rangaistava rikoslain (39/1889) 30 luvun 9, 9 a tai 10 §:ssä tarkoitettuna kirjanpitorikoksena, törkeänä kirjanpitorikoksena tai tuottamuksellisenä kirjanpitorikoksena eikä teosta muuallakaan laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *kirjanpitorikkomuksesta* sakkoon.

Rangaistusta ei tuomita, jos rikkomus on vähäinen.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .

3.

Laki**rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä 30 päivänä tammikuuta 1998 annetun lain (68/1998) 16 §:n otsikko sekä
lisätään lakiin uusi 16 a § seuraavasti:

16 §

Tunnistamisvelvollisuuden rikkominen

16 a §

Rahanpesun ilmoitusrikkomus

Joka jättää tekemättä 10 §:n mukaisen i-

moituksen tai vastoin mainitussa pykälässä säädettyä kieltoa paljastaa tällaisen ilmoituksen tekemisen taikka jättää täyttämättä 9 §:n mukaisen huolellisuusvelvollisuutensa siten, ettei havaitse 10 §:ssä tarkoitetun ilmoitusvelvollisuutensa olemassaoloa, on tuomittava *rahanpesun ilmoitusrikkomuksesta* sakkoon.

 Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 20 .

4.

Laki**pakkokeinolain 5 a luvun 2 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetun pakkokeinolain (450/1987) 5 a luvun 2 §:n 6 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1026/1995, seuraavasti:

5 a luku

Telekuuntelu, televälitys ja tekninen tarkkailu

2 §

Telekuuntelun edellytykset

Kun on syytä epäillä jotakuta

6) törkeästä kätkemisrikoksesta, ammattimaisesta kätkemisrikoksesta, törkeästä rahanpesusta,

rikoksen esitutkintaa toimittavalle viranomaiselle voidaan antaa lupa kuunnella ja tallentaa televiestejä, joita epäilty lähettää hallussaan olevalla tai oletettavasti muuten käyttämällään teleliittymällä, tai tällaiseen teleliittymään tulevia hänelle tarkoitettuja viestejä, jos kuuntelulla saatavilla tiedoilla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20__ .

5.

Laki**tullilain 14 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 29 päivänä joulukuuta 1994 annetun tullilain (1466/1994) 14 §:n 1 momentin 5 kohta seuraavasti:

14 §
 Tullitoimenpiteen suorittamiseksi tulliviranomaisella tai muulla toimivaltaisella viranomaisella on oikeus:

kana olevat rahavarat rikoslain 32 luvun 6 §:ssä tarkoitetun rahanpesun paljastamiseksi;

5) tarkastaa postilähetysten kirjesalaisuutta loukkaamatta tavaraa, sen valmistusta ja kirjanpitoaineistoa sekä tarkastaa henkilön mu-

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 .

Helsingissä 19 päivänä huhtikuuta 2002

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Oikeusministeri *Johannes Koskinen*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

1.

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 32 luvun 6 a §, sellaisena kuin se on laissa 875/2001,

muutetaan 9 luvun 1, 2, 4 ja 7 §, 10 luvun 3 §:n 1 momentti, 29 luvun 10 §, 30 luvun 5 §:n 2 momentti ja 9 §, 32 luvun 1, 4, 6, 7 ja 8 § sekä 39 luvun 1 ja 6 § ja 9 §:n 2 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 9 luvun 1, 4 ja 7 §, 29 luvun 10 § ja 32 luvun 8 § laissa 743/1995, 9 luvun 2 § viimeksi mainitussa laissa ja laissa 369/2001, 10 luvun 3 §:n 1 momentti mainitussa laissa 875/2001, 30 luvun 5 §:n 2 momentti ja 9 §, 32 luvun 6 ja 7 § sekä 39 luvun 1 ja 6 § laissa 769/1990, 32 luvun 1 § viimeksi mainitussa laissa sekä laeissa 317/1994 ja 79/1998 sekä 4 § laissa 1304/1993 sekä 39 luvun 9 §:n 2 momentti mainitussa laissa 317/1994, sekä

lisätään 30 luvun 5 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 769/1990 ja laissa 54/1993, uusi 3 momentti, 30 lukuun uusi 9 a §, 32 lukuun uusi 9—14 § ja 47 lukuun uusi 9 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

9 luku

9 luku

Oikeushenkilön rangaistusvastuusta

Oikeushenkilön rangaistusvastuusta

1 §

1 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Yhteisö, säätiö tai muu oikeushenkilö, jonka toiminnassa on tapahtunut rikos, *voidaan* virallisen syyttäjän vaatimuksesta *tuomita* rikoksen johdosta yhteisösakkoon, jos se on tässä laissa säädetty rikoksen seuraamukseksi.

Tämän luvun säännöksiä ei sovelleta julkisen vallan käytössä tehtyyn rikokseen.

Yhteisö, säätiö tai muu oikeushenkilö, jonka toiminnassa on *tehty* rikos, *on* virallisen syyttäjän vaatimuksesta *tuomittava* rikoksen johdosta yhteisösakkoon, jos se on tässä laissa säädetty rikoksen seuraamukseksi.

Tämän luvun säännöksiä ei sovelleta julkisen vallan käytössä tehtyyn rikokseen.

2 §

Rangaistusvastuun edellytykset

Oikeushenkilö voidaan tuomita yhteisösakkoon, jos sen lakimääräiseen toimielimeen tai muuhun johtoon kuuluva taikka oikeushenkilössä tosiasiallista päätösvaltaa käyttävä on ollut osallinen rikokseen tai sallinut rikoksen tekemisen taikka jos oikeushenkilön toiminnassa ei ole noudatettu vaadittavaa huolellisuutta ja varovaisuutta rikoksen ehkäisemiseksi.

Yhteisösakkoon voidaan tuomita, vaikkei rikoksentekijää saada selville tai muusta syystä tuomita rangaistukseen. Yhteisösakkoon ei kuitenkaan tuomita sellaisen asianomistajarikoksen johdosta, jota asianomistaja ei ilmoita syyteeseen pantavaksi, ellei erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista.

4 §

Perusteet tuomitsemista harkittaessa

Harkittaessa, tuomitaanko oikeushenkilö yhteisösakkoon, huomiota on kiinnitettävä erityisesti:

1) oikeushenkilön 2 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin laiminlyönnin laatuun ja laajuuteen sekä johdon osuuteen rikoksessa;

2) rikoksentekijän asemaan oikeushenkilön toimielimissä;

3) oikeushenkilön toiminnassa tehdyn rikoksen vakavuuteen ja rikollisen toiminnan laajuuteen;

4) oikeushenkilölle rikoksesta aiheutuneisiin muihin seurauksiin;

5) oikeushenkilön toimiin uusien rikosten ehkäisemiseksi, rikoksen vaikutusten ehkäisemiseksi tai poistamiseksi taikka laiminlyönnin ja rikoksen selvittämisen edistämiseksi sekä

6) silloin, kun oikeushenkilön johtoon kuuluva tuomitaan rikoksesta rangaistukseen, oikeushenkilön kokoon ja tuomitun omistussosuuteen oikeushenkilössä sekä hänen henkilökohtaiseen vastuuseensa sen velvoitteista.

2 §

Rangaistusvastuun edellytykset

Oikeushenkilö tuomitaan yhteisösakkoon, jos sen lakisääteiseen toimielimeen tai muuhun johtoon kuuluva taikka oikeushenkilössä tosiasiallista päätösvaltaa käyttävä on ollut osallinen rikokseen tai sallinut rikoksen tekemisen taikka jos sen toiminnassa ei ole noudatettu vaadittavaa huolellisuutta ja varovaisuutta rikoksen ehkäisemiseksi.

Yhteisösakkoon tuomitaan, vaikkei rikoksentekijää saada selville tai muusta syystä tuomita rangaistukseen. Yhteisösakkoon ei kuitenkaan tuomita sellaisen asianomistajarikoksen johdosta, jota asianomistaja ei ilmoita syyteeseen pantavaksi, ellei erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista.

4 §

Tuomitsematta jättäminen

Tuomioistuimien saa jättää oikeushenkilön tuomitsematta yhteisösakkoon, jos:

1) oikeushenkilön 2 §:n 1 momentissa tarkoitettu laiminlyönti taikka johdon tai oikeushenkilössä tosiasiallista päätösvaltaa käyttävän osuus rikoksessa on vähäinen; taikka

2) oikeushenkilön toiminnassa tehty rikos on vähäinen.

Tuomioistuimien saa jättää tuomitsematta yhteisösakkoon myös silloin, kun rangaistusta olisi pidettävä kohtuuttomana ottaen huomioon:

1) oikeushenkilölle rikoksesta aiheutuneet muut seuraukset;

2) oikeushenkilön toimet uusien rikosten ehkäisemiseksi, rikoksen vaikutusten ehkäisemiseksi tai poistamiseksi taikka laiminlyönnin ja rikoksen selvittämisen edistämiseksi; taikka

3) sen, että oikeushenkilön johtoon kuuluva tuomitaan rikoksesta rangaistukseen, jos oikeushenkilö on pieni, rangaistukseen tuomittavan omistusosuus oikeushenkilössä on suuri tai hänen henkilökohtainen vastuunsa oikeushenkilön velvoitteista on merkittävä.

7 §

Syyttäjän harkintavalta

Virallinen syyttäjä saa jättää rangaistusvaatimuksen oikeushenkilöä vastaan tekemättä, jos:

1) 2§:ssä tarkoitettu oikeushenkilön laiminlyönti tai sen johdon osuus rikoksessa on ollut vähäinen taikka

2) oikeushenkilön toiminnassa tehdystä rikoksesta ei ole aiheutunut muuta kuin vähäistä vahinkoa tai vaaraa,

ja oikeushenkilö on vapaaehtoisesti ryhtynyt tarpeellisiin toimiin uusien rikosten ehkäisemiseksi.

Rangaistusvaatimus saadaan jättää tekemättä myös, jos rikoksentehtäjä on 4§:n 6 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa jo tuomittu rangaistukseen ja on odotettavissa, ettei oikeushenkilöä tämän vuoksi tuomittaisi yhteisösakkoon.

Päätökseen jättää rangaistusvaatimus oikeushenkilöä vastaan esittämättä sovelletaan vastaavasti, mitä rikoslain voimaan panemisesta annetun asetuksen 15 b §:n 1 ja 3 momentissa sekä 15 c ja 15 d §:ssä säädetään päätöksestä jättää syyttämättä. Syyllisyyden sijasta syyttäjän on saatettava 15 b §:n 3 momentissa tarkoitettussa tapauksessa tuomioistuimen käsiteltäväksi kysymys o-

7 §

Rangaistusvaatimuksen tekemättä jättäminen

Virallinen syyttäjä saa jättää rangaistusvaatimuksen oikeushenkilöä vastaan tekemättä, jos:

1) oikeushenkilön 2 §:n 1 momentissa tarkoitettu laiminlyönti tai sen johdon taikka oikeushenkilössä tosiasiallista päätösvaltaa käyttävän osuus rikoksessa on ollut vähäinen taikka

2) oikeushenkilön toiminnassa tehdystä rikoksesta ei ole aiheutunut muuta kuin vähäistä vahinkoa tai vaaraa

ja oikeushenkilö on vapaaehtoisesti ryhtynyt tarpeellisiin toimiin uusien rikosten ehkäisemiseksi.

Rangaistusvaatimus saadaan jättää tekemättä myös, jos rikoksentehtäjä 4§:n 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa on jo tuomittu rangaistukseen ja on odotettavissa, ettei oikeushenkilöä tämän vuoksi tuomittaisi yhteisösakkoon.

Päätös jättää rangaistusvaatimus oikeushenkilöä vastaan tekemättä tai peruuttaa vaatimus annetaan oikeushenkilölle tiedoksi postitse tai noudattaen soveltuvin osin, mitä oikeudenkäymiskaaren 11 luvussa säädetään. Päätökseen sovelletaan vastaavasti, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 10 ja 11 §:ssä säädetään päätöksestä jättää syyttämättä.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

keushenkilön rankaisemisen perusteiden olemassaolosta.

Mainitun lain 1 luvun 10 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa syyttäjän on syyllisyyttä koskevan ratkaisunsa asemesta saatettava tuomioistuimen käsiteltäväksi kysymys oikeushenkilön rankaisemisen perusteiden olemassaolosta.

Rangaistusvaatimuksen peruuttamiseen 1 momentin nojalla sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 12 §:ssä säädetään syytteen peruuttamisesta. Tieto peruuttamisesta on kuitenkin annettava vain oikeushenkilölle.

10 luku

10 luku

Menettämisseuraamuksista**Menettämisseuraamuksista**

3 §

3 §

*Laajennettu hyödyn menettäminen**Laajennettu hyödyn menettäminen*

Omaisuus voidaan tuomita kokonaan tai osaksi valtiolle menetetyksi

Omaisuus voidaan tuomita kokonaan tai osaksi valtiolle menetetyksi

1) siltä, jonka todetaan syyllistyneen rikokseen, josta voidaan tuomita vähintään neljä vuotta vankeutta tai sellaisen rikoksen rangaistavaan yritykseen taikka 32 luvun 1 §:ssä, 46 luvun 4 §:ssä, 50 luvun 1 tai 4 §:ssä taikka alkoholilain (459/1968) 82 §:ssä tarkoitettuun rikokseen sekä

1) sellaiseen rikokseen syyllistyneeltä, josta voidaan tuomita vähintään neljä vuotta vankeutta, taikka sellaisen rikoksen rangaistavaan yritykseen taikka 32 luvun 1 tai 6 §:ssä, 46 luvun 4 §:ssä, 50 luvun 1 tai 4 §:ssä taikka alkoholilain (459/1968) 82 §:ssä tarkoitettuun rikokseen syyllistyneeltä sekä

2) 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen osalliselta ja siltä, jonka puolesta tai hyväksi edellä mainittu rikos on tehty,

2) 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen osalliselta ja siltä, jonka puolesta tai hyväksi edellä mainittu rikos on tehty,

jos rikos on luonteeltaan sellainen, että se voi tuottaa huomattavaa taloudellista hyötyä ja jos on syytä olettaa omaisuuden olevan kokonaan tai osaksi peräisin rikollisesta toiminnasta, jota ei ole pidettävä vähäisenä.

jos rikos on luonteeltaan sellainen, että se voi tuottaa huomattavaa taloudellista hyötyä ja jos on syytä olettaa omaisuuden olevan kokonaan tai osaksi peräisin rikollisesta toiminnasta, jota ei ole pidettävä vähäisenä.

29 luku

29 luku

Rikoksista julkista taloutta vastaan**Rikoksista julkista taloutta vastaan**

10 §

10 §

*Oikeushenkilön rangaistusvastuu**Oikeushenkilön rangaistusvastuu*

Avustuspetokseen, törkeään avustuspetokseen ja avustuksen väärinkäyttöön sovelle-

Sellaiseen veropetokseen ja törkeään veropetokseen, joka kohdistuu 9 §:n 1 momen-

taan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

tin 2 kohdassa tarkoitettuun veroon, sekä avustuspetokseen, törkeään avustuspetokseen ja avustuksen väärinkäyttöön sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

30 luku

Elinkeinorikoksista

5 §

Yrityssalaisuuden rikkominen

Tämä pykälä ei koske tekoa, johon 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu henkilö on ryhtynyt palvelusaikansa päätyttyä.

Tämä pykälä ei koske tekoa, johon 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu on ryhtynyt kahden vuoden kuluttua palvelusaikansa päättymisestä.

Yritys on rangaistava.

9 §

Kirjanpitorikos

Jos kirjanpitovelvollinen, tämän edustaja tai se, jonka tehtäväksi kirjanpito on toimeksiannolla uskottu, *tahallaan*

1) laiminlyö kokonaan tai osaksi liike-tapahtumien kirjaamisen tai tilinpäätöksen laatimisen,

2) merkitsee kirjanpitoon vääriä tai harhaanjohtavia tietoja tai

3) hävittää, kätkee tai vahingoittaa kirjanpitoaineistoa

ja siten *olennaisesti* vaikeuttaa oikean ja riittävän kuvan saamista kirjanpitovelvollisen toiminnan *taloudellisesta* tuloksesta tai taloudellisesta asemasta, hänet on tuomittava kirjanpitorikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.

9 §

Kirjanpitorikos

Jos kirjanpitovelvollinen, tämän edustaja, *kirjanpitovelvollisessa oikeushenkilössä* *o-* *siasiallista määräysvaltaa käyttävä* tai se, jonka tehtäväksi kirjanpito on toimeksiannolla uskottu,

1) laiminlyö *liiketapahtumien kirjaamista* tai tilinpäätöksen *laatimista vastoin kirjanpitolainsäädännön mukaisia velvollisuuksia*,

2) merkitsee kirjanpitoon vääriä tai harhaanjohtavia tietoja *taikka*

3) hävittää, kätkee tai vahingoittaa kirjanpitoaineistoa

ja siten vaikeuttaa oikean ja riittävän kuvan saamista kirjanpitovelvollisen toiminnan *tuloksesta tai taloudellisesta asemasta*, hänet on tuomittava *kirjanpitorikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään *kahdeksi* vuodeksi.

9 a §

Törkeä kirjanpitorikos

Jos kirjanpitorikoksessa

1) *liiketapahtumien kirjaaminen tai tilinpäätöksen laatiminen laiminlyödään kokonaan tai olennaisilta osiltaan*,

2) virheellisten merkintöjen määrä on huomattavan suuri, ne koskevat suuria summia tai ne perustuvat sisällöltään väärin tositteisiin taikka

3) kirjanpito hävitetään tai kätetään kokonaan tai olennaisilta osiltaan taikka sitä vahingoitetaan olennaisilta osiltaan

ja kirjanpito rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava **törkeästi kirjanpitorikoksesta** vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

32 luku

Kätkemisrikoksista

1 §

Kätkemisrikos

Joka kätkee, hankkii, ottaa huostaansa tai välittää toiselta varkaus-, kavallus-, ryöstö-, kiristys-, petos-, kiskonta- tai maksuvälinepetosrikoksella *taikka velallisen petoksella, törkeällä velallisen petoksella tai tahallisuudella velallisen vilpillisyydellä* saatua omaisuutta taikka muulla tavoin ryhtyy sellaiseen omaisuuteen, *vaikka tietää, että omaisuus on tällä tavalla saatu*, on tuomittava kätkemisrikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi kuudeksi kuukaudeksi.

Kätkemisrikoksesta tuomitaan myös se, joka

1) ottaa vastaan, muuntaa, luovuttaa tai siirtää sellaisia varoja tai muuta omaisuutta, jonka tietää olevan rikoksella hankittua tai sen tilalle tullutta, peittääkseen tai häivyttäkseen sen laittoman alkuperän taikka avustaakseen rikoksentekijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset tai

2) peittää tai häivyttää 1 kohdassa tarkoitetun omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvat määrämistoimet tai oikeudet tai

3) jättää tekemättä rahanpesun estämistä ja selvittämistä annetun lain (68/1998) 10 §:n mukaisen ilmoituksen taikka vastoin 10 §:ssä säädettyä kieltoa paljastaa siinä tarkoitetun ilmoituksen.

32 luku

Kätkemisrikoksista

1 §

Kätkemisrikos

Joka kätkee, hankkii, ottaa huostaansa tai välittää toiselta varkaus-, kavallus-, ryöstö-, kiristys-, petos-, kiskonta- tai maksuvälinepetosrikokselle saatua omaisuutta taikka muulla tavoin ryhtyy sellaiseen omaisuuteen, on tuomittava, *jollei teko ole rangais-tava rahanpesuna, kätkemisrikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi kuudeksi kuukaudeksi.

4 §

Tuottamuksellinen kätkemisrikos

Joka hankkii, ottaa huostaansa tai välittää toiselta 1 §:n 1 momentissa tarkoitettulla rikoksella saatua omaisuutta tai muulla tavoin ryhtyy sellaiseen omaisuuteen, vaikka hänellä on syytä epäillä, että omaisuus on tällä tavalla saatu, on tuomittava tuottamuksellisesta kätkemisrikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

4 §

Tuottamuksellinen kätkemisrikos

Joka hankkii, ottaa huostaansa tai välittää toiselta 1 §:ssä tarkoitettulla rikoksella saatua omaisuutta tai muulla tavoin ryhtyy sellaiseen omaisuuteen, vaikka hänellä on syytä epäillä, että omaisuus on tällä tavalla saatu, on tuomittava tuottamuksellisesta kätkemisrikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

6 §

Rahanpesu

Joka

1) ottaa vastaan, käyttää, muuntaa, luovuttaa, siirtää tai välittää rikoksella hankittua omaisuutta, rikoksen tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tullutta omaisuutta peittääkseen tai häivyttääkseen hyödyn tai omaisuuden laittoman alkuperän tai avustaakseen rikosentekijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset taikka

2) peittää tai häivyttää rikoksella hankitun omaisuuden, rikoksen tuottaman hyödyn taikka näiden tilalle tulleen omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvat määräämistoimet tai oikeudet taikka avustaa toista tällaisessa peittämisessä tai häivyttämisessä,

on tuomittava **rahanpesusta** sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

7 §

Törkeä rahanpesu

Jos rahanpesussa

1) rikoksen kohteena on erittäin arvokas omaisuus tai

2) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti,

ja rahanpesu on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikosentekijä on tuomittava **törkeästä rahanpesusta** vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

8 §

Salahanke törkeän rahanpesun tekemisestä

Joka sopii toisen kanssa sellaisen törkeän rahanpesurikoksen tekemisestä, jonka kohteena on lahjuksen antamisen, lahjuksen ottamisen, 29 luvun 9 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun veroon kohdistuvan törkeän veropetoksen tai törkeän avustuspetoksen tuottama hyöty tai sen tilalle tullut omaisuus, on tuomittava **salahankkeesta törkeän rahanpesun tekemiseksi** sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

9 §

Tuottamuksellinen rahanpesu

Joka törkeästä huolimattomuudesta ryhtyy 6 §:ssä tarkoitettuihin toimiin, on tuomittava **tuottamuksellisesta rahanpesusta** sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

10 §

Rahanpesurikkomus

Jos rahanpesu tai tuottamuksellinen rahanpesu, huomioon ottaen omaisuuden arvo tai muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksen tekijä on tuomittava **rahanpesurikkomuksesta** sakkoon.

6 §

Rajoitussäännös

Tämän luvun 1—5 §:ssä tarkoitettua rikoksesta ei tuomita henkilöä, joka on osallinen siihen rikokseen, jolla omaisuus on toiselta saatu.

Tämän luvun säännöksiä ei sovelleta rikoksenteijän kanssa yhteistaloudessa asuvaan henkilöön, joka ainoastaan käyttää tai kuluttaa rikoksenteijän yhteistalouden tavanomaisiin tarpeisiin hankkimaa omaisuutta.

11 §

Rajoitussäännökset

Tässä luvussa tarkoitettua rikoksesta ei tuomita henkilöä, joka on osallinen siihen rikokseen, jolla omaisuus on toiselta saatu tai joka on tuottanut hyödyn.

Tämän luvun säännöksiä ei sovelleta rikoksenteijän kanssa yhteistaloudessa asuvaan, joka ainoastaan käyttää tai kuluttaa rikoksenteijän yhteistalouden tavanomaisiin tarpeisiin hankkimaa omaisuutta.

6 a §

Menettämisseuraamus

Omaisuus, joka on ollut 1 §:n 2 momentissa tarkoitettuna rikoksen kohteena, on tuomittava valtiolle menetetyksi. Menettämisseuraamukseen sovelletaan, mitä 2 luvun 16 §:n 4 momentissa säädetään.

7 §

Syyteoikeus

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä kätkemisrikkomuksesta, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi taikka ellei erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista.

8 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Kätkemisrikkokseen, törkeään kätkemisrikkokseen ja ammattimaiseen kätkemisrikkokseen sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

39 luku

Velallisen rikoksista

1 §

Velallisen epärehellisyys

Velallinen, joka tietäen jo olemassaolevien tai odotettavien taloudellisten vaikeuksiensa perusteella tekonsa voivan vahingoittaa velkojensa taloudellisia etuja

- 1) hävittää omaisuuttaan,
- 2) ilman hyväksyttävää syytä lahjoittaa tai muuten luovuttaa sitä,
- 3) siirtää omaisuuttaan ulkomaille saatukseen sen velkojensa ulottumattomiin tai
- 4) lisää perusteettomasti velvoitteitaan ja siten aiheuttaa maksukyvyttömäksi tulemisensa tai oleellisesti pahentaa maksukyvyttömyyttään, on tuomittava velallisen epärehellisyydestä sakkoon tai vankeuteen

12 §

Menettämisseuraamus

Omaisuus, joka on ollut 6 §:ssä tarkoitettuna rikoksen kohteena, on tuomittava valtiolle menetetyksi. Menettämisseuraamukseen sovelletaan, mitä 10 luvun 11 §:n 3 momentissa säädetään.

13 §

Syyteoikeus

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä kätkemisrikkomuksesta, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi tai erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista.

14 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Kätkemisrikkokseen, törkeään kätkemisrikkokseen, rahanpesuun ja törkeään rahanpesuun sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

39 luku

Velallisen rikoksista

1 §

Velallisen epärehellisyys

Velallinen, joka

- 1) hävittää omaisuuttaan,
- 2) ilman hyväksyttävää syytä lahjoittaa tai muuten luovuttaa omaisuuttaan,
- 3) siirtää omaisuuttaan ulkomaille saatukseen sen velkojensa ulottumattomiin taikka
- 4) lisää perusteettomasti velvoitteitaan ja siten aiheuttaa maksukyvyttömäksi tulemisensa tai oleellisesti pahentaa maksuky-

enintään kahdeksi vuodeksi.

vyttömyyttään, on tuomittava *velallisen epärehellisyydestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

6 §

6 §

*Velkojansuosinta**Velkojansuosinta*

Jos velallinen, joka tietää itsensä kyvyttömäksi täyttämään velvoitteensa, suosia-keen tiettyä velkojaa muiden velkojien kustannuksella

Jos velallinen, joka tietää itsensä kyvyttömäksi täyttämään velvoitteensa, suosia-keen tiettyä velkojaa muiden velkojien kustannuksella

1) maksaa ennaikaisesti velan olosuhteissa, joissa maksu ei ole tavanomainen,

1) maksaa ennaikaisesti velan olosuhteissa, joissa maksu ei ole tavanomainen,

2) antaa velkojan saatavasta vakuuden, josta ei ollut sovittu tai jota velallinen ei ollut luvannut velkasuhteen syntyessä,

2) antaa velkojan saatavasta vakuuden, josta ei ollut sovittu tai jota velallinen ei ollut luvannut velkasuhteen syntyessä,

3) käyttää velvoitteen täyttämiseen epätavallista maksuvälinettä olosuhteissa, jotka huomioon ottaen maksua ei voida pitää tavanomaisena, tai

3) käyttää velvoitteen täyttämiseen epätavallista maksuvälinettä olosuhteissa, jotka huomioon ottaen maksua ei voida pitää tavanomaisena, *taikka*

4) ryhtyy muuhun sellaiseen velkojan asemaa parantavaan järjestelyyn,

4) ryhtyy muuhun sellaiseen velkojan asemaa parantavaan järjestelyyn,

hänet on tuomittava velkojansuosinnasta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

hänet on tuomittava *velkojansuosinnasta* sakkoon tai vankeuteen enintään *kahdeksi* vuodeksi.

9 §

Syyteoikeus

Velallisen epärehellisyyden, törkeän velallisen epärehellisyyden ja velkojansuosinnan asianomistajia ovat velallisen teon aikaiset tunnetut velkojat. Velallisen petoksen, törkeän velallisen petoksen, velallisen vilpillisyyden ja velallisrikkomuksen asianomistajia ovat kysymyksessä olevaan selvitys- tai täytäntöönpanomenettelyyn osallistuvat velkojat.

Velallisen epärehellisyyden, törkeän velallisen epärehellisyyden ja velkojansuosinnan asianomistajia ovat velallisen teon aikaiset tunnetut velkojat. Velallisen petoksen, törkeän velallisen petoksen, velallisen vilpillisyyden ja velallisrikkomuksen asianomistajia ovat *2 §:n 1 momentin 1–3 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa* kysymyksessä olevaan selvitys- tai täytäntöönpanomenettelyyn osallistuvat velkojat *ja mainitun momentin 4 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa mainitussa kohdassa tarkoitettun velan velkoja*.

47 luku

Työrikoksista

9 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Työturvallisuusrikokseen sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

*Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 . _____*

2.

Laki**kirjanpitolain 8 luvun 4 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 30 päivänä joulukuuta 1997 annetun kirjanpitolain (1336/1997) 8 luvun 4 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

8 luku

8 luku

Erinäiset säännökset**Erinäiset säännökset**

4 §

4 §

*Kirjanpitorikkomus**Kirjanpitorikkomus*

Joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta

Joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta

1) laiminlyö kirjanpitomerkintöjen tekemisen 2 luvun 4 §:n 2 momentissa säädetysissä määräajassa,

1) laiminlyö kirjanpitomerkintöjen tekemisen 2 luvun 4 §:n 2 momentissa säädetysissä määräajassa,

2) laiminlyö 2 luvun 10 §:ssä tarkoitetun kirjanpitoaineiston säilytysvelvollisuuden,

2) laiminlyö 2 luvun 10 §:ssä tarkoitetun kirjanpitoaineiston säilytysvelvollisuuden,

3) laatii tilinpäätöksen tai konsernitilinpäätöksen vastoin 3 luvun 2 §:ää tai

3) laatii tilinpäätöksen tai konsernitilinpäätöksen vastoin 3 luvun 2 §:ää *taikka*

4) laiminlyö 3 luvun 9 §:ssä tarkoitetun ilmoittamisvelvollisuuden,

4) laiminlyö 3 luvun 9 §:ssä tarkoitetun ilmoittamisvelvollisuuden,

on tuomittava, jollei teko ole rangaistava rikoslain 30 luvun 9 tai 10 §:ssä tarkoitettuna kirjanpitorikoksena tai tuottamuksellisena kirjanpitorikoksena eikä teosta *ole* muuallakaan laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, kirjanpitorikkomuksesta sakkoon.

on tuomittava, jollei teko ole rangaistava rikoslain (39/1889) 30 luvun 9, 9 a tai 10 §:ssä tarkoitettuna kirjanpitorikoksena, *törkeänä kirjanpitorikoksena* tai tuottamuksellisena kirjanpitorikoksena eikä teosta muuallakaan laissa *säädety* ankarampaa rangaistusta, kirjanpitorikkomuksesta sakkoon.

Rangaistusta ei tuomita, jos rikkomus on vähäinen.

Rangaistusta ei tuomita, jos rikkomus on vähäinen.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .

3.

Laki**rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä 30 päivänä tammikuuta 1998 annetun lain (68/1998) 16 §:n otsikko sekä
lisätään lakiin uusi 16 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

16 §

Tunnistamisvelvollisuuden rikkominen

16 a §

Rahanpesun ilmoitusrikkomus

*Joka jättää tekemättä 10 §:n mukaisen ilmoituksen tai vastoin mainitussa pykälässä säädettyä kieltoa paljastaa tällaisen ilmoituksen tekemisen taikka jättää täyttämättä 9 §:n mukaisen huolellisuusvelvollisuutensa siten, ettei havaitse 10 §:ssä tarkoitetun ilmoitusvelvollisuutensa olemassaoloa, on tuomittava **rahanpesun ilmoitusrikkomuksesta** sakkoon.*

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .*

4.

Laki**pakkokeinolain 5 a luvun 2 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetun pakkokeinolain (450/1987) 5 a luvun 2 §:n
 6 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1026/1995, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 a luku

5 a luku

**Telekuuntelu, televalvonta ja tekninen
 tarkkailu**

**Telekuuntelu, televalvonta ja tekninen
 tarkkailu**

2 §

2 §

Telekuuntelun edellytykset

Telekuuntelun edellytykset

Kun on syytä epäillä jotakuta

Kun on syytä epäillä jotakuta

1) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisesta, sotaan yllyttämisestä, maanpetoksesta, törkeästä maanpetoksesta, vakoilusta, törkeästä vakoilusta, turvallisuussalaisuuden paljastamisesta, luvattomasta tiedustelutoiminnasta,

2) valtiopetoksesta, törkeästä valtiopetoksesta, valtiopetoksen valmistelusta,

3) taposta, murhasta, surmasta,

4) törkeästä vapaudenriistosta, ihmisryöstöstä, panttivanjin ottamisesta,

5) törkeästä ryöstöstä, törkeästä kiristyksestä,

6) törkeästä kätkemisrikoksesta, ammatimaisesta kätkemisrikoksesta,

6) törkeästä kätkemisrikoksesta, ammatimaisesta kätkemisrikoksesta, *törkeästä rahanpesusta,*

7) tuhotyöstä, liikennetuhotyöstä, törkeästä tuhotyöstä, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähderyöstä, aluksen kaappauksesta,

8) törkeästä kiskonnasta,

9) törkeästä rahanväärennyksestä,

- 10) törkeästä ympäristön turmelemisesta,
11) törkeästä huumausainerikoksesta taikka

12) edellä mainittujen rikosten rangaistavasta yrityksestä,

rikoksen esitutkintaa toimittavalle viranomaiselle voidaan antaa lupa kuunnella ja tallentaa televiestejä, joita epäilty lähettää hallussaan olevalla tai oletettavasti muuten käyttämällään teleliittymällä, tai tällaiseen teleliittymään tulevia hänelle tarkoitettuja viestejä, jos kuuntelulla saatavilla tiedoilla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi.

rikoksen esitutkintaa toimittavalle viranomaiselle voidaan antaa lupa kuunnella ja tallentaa televiestejä, joita epäilty lähettää hallussaan olevalla tai oletettavasti muuten käyttämällään teleliittymällä, *tai* tällaiseen teleliittymään tulevia hänelle tarkoitettuja viestejä, jos kuuntelulla saatavilla tiedoilla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .

5.

Laki**tullilain 14 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 29 päivänä joulukuuta 1994 annetun tullilain (1466/1994) 14 §:n 1 momentin
 5 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

14 §

Tullitoimenpiteen suorittamiseksi tulliviranomaisella tai muulla toimivaltaisella viranomaisella on oikeus:

- 1) pysäyttää ja tarkastaa kulkuneuvo;
- 2) pysäyttää henkilö ja suorittaa henkilöön kohdistuva etsintä tämän saapuessa tullialueelle, lähtiessä tullialueelta, käydessä kulkuneuvossa tai muussa paikassa, jossa tavaraa puretaan, lastataan tai säilytetään sekä muuallakin tullialueella, jos siihen on erityisiä syitä;
- 3) pidättää ja tarvittaessa ottaa haltuunsa tavara, jota ei ole asianmukaisesti tulliselvitetty;
- 4) päästä varastoihin, tiloihin ja muihin paikkoihin, missä tavaraa valmistetaan, säilytetään tai myydään, ei kuitenkaan ainoastaan asuntona tai rakennuksen asuintiloina käytettävään osaan, ja suorittaa tarpeellinen tarkastus;
- 5) tarkastaa postilähetysten kirjesalaisuutta loukkaamatta tavaraa, sen valmistusta ja kirjanpitoaineistoa ja tarkastaa henkilön mukana olevat rahavarat rikoslain 32 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitetun *kätkemisriksen* paljastamiseksi;
- 6) saada tarpeelliset tavaranhaltijaa, muuta asianosaista, tavaraa, kulkuneuvoa, matkustajaa ja kulkuneuvon henkilökuntaa koskevat asiakirjat ja tiedot;
- 7) antaa tavaran purkausta, lastausta, lu o-

Ehdotus

14 §

Tullitoimenpiteen suorittamiseksi tulliviranomaisella tai muulla toimivaltaisella viranomaisella on oikeus:

-
- 5) tarkastaa postilähetysten kirjesalaisuutta loukkaamatta tavaraa, sen valmistusta ja kirjanpitoaineistoa *sekä* tarkastaa henkilön mukana olevat rahavarat rikoslain 32 luvun 6 §:ssä tarkoitetun *rahanpesun* paljastamiseksi;
-

vutusta, kuljetusta ja varastointia koskevia määräyksiä;

8) asettaa tullivalvonnassa olevaan kulkuneuvoon, tavaraan, varastoon tai muuhun paikkaan tullisinetti, tullilukko tai muu tunnistamismerkki;

9) eristää, sulkea tai tyhjentää tavaroiden valmistus-, lastaus-, purkaus- tai muu tarkastuspaikka tai alue sekä kulkuneuvo, jos se on tarpeen yleisen turvallisuuden ylläpitämiseksi tai tullitoimenpiteen suorittamiseksi sekä kieltää tai rajoittaa liikkumista tällaisessa paikassa, alueella tai kulkuneuvossa;

10) estää lainsäädännön ja kansainvälisten sopimusvelvoitteiden mukaisesti tavaran vienti Suomen tullialueelta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .
